

(51) Redunca fulvorufula (Afzelius, 1815). Rode rietbok

(GA 167)

Op GA 167 schrijft Gordon behalve over de rietbok ook over de "roode en andere reebok" en die "houden sig veel op het gebergte, en schijnen echter van dit soort te zijn. Heb nog geen occasie gehad, dit op te helderen." Er zouden dus drie soorten rietbok zijn (hoewel de 'andere' reebok misschien de reebok Pelea capreolus zou kunnen zijn). In St.2 reduceert Gordon dit tot het juiste aantal, hij konkludeert daar dat de rietreebok en de rode reebok twee verschillende soorten zijn. Gordon's woorden komen terug in Allamand (1781:34-35) die over de tweede soort schrijft: "Il y en a d'un couleur différente, qui paroissent cependant être de la même espèce, qui se tiennent le plus souvent sur les montagnes" (p.34) en "M. Gordon m'a envoyé la peau d'un autre individu de cet espèce qui ressemble tout a fait à celui que je viens de décrire par les cornes, mais qui en diffère par sa couleur, qui est d'un fauve roussâtre très-foncé, c'est apparemment un de ceux qui habitent les montagnes" (p.34). Op grond van deze woorden besluit Afzelius (1815:250) tot de erkenning van de soort A. fulvorufula.

(52) Antidorcas marsupialis (Zimmermann, 1780). Springbok

GA 166 (en tekst op GA 165).

De springbok was vroeger bijzonder talrijk in zuidelijk Afrika. De tekening die Schumacher tijdens Swellengrebel's expeditie van een springbokkenjacht maakte (Hallema 1951 fig.32, no.40) laat iets zien van de enorme kudden die men kon tegenkomen, en tegelijk van de wijze waarop hun aantal gedecimeerd is. Het dier dat Gordon in 1774 van de Kaap meenam (2.1.4) leefde van 30 juli 1774 tot september 1777 in de Voorburgsche menagerie. Allamand (1778:142-143, pl.60) beschreef dit exemplaar en zijn resulterende artikel over de 'Gazelle à bourse sur le dos' introduceerde de soort aan Europese zoölogen. Zimmermann's Antilope marsupialis is direkt gebaseerd op Allamand (Sclater & Thomas 1897, III:57-58, Tuijn & van der Peen 1969:76). Enige jaren

later geeft Buffon (1782:176-180) een artikel 'De la gazelle ou chèvre sautante du Cap de Bonne.Espérance' naar waarnemingen van "H.Forster" en hij beschrijft daarin de springbok. Hij voegt er ook een plaat XXI aan toe, "d'après un dessin qui m'a été communiqué par M.Forster & qu'il a fait d'après nature vivante" (p.176). Buffon's kommentaar dat op de tekst van Forster volgt is kryptisch en misleidend. Hij vermoedt dat de zojuist beschreven springbok misschien dezelfde is als de bontebok van Allamand (1781:38-40,pl.16) "dont il donne la description & la figure ... & que j'ai fait copier ici (planche XXI)" (p.180)! Hij kopieert Allamand's artikel en plaat van de bontebok echter helemaal niet; de bontebok komt in de Parijse editie geheel niet voor. Buffon drukt echter wel na zijn kommentaar de tekst van Allamand over de springbok af, echter zonder plaat (op pp.180-182, uit Allamand 1778:142-143,pl.60). Het is onverklaarbaar waarom Tuijn & van der Feen (1969:76) Buffon's onduidelijke woorden voetstoots aannemen. De overige 18e eeuwse Kaapreizigers kenden de springbok goed maar dachten, evenals Buffon, dat het de Antilope pygargus van Pallas (1767:8-9) was. Hoewel men tegenwoordig aanneemt dat Pallas daar de bontebok (Damaliscus pygargus) beschrijft zou zijn tekst, afgezien van enkele kleinigheden, met wat goede wil best op de springbok betrekking kunnen hebben.

- Masson 1776:281,298,310. Sparrman 1777:70-76,94,169, 1780b.

Thunberg 1792(2):22,23,148 (Capra pygargus), 1811a:315-316 (A. pygargus). Levaillant-coll.102,103. Swellengrebel-coll.40,41.

Forster-coll. 18a,18b (A.pygarga). Forster in Buffon 1782:177-179.

Lichtenstein 1844:34 (A.pygargus), 386 (A.Dorcas var.pygargus).

Allamand 1778:142-143. Vosmaer 1784b. Lichtenstein 1814,no.13 (A.euchore).

(53) Oryx gazelle Linnaeus,1758. Gemsbok,'pasan'

GA 157 St.47

Buffon (1769^b:101,pl.35 fig.3) kent alleen de horens van de 'pasan' welke gazelle volgens hem "est de la grandeur de notre bouc domestique"

Gordon las Buffon's werk nauwkeurig en besloot daarom dat de grote gemsbok niet de kleine pasan zijn kan. Er zijn, zegt hij, mensen die dat beweren. Omdat de tekening niet gedateerd is, kunnen we niet zeggen op wie hij doelde. Bijna alle bekende bronnen identificeren Buffon's pasan met de Kaapse gemsbok en ook Allamand (1778:147-148, pl.62) doet dat in zijn artikel over de pasan. Gordon kende de tekst van dat artikel waarschijnlijk nog niet toen hij zijn notities bij de tekening schreef, anders zou hij het in dit verband wel genoemd hebben. Gordon had kennelijk al in 1774 aan Allamand een verhaal verteld over een gemsbokkenjacht (zie 2.1.4). Allamand vermeldt nl. hoe Gordon "À une assez grande distance du Cap" zo'n dier schoot en hij betreurt het niet de mogelijkheid te hebben om Gordon om advies te vragen "comme Mr. Gordon est retourné au Cap." Allamand beschrijft de pasan naar een huid die Klöckner had gekocht.

- Paterson 1790:53-54. Sparrman 1777:166-168. Thunberg 1792(2):52 (Capra oryx), 1811a:313 (A.oryx). Forster in Buffon 1782:156. Lichtenstein 1844:380 (A.Gazella). Allamand 1778:143-146 (pasan). Hop 1778:43,56-58. Lichtenstein 1814,no.2 (A.Oryx).

(54) Hippotragus leucophaeus (Pallas,1766). Blauwbok, 'tzeiran'
GA 159 (repr. Mohr 1967,fig.21, tekst p.38; Nissen II(9),
1971, pl.Ib.²⁵)

St.45,46

De tekening toont een dier met golvend blauwgrijs haar en een witte buik. Gordon geeft jammer genoeg weinig informatie over deze sinds ongeveer 1800 uitgestorven diersoort. Hij zegt slechts dat dit dier niet de Tzeiran van Buffon is. Pallas (1767:8) maakt Buffon's tzeiran tot synoniem van zijn bontebok, A.pygargus. Zowel Gordon als Pallas maakt hier een vergissing, hoe begrijpelijk ook want Buffon's bespreking van de tzeiran is onduidelijk. Buffon (1769^a:99-100) geeft enkele oude berichten over de antiloop en schrijft over zijn gelijkent "en quelque sorte à notre daim, sinon qu'il est plutôt roux que fauve,

& que les cornes sont sans andouillers, couchées sur le dos &c." Hij beeldt een tzeiranhoorn uit het Cabinet du Roi af (pl.33 fig.6). Deze hoorn is wel van een blauwbok en het is de eerste afbeelding van de soort (Mohr 1967:74, fig.50; Husson & Holthuis 1975:59).

Er is een opgezette blauwbok in het Muséum d'Histoire Naturelle van Parijs, waarvan de geschiedenis niet bekend is (Mohr 1967:37-39, fig.20). Volgens Mohr (1967:38) vertoont de "jetzige Pariser Blaubbock ... eine unverkennbare Verwandtschaft mit dem von Col.Gordon gezeichneten Bild. ... Sowohl der Pariser als auch Gordons Blaubbock sind am Widerrist höher als an der Kruppe; beide sind ziemlich dunkel vom Oberhals den Rücken entlang bis zur Schwanzwurzel." Mohr durft hieruit niet te besluiten tot een gelijke oorsprong van vel en tekening. Ze heeft over het hoofd gezien dat Gordon wel een vel van een blauwbok ('tzeiran') gaf aan Allamand (1781:38, zie 3.2.4). Of hij ook een tekening stuurde is niet vermeld. De verwantschap zou te verklaren zijn door aan te nemen dat Gordon het opgezette vel tekende alvorens te versturen, of dat Allamand het vel liet opzetten met de tekening als voorbeeld. Geen van beide suggesties kan gestaafd worden. De opgezette huid in Parijs, indien afkomstig van Gordon, is kennelijk via het stadhouderlijk kabinet in Den Haag in 1795 in Parijs beland (3.3.1). Deze herkomst van de Parijse blauwbok wordt al vermeld door Harris (1840:93).

- Sparrman 1777:168. Thunberg 1792(2):98 (*Capra leucophaea*!), 1811a:313-314 (*A.leucophaea*). Levaillant coll.77. Forster in Buffon 1782:168-169. Lichtenstein 1844:391 (*A.glauca*). Hop 1778:158-159. Allamand 1778:151-153. Lichtenstein 1814,no.5 (*leucophaea*). (55) Hippotragus equinus (Desmarest,1804). Bastergembok, roan. GA 160,161 (repr. Mohr 1967, figs.6,7).

In 1779 zond Gordon een vel van een bastergembok aan het stadhouderlijk kabinet (GA 161). De aankomst daar heeft niet geleid tot een beschrijving van deze toen nog geheel onbekende soort. De reden

daarvan is misschien Gordon's mening dat het een bastaard tussen gemsbok en blauwbok betrof (GA 160). De soort komt ook niet voor in de opsomming van Kaapse dieren (St.2). Gordon schoot het dier bij Plettenbergsbaai, oost van Kaapstad, misschien tijdens de expeditie van 1777-78. Hij verstuurde het vel pas in 1779. Later kreeg Gordon informatie over het bestaan van deze antilooop in het gebied ten noorden van de bovenloop van de Oranjerivier, nl. in het "bapouroe boekana capii land" (GA 160) of "bij de Hei Garieb in het Taubqua land" (GA 3). Die namen van Bantoestammen zijn terug te vinden op kaart 3 van de Gordon Atlas. De bapouroeboekana waren de Phudubuswana, de Capii de Schoenareba (Forbes 1965:109) en de Taubqua misschien de t'Kouwyqua (Forbes 1965:107). Dit voorkomen van de soort ten noorden van de Oranjerivier is bekend, maar we delen Gordon's twijfel over de waarneming van de soort bij Plettenbergsbaai.

- Africana Museum G221.

(56) Taurotragus oryx (Pallas, 1766). Elandantilooop, 'canna'

GA 163

De uitgebreide tekst en de afbeelding is grotendeels terug te vinden in Allamand (1781:16-18, pl.7), waar de meeste gegevens aanwezig zijn ondanks twee verschrijvingen. De hoorns van de elandantilooop waren al beschreven door Buffon (1769^b:167, pl.49) als die van een "coedoe". Pallas (1767:14-15) corrigeert Buffon's naamsverwisseling en hij benoemt de soort naar een skelet in het stadhouderlijk kabinet. Behalve in enkele reservaten komt de elandantilooop niet meer voor in de Kaapprovincie. Vroeger was hij meer verspreid (Sidney 1965:282). In Gordon's tijd kwamen er nog grote kudden voor, echter pas vanaf de bergen van hottentots holland, dat is de streek bij Swellendam. George Forster tekende in 1775 een wijfje in de menagerie van Kaapstad (Lichtenstein 1844:379, Whitehead 1978a:35).

- Paterson 1790:10, 64, 81, 112. Sparrman 1779d, 1777:102, 158-164.

Thunberg 1792(1):180, 1792(2):52,63 (Capra oress), 1811a:314 (A.oreas). Levallant-coll.97. Swellengrebel-coll.20. Africana Museum G222. Forster-coll.30 (A.oreas). Forster in Buffon 1782: 122-123. Lichtenstein 1844:33,379 (A.oryx). Allamand 1781:16-18 (canna). Vosmaer 1783b. Lichtenstein 1814,no.1 (oreas).

(57) Syncerus caffer (Sparrman,1779). Buffel

GA 181

Gordon geeft bij de tekening alleen de naam. De eerste beschrijving van de buffel is van Sparrman (1779b). Hij is nu in de Kaapprovincie uitgestorven.

- Masson 1776:289,296. Paterson 1790:9,83,88. Sparrman 1779b, 1775:259,260,312, 1777:20,27,54-59,65,99-101. Thunberg 1792(2): 63,73,77 (Bos caffer), 1811a:318-319 (Bos caffer). Hop 1778:38-39. Levallant-coll.79,80. Swellengrebel-coll.19,42.

(58) Connochaetes gnou (Zimmermann,1780). Witsstaartgnoe

GA 182

De gnoe werd pas in Europa (Holland) bekend ten tijde van Gordon's eerste bezoek aan de Kaap in 1773-74. Van Plettenberg zond Allamand toen een tekening van een gnoe (Allamand 1776:113,pl.14). In juli 1774 kwam er een levend exemplaar in de stadhouderlijke menagerie waar het werd getekend door Aart Schouwman (Vosmaer 1784a, Tuijn & van der Feen 1969,fig.14). De naam gnoe werd geïntroduceerd door Gordon (Allamand 1776:113, Vosmaer 1784a:4-5), en "originates from the Hottentot name T'gnu, which is an onomatopoeitic description of the bull's advertising call" (von Richter 1974:5). De benoeming van Zimmermann in 1777 ²⁶ is direkt gebaseerd op Allamand.

- Sparrman 1779a, 1777:102-105,138-139,169. Thunberg 1811a:318-319 (Bos gnu). Levallant-coll.84. Forster-coll.19a,20-28,19 (Bos Connochaetes). Lichtenstein 1844:40 (Bos Poëphagus), 392 (Bos Connochaetes). Hop 1778:53-55. Vosmaer 1784a. Allamand 1776: 113-116. Lichtenstein 1814, no.9 (Connochaetes gnu).

(59) Alcelaphus caama (G.Cuvier, 1816). Rood hartebeest, caama

GA 158

Allamand (1781:19-21, pl. 8) volgt de tekst van Gordon en reproduceert diens afbeelding als "Le caama ou le bubale". Vrijwel alle informatie in Allamand's artikel kan nu gevonden worden op GA 158, met uitzondering van enkele gegevens die Allamand direkt aan het door Gordon gezonden vel waargenomen zou kunnen hebben. Het hartebeest kwam vroeger algemeen voor in zuidelijk Afrika, aan het begin van deze eeuw nog maar sporadisch ("extinct" volgens Allen 1939:474). De caama leeft nog in reservaten in Angola, Botswana, Namibië en de oostelijke delen van Zuid-Afrika. Er zijn drie ondersoorten, en mogelijk is de typische ondersoort van de Kaapprovincie inderdaad uitgeroeid (Sidney 1965:224 ff). Tot Cuvier in het begin van de 19e eeuw is het rode hartebeest verward met de noordelijker levende bubalis, Alcelaphus busclaphus (Pallas, 1766) (zie Solater & Thomas, 1894, I:35).²⁷ Buffon (1769^b:138, pls. 39-40) meent dat zijn bubale uit noordelijk Afrika dezelfde is als de 'os van barbarië' van de Grieken en Romeinen. Allamand (1781:19) en Pallas (1767:10-12) geven dezelfde identifikatie bij hun besprekingen van het Kaapse hartebeest. Pallas had het dier "levend gezien en eenige vellen behandeld." Uit zijn beschrijving valt niet op te maken welke (onder)soort hartebeest hij bedoelde.

- Paterson 1790:81-82 (Capra dorcas). Sparrman 1779c, 1975:142, 254, 312 (A. dorcas), 1977:20, 155-158. Thunberg 1792(1):135 (Capra dorcas !), 1792(2):7 (Capra dorcas), 63, 73, 77, 1811a:316 (A. Dorcas). Levaillant-coll. 76. Forster in Buffon 1782:134-135, 140. Lichtenstein 1844:380 (A. Bubalis). Allamand 1781:19-21. Lichtenstein 1814:no. 6 (A. Bubalis).

(60) Damaliscus pygargus (Pallas, 1767). Bontebok

GA 164

De tekening toont een bontebok en geen blesbok (D. albifrons (Burchell, 1822)), die uiterlijk weinig verschilt. De bontebok kwam alleen

voor in een klein gebied in de zuidwestelijke Kaapprovincie, van Swellendam en Caledon in het noorden tot de kust in het zuiden. Gordon zag zijn exemplaar daar in 1777. De nomenklatuur van deze soort is zeer verwarrend (Skead 1958:39-40). Pallas (1767: 8-9) beschrijft een aantal vellen van het witgatje, zijn A. pygmaeus, en dat is de bontebok. Thunberg, Sparrman en Forster meenden echter dat Pallas de springbok bedoelde en dat de Ant.scripta van Pallas (1767:13-14) de bontebok was (zie bosbok Tragelaphus scriptus). Pallas's A.scripta is een naam voor de Guib van Buffon (1769^b:143, pl.42). De bewering van Sparrman (1975:142) dat de A.scripta de Guib van Buffon is, gaat dus terug op Pallas. Elders had Sparrman (1780a, 1975:254) de bosbok al als A.sylvaticus beschreven en verwarde dus niet de bosbok met de bontebok (Forbes in Sparrman 1975:142) maar veelmeer de summiere beschrijving die Pallas van de bosbok gaf, met de bontebok.

- Masson 1776:287,294,298 (Capra dorcas). Paterson 1790:12,17,21 (bunta boek, Capra dorcas L.). Sparrman 1975:142,258 (A.scripta), 1977:168. Thunberg 1792(2):39,52 (Capra scripta), 1811a:315 (A.sylvatica). Lichtenstein 1844:386 (A.leucophaea). Africana Museum 72/1021. Allamand 1781:38-40. Lichtenstein 1814, no.14 (A.scripta).

4.7. Vogels (Aves).

Het commentaar dat Gordon aan de tekeningen van de vogels toevoegt is zeer summier. Meestal is het alleen een naam, slechts zelden is het een paar regels tekst. De meeste tekeningen hebben ook een naam in het frans, geschreven door Levaillant (zie 4.2.4, handschrift F). Gordon heeft dus kennelijk wel een groot aantal tekeningen gemaakt, maar hij heeft er later verder weinig aandacht aan besteed. Mijn opmerkingen zijn daarom (en vanwege de beschikbare tijd) eveneens beknopt. Ik geef alleen de kleur van de vogels - belangrijk voor identifikatie en niet te zien op de zwart-wit foto's -, een noot over de determinatie en enkele verwijzingen.

De determinaties zijn vaak provisorisch en in sommige gevallen zeer onseker. De vogels zijn geïdentificeerd aan de hand van de tekst en tekeningen in de boeken van Stark & Slater (1900-1906), Roberts et al. (1957)²⁸ en Prozesky (1974). De volgorde en nomenklatuur is die van Roberts, met enkele recente wijzigingen zoals die te vinden zijn in Prozesky.

De verwijzingen bij de soorten zijn naar dezelfde boeken als bij de zoogdiersoorten. De kollekties van Forster en Masson (B.M. 199^ab 4) zijn genoemd aan de hand van de identifikaties van Lydaght (1959). Ook de platen in Levaillant's 'Histoire Naturelle des oiseaux d'Afrique' (1796-1808)²⁹ zijn verwerkt, met de hulp van de kritische studie van Sundevall (1857) en de synoniemen in Stark en Slater (1900-6). De meeste 18e eeuwse Kaapreizigers vermelden slechts bij uitzondering vogels in hun reisverslagen.

(61) Struthio camelus Linnaeus, 1758. Struisvogel

GA 306, 307. (Struthionidae)

Deze loopvogel is onmiskenbaar en goed afgebeeld.

- Paterson 1790:27. Sparrman 1775:142, 1977:95-99.

Thunberg 1792(1):135, 162, 1792(2): 9, 47, 122.

(62) Pelecanus rufescens Gmelin, 1789. Pink-backed pelican

GA 348 (Pelecanidae)

De vogel is geheel bruin, de snavel is van boven blauw en van onder geel. De kleur spreekt tegen de witte pelikaan P. onocrotalus.

- Masson 1776:291 (P. onocrotalus). Thunberg 1792(1):268 (P. onocrotalus). Sparrman, Mus. Carl., 1788 (3), no. 61 (P. capensis).

x (63) Sula bassana Linnaeus, 1758, cape gannet.

GA 345 (Sulidae)

Het lichaam is wit, op de kop iets met geel vermengd, en de snavel is grijs, en zwart op de vleugels.

(64) Phalacrocorax sp.??, ealscholver.

GA 343, 346. (Phalacrocoracidae)

De twee tekeningen zijn niet gelijk maar beelden toch waarschijnlijk beide hetzelfde exemplaar af. Gordon kreeg GA 346 kennelijk van een anonieme correspondent die zijn opmerkingen onder de schets ~~schreef~~ schreef. De vogel is geheel donker met witte stippen.. Gordon tekende daarna GA 343, een vogel met grijsblauw lichaam, donkerder vleugels, witte buik met bruine stippen. De vorm van de vogels op de twee tekeningen is zodanig gelijk dat hetzelfde exemplaar afgebeeld moet zijn. Het is een kustvogel die visson vangt, en zou derhalve een soort aalscholver kunnen zijn, maar dan wel zeer slecht getekend.

(65) Ardea cinerea Linnaeus, 1758. Grey heron

GA 317

(Ardeidae)

De getekende reiger is geheel lichtblauw, met blauwe pluim op de kop, een lichte snavel en rode poten. Dit komt slechts gedeeltelijk overeen met de A. cinerea die veel meer zwart heeft, maar nog minder met de overige Zuid-Afrikaanse reigersoorten.

- Thunberg 1792(2): 123 (blauze Reiger, Ardea caerulea).

(66) Mesophoyx intermedius (Wagler, 1829). Yellow-billed egret

GA 323

(Ardeidae)

Het lichaam is geheel wit, de snavel is kort en geel, en de poten zijn blauw.

- Masson-coll. 42 (als Casmerodius albus melanorhynchus (Wagler, 1827) in Lysaght 1959:346).

(67) Botaurus capensis (Schlegel, 1863), cape bittern.

GA 337

(Ardeidae)

De roerdomp is bruin met vlekken, grijze snavel en groenwitte poten.

(68) Scopus umbretta Gmelin, 1789, hamerkop.

GA 310

(Scopidae)

De vogel is buingrijs en onmiskenbaar.

- Masson-coll. 52. Lichtenstein 1844:47 (Ardea fusca).

(69) Ibis ibis (Linnaeus, 1766), wood ibis.

GA 311, 312

(Ibionidae)

Het lichaam is wit met bruinswarte vleugelpunten, de kop is van voren rood, de snavel geel. Ook de ^open zijn gedeeltelijk rood. Gordon zag het dier op 8 november, waarschijnlijk van 1778, aan de Gamka rivier.

(70) Threskiornis aethiopicus (Latham, 1790), sacred ibis.

GA 321 (Threskiornithidae)

De vogel heeft een kale zwarte kop, het lichaam is wit met blauwe vleugel en groene staart, en zwarte poten.

(71) Geronticus calvus (Boddaert, 1783). Bald ibis

X GA 313 (Threskiornithidae)

Dit dier met zijn rode kop en snavel en blauwgroene lichaam, werd uitvoerig beschreven door Vosmaer (1804b).

- Thunberg 1792(1):182-183 (wilde kalkoen, Tantalus). Forster-coll.

116. Vosmaer 1804b. Lichtenstein 1844:48 (Tantalus capensis).

(72) Phoenicopterus ruber roseus Pallas, 1811, greater flamingo

X GA 338, 339, 340 (Phoenicopteridae)

De drie tekeningen stellen mogelijk dezelfde soort voor. De flamingos op GA 338 en 340 zijn geheel wit, met rose en zwart op de vleugels, rose poten en een snavel die bruin is met een zwarte punt. Dit wijst op de bovengemelde soort. De vogel op GA 339

335
lesser
flamingo heeft bruine poten, minder rose op de vleugels, een bruine snavel zonder de karakteristieke zwarte snavelpunt. De tekening is mogelijk onnauwkeurig ingekleurd, want de vogel komt ook niet overeen met de kleine flamingo.

- Nasson 1776:291 (P.ruber). Sparrman 1775:67 (P.ruber).

Thunberg 1792 (1):135 (P.rubur !). Levaillant-coll.112.

(73) Tadorna cana (Gmelin, 1789), South African shelduck.

GA 341, 342, 347. (Anatidae)

Gordon (en Levaillant) identificeren GA 341 en 342 beide als de berggans (Alopochen aegyptiacus (L.1766)) en GA 347 alleen als de bergoend, T.cana. Dit is best mogelijk want de drie tekeningen verschillen nogal van elkaar. Opvallend is echter dat

dat GA 342 en 347 veel meer op elkaar lijken dan elk lijkt op GA 341. De eend op GA 342 en 347 is bruin, grijs met zwarte vleugel (niet groen), die op GA 341 is lichtbruin, met wit-groen-swarte vleugel, grijs en witte kop, grijze snavel en blauwe poten. Voor een identifikatie als berggans is meer fantasie nodig dan als berg-eend.
- Forster-coll.69,70. Lichtenstein 1844:44 (Berg-gans, *Anas gambensis* en Berg-Eend, *Anas montana*).

- X (74) *Anas erythrorhynchos* Gmelin, 1789. Red bill teal, see
GA 344 (Anatidae)

Het lichaam is bruinachtig en wit, met rode snavel en blauwe poten.
- Forster-coll.73. Lichtenstein 1844:45 (*Anas pyrrhorhynchos*, roodbek)

- (75) *Sagittarius serpentarius* (Miller, 1779). Secretary
GA 247 (Sagittariidae)

De secretarisevogel werd aan het eind van de 18e eeuw bekend.
- Vosmaer 1769 (*Sagittarius*). Sparrman 1775:163-164. Thunberg 1792(1):138 (*Falco secretarius*). Lichtenstein 1844:396 (*Falco serpentarius*). Forster-coll.32. Masson-coll.54. Levaillant I, pl.25 (mangeur des serpents).

- X (76) *Gyps coprotheres* (Forster, 1793). Cape vulture
GA 244 (Aegyptiidae)

De gier is grijs met donkerder vleugelpunten. De kop is wit, de poten grijs. Het is niet een al te beste tekening en hij lijkt ook nauwelijks op de Kaapse gier, de soort die toch wel bedoeld zal zijn.
- Levaillant I, pl.10 (chasse-fiente).

- X (77) *Falco biarmicus* Temminck, 1825. Lanner falcon
GA 245 (Falconidae)

De buik van deze valk is lichtbruin, de rug grijs, de kop roodbruin met zwart, de snavel grijs en geel. Vooral de kop lijkt erg op die van *F. biarmicus*, een soort die mogelijk kleiner is dan de door Gordon gegeven afmetingen.

- x (78) Falco tinnunculus Linnaeus, 1758. Rock kestrel
GA 240 (Falconidae)

De kop is blauw, de buik lichtbruin, de vleugels roodbruin, de staart grijsblauw met donkere strepen, de poten zijn geel. De kleur en de gestreepte staart duiden op deze soort.

Gordon zag dit dier in Jagersfontein, dichtbij het huidige Tomsrivier (Forbes 1965:64).

- Levaillant, I, pl.35 (montagnard).

- x (79) Aquila verreauxi Lesson, 1830. Black eagle.
GA 239 (Aquilidae)

Deze arend is zwart, met iets wit op de vleugel, en witte poten.

- Levaillant I, pl.7 (caffre).

- R139! (80) Aquila rapax (Temminck, 1828), tawny eagle
GA 241 (Aquilidae)

De determinatie is onzeker. De vogel is bruin, met gele poten en een snavel die grijs met geel is. De kleur op de tekening is dus anders dan in de bijgaande tekst van Schumacher staat. Het moet gezien de afmetingen op de tekening, een vrij grote roofvogel zijn, met grote klauwen en behaarde poten. Dit wijst enigszins op de genoemde soort.

- x (81) Haliaeetus vocifer (Daudin, 1800).. Fish eagle
GA 243 (Aquilidae)

De arend is wit met donkerbruin en duidelijk deze soort.

- Levaillant I, pl.4 (le vocifer).

- x (82) Terathopius ecaudatus, bateleur
GA 242 (Aquilidae)

De roofvogel op de tekening is zwart, met bruine rug, lichtgele poten. Rond het oog is het kaal (geelwit), de snavel is grijs. De determinatie is zeer onzeker. De bateleur heeft een duidelijke pluim op de kop, de poten zijn roodachtig en er is meestal wit op de snavel. Misschien zag Gordon het dier alleen van een afstand?

- Levaillant I, pl.7,8 (bateleur).

- R 194
(196.)
- (83) Francolinus levaillantii (Valenciennes, 1825), redwing partridge
GA 302 (Phasianidae)

De patrijs op de tekening komt het beste overeen in kleur met deze soort, die echter nu niet meer dichtbij de Kaap voorkomt. Gordon's belangrijkste kenmerk is volgens zijn naamgeving de afwezigheid van een vierde teen of spoor aan de achterkant van de poot. Dit komt ook voor bij de wijfjes van F.levaillantii.

- x (84) Francolinus capensis (Gmelin, 1789), Cape francolin
GA 304 (PHasianidae)

De vogel is geheel bruin, met rode poten en snavel. De soort komt alleen in de buurt van de Kaap voor.

- Sparrman 1775:162 (Francolinus capensis), Thunberg 1792(2):123 (Tetrao). Lichtenstein 1844:400 (Tetrao capensis). Forster-coll.135. Kasson-coll.36.

- (85) Numida meleagris (Linnaeus, 1758), helmet guinea fowl
GA 305 (Numididae)

De soort is moeilijk met andere te verwisselen.

- Sparrman 1777:26 (guinea fowl).

- v (86) Limnocorax flavirostris (Swainson, 1837), black crane
GA 336 (Rallidae)

Het lichaam is zwart tot blauw, de snavel groen en de poten rood.

- Lichtenstein 1844:400 (Rallus Aethiops). Forster-coll.132.

- (87) Balearica regulorum (Beaumont, 1833), crowned crane
GA 316 (Gruidae)

De twee kroonkranvogels verschillen in kleur, de rechter is blauw, de linker is bruin. De Xhosa naam is i-Hemu (Prosenky 1974:101).

- (88) Grus carunculatus (Gmelin, 1789), wattled crane
GA 319 (Gruidae)

Deze kraanvogel met de witte lellen onder de rode kop is onmiskenbaar.

- Lichtenstein 1844:47 (Ardea palearis). Forster-coll.115.

Kasson coll.56.

(89) Anthropoides paradisea (Lichtenstein, 1793), blue crane
GA 318, 320 (Gruidae)

De kraanvogel op GA 318 is iets lichter blauw dan die op GA 320, elk met een bruine staart.

x (90) Afrotis afra (Linnaeus, 1766), black korhaan
GA 309 (Otididae)

Kop en buik zijn zwart, de vleugels zijn bruin met witte en zwarte strepen, de snavel is lichtbruin. Gordon zag het dier bij hartebeestfontein, in november 1777 of (waarschijnlijker) 1778.

- Sparrman 1775:163 (korr-haan). Thunberg 1792(1):135 (Otis, Trappgänse). Lichtenstein 1844:51 (Knorrhaan, Otis afra). Forster-coll.133,134.

(91) Rostratula benghalensis (Linnaeus, 1758), painted snipe
GA 330, 331, 332, 329 (Rostratulidae)

De vier tekeningen hebben alle vier uitgebreide, onderling verschillende landschappen. De vogels lijken erg op elkaar, maar zijn geen exakte kopieën.

- Nasson-coll.44.

(92) Charadrius tricollaris Vieillot, 1818, three-banded plover
GA, 328 (Charadriidae)

Het dier is grijs tot donkergrijs, de poten zijn eveneens grijs, het oog is rood. De zwarte banden op de borst en de tweekleurige snavel maken duidelijk dat deze soort bedoeld is, hoewel ze meestal slechts twee banden op de borst hebben gescheiden door een witte band.

(93) Crocethia alba (Pallas, 1764), sandeeling
GA 327 (Scolopacidae)

als op
tekening
van
sandpiper.

De vogel is grijsbruin, met witte buik, grijze snavel en grijze poten. Levaillant's naam beduidt waarschijnlijk dat hij de vogel alleen aan de kust zag. De determinatie is niet geheel zeker.

(94) Philomachus pugnax (Linnaeus, 1758), ruff, kemphaan
GA 333 (Scolopacidae)

Snipe.
249 250

De vogel is bruinachtig, met grijze poten en een witte buik.

R 263

(95) Tringa glareola Linnaeus, 1758, wood sandpiper
GA 335 (Scolopacidae)

De vogel is geheel grijs, inclusief snavel en poten. Het dier op de tekening komt het beste met deze soort overeen, maar de duidelijke witte streep boven het oog ontbreekt en de snavel lijkt iets naar boven gebogen.

snipe.
249, 250 ?

(96) Limosa lapponica (Linnaeus, 1758), bar-tailed godwit
GA 334 (Scolopacidae)

De vogel is bruin, kennelijk met witte buik, de vleugels zijn blauw, de lange snavel is grijs evenals de poten.

(97) Recurvirostra avocetta Linnaeus, 1758, avocet
GA 326 (scolopacidae)

Het lichaam is wit met zwart, het oog is rood en de poten blauw. De kleur en de omhoog gebogen snavel vergemakkelijken de identificatie.

(98) Himantopus himantopus (Linnaeus, 1758), black-winged stilt
GA 324, 325 (Scolopacidae)

Kop en buik zijn wit, de snavel blauwgrijs, de vleugel zwart en de poten rose. De twee tekeningen zijn iets verschillend in detail, stellen echter toch waarschijnlijk dezelfde soort voor.
- Masson-coll. 43.

X
ook
= 303

(99) Pteroclorus namaqua (Gmelin, 1789), Namaqua sandgrouse
GA 298, 299 (Pteroclididae)

Gordon bedoelde waarschijnlijk deze soort patrijs hoewel het dier meestal helderder gekleurd is. De band op de borst van dit mannetje is dof grijsbruin.
- Masson-coll. 37, 38, 41.

X (100) Pterocles bicinctus Temminck, 1815, double-banded sandgrouse
GA 300, 301 (Pteroclididae)

De soort werd ontdekt door Levillant, die zegt (GA 301) hem pas voor het eerst tegengekomen te zijn bij de 'Namero', een berggebied even ten noorden van de Oranje rivier in zuid-Namibië (Forbes 1965: 122). Het beschrijven van deze soort door Levillant, ook in zijn

reisverhaal, is één van de redenen om aan te nemen dat hij inderdaad in dat gebied geweest is (Grant 1957:93).

- (101) Oena capensis (Linnaeus, 1766), Namaqua dove
GA 295, 296, 297 (Columbidae)

De duiven zijn blauwachtig, met bruin op de vleugels en paarse poten.

- Levaillant VI, pl. 273-275 (tourtelette).

- (102) ??, duif x zie 99.
GA 303 (Columbidae)

De vogel op de ongesigaeerde tekening is duidelijk een soort duif. Hij is grijsbruin, met lichtgroene kop, geelachtige hals en een wit en bruine streep op de borst, waaronder de borst geel wordt. In de door mij geraadpleegde literatuur heb ik een dergelijk gekleurde vogel niet kunnen vinden.

- ? Thunberg 1792(1):269 (Lachtaube, Columba risoria).

- (103) Agapornis roseicollis (Vieillot, 1817), rosy-faced lovebird
GA 289 (Psittacidae)

Het lichaam is groen, de staart blauw, de borst lichtrood, de kop rood. Of Gordon deze papegaai zag in Namaqualand ten zuiden of ten noorden van de Oranjerivier is niet vast te stellen.

- x (104) Tauraco corythaix (Nagler, 1827), Knysna lourie
GA 288 (Musophagidae)

Dese vogel is moeilijk met andere te verwarren.

- x (105) Clemator jacobinus (Boddaert, 1783), Jacobin cuckoo
GA 291, 292 (Cuculidae)

Het dier is geheel zwart met iets wit op de vleugels. De twee tekeningen zijn vrijwel identiek.

- Levaillant V, pl. 208 (coucou edolio).

- (106) Colius colius (Linnaeus, 1766), white-backed mousebird
R 390: GA 285, 286 ^R 391 (Coliidae)

Deze muisevogel is vrijwel geheel grijs, met rode poten, alleen de rug van GA 286 is iets wit.

(107) Apaloderma narina (Stephens, 1815), Narina trogon

X GA 287, (?)290 young (Trogonidae)

De vogel op GA 287 heeft een lichaam dat groen is met een rode borst en vleugels bruin tot zwart. Het dier op GA 290 lijkt hier wel iets op, is echter anders gekleurd. De rug is groen, de vleugels grijs, de kop lichtbruin, de borst paars en de onderkant rood. Ook Gordon schijnt de twee vogels, gezien zijn onderschriften, te willen onderscheiden. GA 287 is zonder twijfel deze soort, GA 290 stelt misschien een andere vogel voor. Er is echter slechts één soort trogon in zuidelijk Afrika.

- Levaillant V, pls. 288, 289 (ouroucou narina).

(108) Ceryle rudis (Linnaeus, 1766), pied kingfisher

X GA 249 (Alcedinidae)

Deze ijsvogel met zijn zwart-witte lichaam is moeilijk te verwarren. De tekening stelt een wijfje voor dat één band op de borst heeft (het mannetje heeft er twee).

(109) Coracias garrulus (Linnaeus, 1758), European roller

X GA 250, 251 (Coraciidae)

De rug is bruin, de kop en buik groenblauw, de staart donkerbruin en de vleugels blauw tot paars. De twee tekeningen zijn ongeveer gelijk maar spiegelbeeldig.

(110) Upupa africana Bechstein, 1811, Koepoe

X GA 278 (Upupidae)

Deze markante vogel is oranje met iets bruin op de vleugels.

- Lichtenstein 1844+48 (Upupa promerops).

(111) Tricholaima leucomelas (Boddaert, 1783), pied barbet

X GA 269 (Capitonidae)

De kop is vooraan rood, dan geel en achterop bruin, evenals een streep achter het oog. De rug is geel met bruin, de borst zwart, de buik wit.

- (112) Indicator indicator (Sparrman, 1777), greater honey-guide
 * GA 261 (Indicatoridae)
- De bovenzijde van het lichaam is bruin, de borst is geel, de buik is wit, en de poten zijn zwartgrijs. Deze soort werd ontdekt en voor het eerst beschreven door Sparrman.
- Sparrman 1777c:43-47, pl. (Cuculus Indicator), 1977:146-151
 (bee cuckoo, Cuculus indicator), Levaillant V, pl.240.
- (113) Geocolaptes olivaceus (Gmelin, 1789), ground woodpecker
 * GA 281 (Picidae)
- De vogel is grijsbruin, met rode borst en rug. Gordon tekende de specht tegelijk met GA 240 in Jagersfontein (zie no.79).
- (114) Dendropicus fuscescens (Vieillot, 1818), cardinal woodpecker
 * GA 258a (Picidae)
- Deze specht is geheel zwart-grijs-wit, met een gele staart en een rode kruin. De feitelijke kleur van deze soort is veel bruiner.
- Levaillant VI, pl.253 (petit pic à bannette d'or).
- (115) Ptyonoprogne fuligula (Lichtenstein, 1842), rock martin
 * GA 252 (Hirundinidae)
- De zwaluw is geheel grijsbruin.
- Levaillant V, pl.246 fig.1 (l'hirondelle fauve).
- (116) Corvus albicollis (Latham, 1790), cape raven
 * GA 248 (Corvidae)
- De witte nek is karakteristiek.
- Thunberg 1792(2):10 (Corvus Hottentottus). Lichtenstein 1844:42
 (Corvus Cafer). Levaillant II, pl.50 (corbivan).
- (117) Pycnonotus capensis (Linnaeus, 1766), cape bulbul
 * GA 266 (Pycnonotidae)
- De vogel is grijs met een gele onderstaart.
- Levaillant III, pl.105.
- (118) Rupicola rupestris (Vieillot, 1818), Cape rock-thrush
 * GA 262 (Turdidae)
- Buik en staart zijn rood, de kop is blauw, de vleu els bruin.
- Levaillant III, pls.101,102 (Rocar).

- x (119) Oenanthe pileata (Gmelin, 1789), capped whatear
GA 255 (Turdidae)

De bovenzijde is bruin, de borst is zwart, buik en kop zijn wit gestipt, de snavel is bruin. De schaapwachter is gewoonlijk veel helderder bruin gekleurd.

- Lichtenstein 1844:52 (Turdus minimus). Levaillant IV, pls. 181, 182 (Traquet imitateur).

- (120) Cossypha heuglini Hartlaub, 1866, Heuglin's robin
GA 267 (Turdidae)

Cape robin.

~~R 617~~
~~Substrat.~~

De borst is roodbruin, de buik wit tot roodbruin, de vleugels zijn bruinswart. Er is een duidelijke witte streep boven het oog. De determinatie is niet zeker. C. heuglini komt niet in de zuidwestelijke Kaapprovincie voor.

- (121) Cisticola tinniens (Smith, 1842), Levaillant's cisticola
GA 265 (Sylviidae)

R 618
Grassbird

Het lichaam is wit met gele en roodbruine stippen, de vleugels worden langzaam bruin. Het gevlekte voorkomen op de rug is kenmerkend.

- (122) Bradornis infuscatus (A. Smith, 1839), brown flycatcher
GA 264 (Muscicapidae)

? R 282
Young

De bovenzijde van deze vliegenvanger is bruin tot donkerbruin, de buik is wit.

- x (123) Motacilla aguimp Dumont, 1821, pied wagtail
GA 254 (Motacillidae)

Dese kwikstaart is zwart-wit met bruine staart en vleugelpunt. Hij komt niet voor in de zuidwestelijke Kaapprovincie. Levaillant zegt hem pas over de Oranjerivier tegengekomen te zijn.

- x (124) Lanius collaris Linnaeus, 1766, fiscal shrike
GA 256 (Laniidae)

De vogel is van boven bruin en zwart, van onder wit met stippen.
- Levaillant II, pls. 61, 62 (fiscal).

(125) ~~Lanius~~ atro-cooccineus Burchell, 1822, crimson-breasted shrike

GA 257

(Laniidae)

Het lichaam is vuilrood met zwarte plekken en met een zwarte kop en hals. Deze kleuren komen slechts gedeeltelijk overeen met deze soort, die een dieprode borst heeft, welke kleur zich voortzet totaan de snavel. Hij komt ook niet voor in de buurt van de Kaap.

(126) Telophorus seylonus (Linnaeus, 1766), bokmakierie shrike

GA 259, 260

(Laniidae)

De twee tekeningen zijn gelijk, hoewel GA 260 valier gekleurd is. De kop is grijs met onder de snavel een stukje geel, de borst is zwart, de rug groenachtig, de buik geel, de staart geelachtig en de poten zijn grijs.

- Levaillant II, pl. 67.

(127) Crestophora cinerea (Menschen, 1787), wattled starling

GA 271, 272, 273.

(Sturnidae)

De uitsteeksels op de kop duiden op deze soort, hoewel hij normaal erg geel is op de kop, terwijl de vogels op de tekening lichtbruin zijn. GA 271 en 273 tonen een mannetje, GA 272 een vrouwtje.

- Levaillant II, pl. 93 (porte-lambeaux).

(128) Oxychomathus morio (Linnaeus, 1766), red-winged starling

GA 270

(Sturnidae)

De vogel is bruin, met het einde van de vleugels lichtbruin tot oranje, en rond de ogen is hij blauw.

(129) Promerops cafer Linnaeus, 1758, Cape sugarbird

GA 277

(Promeropidae)

Hij is grijsbruin, met iets geel onder de achterkant van de vleugels.

- Levaillant VI, pls. 187, 188.

(130) Nectarinia famosa (Linnaeus, 1766), malachite sunbird

GA 275

(Nectariniidae)

Dit dier is groen met een donkere staart.

- Levaillant VI, pls. 289, 290 (sucrier malachite).

Soufflet met
Jodan

- (131) Cinnyris chalybeus (Linnaeus, 1766), ^{lesser} double-collared sunbird
GA 280 (Nectariniidae)

Het wijfje (b) is grijs, het mannetje (a) heeft een groene kop, de borst is blauw met een rood en gele band, de buik is lichtblauw, en de vleugels zijn bruin.

- x (132) Nectarinia amethystina (Shaw, 1811), black sunbird
GA 274 (Nectariniidae)

Hij is geheel zwart en paars.
- Levaillant VI, pl. 294 (suerier velours).

- x (133) Zosterops pallidus Swainson, 1838, cape white-eye
GA 253 (Zosteropidae)

De bovensijde is groen, de kop is van onder geel, de snavel grijs, de buik wit, de poten grijs en de staart en vleugelpunt zijn donker. Er is een witte kring om het oog.

- x (134) Passer melanurus (Müller, 1776), Cape sparrow
GA 263 (Ploceidae)

Het mannetje is wit en grijs, met een vleugel die van boven bruin en van onder zwart is. Gordon tekende de vogels in Verkeerde vallei bij Touwsrivier in december 1778.

- x (135) Amphispiza orix (Linnaeus, 1758), red bishop.
GA 283, (?) 284 (Ploceidae)

Dese rood met zwarte vogel is erg opvallend gekleurd. Ook dese vink behoort tot de wevervogels en zou dus goed het nest op GA 284 gemaakt kunnen hebben. Gordon schrijft het toe aan de 'roode vink' terwijl hij de kardinaal op GA 283 roodbonte vink noemt.
- Thunberg 1792(1):140 (Finch, Loxia), 269 (Goldfinch, Loxia orix), 1792(2):12. Lichtenstein 1844:53 (Loxia oryx). Forster-coll. 152.

- x (136) Coliuspasser capensis (Linnaeus, 1766), yellow-rumped widow
GA 279 (Ploceidae)

De vogel is zwart met geel op de vleugels.
- Sparrman 1975:177 (finch, Loxia capensis). Thunberg 1792 (2):12 (Loxia capensis).

- x (137) Estrilda astrild (Linnaeus, 1758), common waxbill
GA 258b. (Ploceidae)

De bovenzijde is bruin, de kop rood en de buik roodachtig.

- x (138) Vidua macroura (Pallas, 1764), pintailed whydah
GA 282 (Ploceidae)

De vogel is geheel zwart en grijs, alleen de snavel is rood.

- Nasson-coll.40.

R 130

Er zijn nog twee tekeningen over met vogels die ik niet in staat ben te determineren en die ik ook niet aan een bepaalde familie durf toe te wijzen. Dat is GA 246 met alleen een naam "in the Bechuana tongue", sodat het misschien geen Zuid-Afrikaanse soort is. De vogel is grijs, met rode ogen en gele poten. De andere tekening is GA 268, een afgemaakte tekening zonder bijschrift. De vogel is grijswit, bruin op de vleugels en rond de ogen iets geel.

4.8. Niet Zuid-Afrikaanse vogels.

Er zijn tussen de vogeltekeningen in de Gordon Atlas 7 schetsen van vogels die, afgaande op de notities van Gordon erop, niet in Zuidelijk Afrika voorkomen. Hun afkomst is slechts gedeeltelijk achterhaalbaar en aan een vaste determinatie durf ik me niet te wagen. GA 276 is gesigeneerd door John Webber (?1750-1793), de kunstenaar van de derde wereldreis van Cook van 1776-80, van wie ook tekeningen bewaard worden in het British Museum (Print Room, 199*b 4) (Lysaght 1959:262, 339-344). Gordon kreeg de tekening kennelijk toen Webber op de thuisreis in 1780 de Kaap aandeed. De vogel is rood met zwart en is misschien een kardinaalhoningereter (Myzomela fuscescens, fam. Dicaeidae). GA 293 toont een papagaai met kuif, met een lichtblauw vederkleed, een bruine rug, een rose kop en een bruine snavel. Gordon zegt hem gekregen te hebben uit Nieuw-Guinea, en ook dit zou een vogel kunnen zijn die op één van de reizen van Cook werd getekend, maar er is geen enkele aanduiding over de afkomst aanwezig.

GA 322 is een soort kraanvogel uit 'Port Jackson', uit het westen van Australië. De tekening werd kennelijk gemaakt door een Engelsman want de maat is in engelse voeten. Misschien is deze schets afkomstig van admiraal John Hunter, die ook een kangaroo-tekening uit Port Jackson aan Gordon gaf (zie 4.6, soort no.1). De figuren GA 308, 314 en 315 stammen kennelijk van dezelfde kunstenaar want ze lijken wat de uitvoering betreft ontegensprekelijk op elkaar. Ook de bijgegeven 'Scale' is op elk van de drie gelijk. GA 308 is een emoe, Dromaius novahollandiae (Meijer, 1793), GA 314 misschien een Australische kraanvogel (Grus rubicunda). De drie schetsen zien er alle drie erg kinderlijk of primitief uit. GA 294 tenslotte is een 'Indische tortelduif' van de Seychellen. De maker ervan is onbekend. De vogel is donkerblauw, met iets rood op de kop en een lichtblauwe hals.

4.9. Reptielen (Reptilia).

De identifikatie van de reptielen, en van de lagere vertebraten en evert#ebraten bleek binnen de beschikbare tijd niet haalbaar, en is ook bijzonder moeilijk vanwege de geringe informatie die Gordon ons meedeelt. Er zijn vijf tekeningen met mogelijk 6 soorten 'schildpadden' (GA 94-98). GA 102 tot 104 zijn hagedissen, ook al noemt Gordon het dier op GA 102 een salamander. (De Gordon Atlas bevat in het geheel geen amfibien.) Er zijn drie schetsen met kamelons, mogelijk alle van dezelfde soort (GA 99-101). Over de drie slangentekeningen (GA 105 tot 107) is Gordon iets uitvoeriger. Alle drie tonen het dier en daarnaast ^{een} ~~een~~ frontaal aanzicht van de geopende bek. Dat vinden we ook bij de schets van een slang in de Levaillant-collectie (Skaife, 1973, pl.117). Dit zou kunnen duiden op een gelijke oorsprong. Andere slangentekeningen in de Levaillant-coll. tonen de geopende bek echter niet. Gordon identificeert het dier op GA 195 als een pofadder (= Bitis arietans Merrem, 1820), die echter een andere tekening

heeft. De slang op de tekening lijkt meer op de bergadder Bitis atropus Linnaeus, 1758. De andere slangen kan ik voorlopig identificeren als Bitis c. cornuta Daudin, 1803 (GA 106) en Bitis cornuta albanica Hewitt, 1937 (GA 107).²⁹

4.10. Vissen en evertobraten.

Er zijn in de Gordon Atlas 11 tekeningen van vissen (GA 108 tot 118), waarvan GA 111 misschien niet een Zuid-Afrikaanse soort voorstelt. Ik heb geen poging gedaan ze te determineren.

GA 119 en 120 tonen de bovenzijde en onderzijde van een soort krab en hebben in het geheel geen tekst. De tekeningen 121, 122 en 123 (ook GA 282) beelden Kaapse insecten af, die Gordon verder niet probeert te benoemen. Er zijn verschillende springhanen, verscheidene soorten kevers en een wespachtige.

NOTEN bij Hoofdstuk 4.

1. Informatie van P.Cullinan, in litt.20/10/1978 en V.S.Forbes, in litt. 8/2/1979. Zie ook Nix 1974:40.
2. De Schoenmaker die Levaillant in 1783 in de buurt van de Oranjerivier aantrof (Levaillant 1795,II:180) en die eerder in V.O.C. dienst was geweest, was mogelijk een zekere Volcker Schoemaker (Forbes 1965:123). Gordon kende Levaillant's Schoenmaker, die niet kon lezen (Levaillant 1795,II:190).
3. R.F. Kennedy, 'Catalogue of Pictures in the Africana Museum', vol.3, p.111, nos.G220 tot G223.
4. Dit boek heb ik niet kunnen vinden. Het zou grotendeels een compilatie uit Kolb en De la Caille zijn.
5. Ellerman (1954) is voor mijn doel even goed als het bekendere, waarschijnlijk grotendeels gelijke, boek van J.R.Ellerman, T.C.S. Morison-Scott & R.W.Hayman, 1953. 'Southern African mammals 1758 to 1951: a reclassification', London, BMNH, pp.iii + 363. *Zie Allen 1939.*
6. Hindwood 1965:87. De kangaroo tekening is afgebeeld in de veilingcatalogus van Sotheby's, London, June 1953, plaat bij Lot 72.
7. Gordon zelf geeft deze verwijzing in een brief aan Fagel van 13 mei 1779. Dit is Jonathan Swift's 'Gulliver's Travels' van 1726.
8. J.Burman had een verzameling tekeningen van Kaapse (?) dieren, zie Pallas (1767:6,8,12,14) en F.Houttuijn, 1761. 'Natuurlijke Historie of uitvoerige beschrijving der dieren, planten en mineralen, volgens het samenstel van den Heer Linnaeus', eerste deel, tweede stuk, vervolg der zoogendè dieren. Amsterdam, F.Houttuijn, pp.(vi)+504, op p.406.
9. De beschrijving van Mus pumilio werd toegevoegd aan de Engelse vertalingen van Sparrman's reisverhaal. Gordon gebruikte de tweede engelse editie van 1786 (Forbes in Sparrman 1975:74).
10. Er bestaat hierover een uitgebreide literatuur, o.a.: N.Watson, 1878, 'On the male generative organs of Hyaena crocuta', Proc. zool.Soc.London, 1878:416-428;

- L.Harrison Matthews, 1939, 'Reproduction in the spotted hyena, *Crocuta crocuta* (Erxleben)', Phil.Trans.R.Soc.(B) 230: 1-78;
- D.D.Davis & H.E.Story, 1949, 'The female external genitalia of the spotted hyena', Fieldiana,Zoology, 31:277-283; P.A.Racey & J.D. Skinner, 1979, 'Endocrine aspects of sexual mimicry in spotted hyenas *Crocuta crocuta*', J.Zoology,London, 187:315-326 (vooral pls.I en IIa).
11. De huidige kennis over dit dier wordt samengevat in V.Mazak, 1975, 'Notes on the black-maned lion of the Cape...', Verh.kon.ned. Akad.Wetensch., afd.Natuurkunde, (2) 64:1-44.
12. Gordon verwijst naar vol.xiii, pl.xlii. Hij moet dus de Amsterdamse editie (B) gebruikt hebben, want in de Parijse editie (A) wordt de zorille in vol.13, pp.302-303, pl.41 genoemd.
13. J.R.Ellerman & T.C.S.Morrison-Scott, 1953, 'The technical name of the African muishond (genus *Ictonyx*)', J.Mammal., 34:114-116, pl.I.
14. De datering van de tekst en platen van Schreber's Säugethiere wordt vastgesteld in: C.Davies Sherborn, 1891, 'On the dates of the parts, plates, and text of Schreber's 'Säugethiere'', Proc.zool. Soc.London, 1891:587-592; en Franz Pohle, 1911, 'Ueber den Inhalt und die Erscheinungszeiten der einzelnen Teile, Hefte etc. und die verschiedenen Ausgaben des Schreber'schen Säugetierwerkes (1774-1855)', Archiv für Naturgeschichte, 77, Bd.I, Supplementsheft 1, pp.124-183.
15. Zie Ridgeway 1909, Cabrera 1936, Rau 1978, Sidney 1965:17, Antonius 1931, 1935 en ook Antonius, O, 1928, 'Ueber Zebras, insbesondere das Burchellzebra (*Equus quagga burchelli* Gray)', Zool.Gart., (N.F.) 1: 165-182, figs.1-2; O.Antonius, 1951. 'Die Tigerpferde, die Zebras', Monographien der Wildsäugetiere, XI. Frankfurt a.M., pp.148.
16. De uitgestorven Burchell-zebra wordt ook vaak gezien als aparte soort, Equus b. burchelli.

17. De tekening van de neushoortong (GA 208) werd eveneens positief vergeleken, zie A.J.E.Cave, 1977, 'Observations on rhinoceros tongue morphology', J.Zoology, London, 181: 265-284 (Gordon's schets afgebeeld in fig.1h).
18. Dit citaat is ook informatief betreffende mijn datering van het 5e supplementsdeel van de Amsterdamse editie van Buffon's *Histoire Naturelle* (zie 3.4.1, editie B). Camper's verwijzing naar Allamand's neushoornartikel is overduidelijk, in voetnoot a op p.147: "Hist.Nat.&c. Supplement Tom.V. Nouvelle Edit. Amst.1781. Planche V." De verwijzing naar Sparrman is het artikel van 1778b, dat Camper in het oorspronkelijk niet kon lezen en de reguliere duitse vertaling was in 1782 nog niet verschenen. Camper had echter een prive-vertaling ervan door C.D.Reimarus (Camper 1782: 146), nu in hss.kamer van de U.B.Amsterdam, sign.II F 76, dd.september 1781.
19. R.-P. Lesson, 1842, 'Nouveau tableau du Règne Animal. Mammifères.' Paris, A.Bertrand, p.159. Misschien is deze naam veroorzaakt door Buffon's verandering van de tandenformule (zie 3.4.2).
20. In St.2 geeft Gordon maar 19 soorten: hij vergeet de bontebok.
21. Omdat ik Thunberg (1811b) niet heb kunnen raadplegen, moet ik mij onthouden van commentaar. Het ziet er echter naar uit dat Thunberg niet de blauwe duiker maar de oerebi onder naam monticola beschrijft (in Thunberg 1811a), om drie redenen: 1. hij noemt monticola bij de naam oerebi; 2. het wijfje is "inermis", zonder horens, wat bij monticola zelden, bij de oerebi altijd het geval is; 3. hij verwijst naar "fig.Allamand,T.5 T.12", d.w.z. Allamand 1781, supplement 5: 33, pl.12! Een dergelijke verwarring is te vinden in Sparrman (1975:259).
22. Sclater & Thomas (1895,II:17) zeggen dat Allamand dit publiceerde in 1776, maar dat kan niet juist zijn.
23. De Nederlandse vertaling (editie C), vol.16:25-27 (1785) heeft onjuist: "eene afbeelding en het vel."

24. Boddaert, Pieter, 1785. 'Elenchus Animalium, I.' Rotterdam, C.R.Hake, pp.xl+171, verwijzing naar p.141.
25. Claus Nissen, 1971. 'Die zoologische Buchillustration, ihre Bibliographie und Geschichte.' Lieferung 9: Band II. Geschichte. Pp.1-72, pls.1-8, Stuttgart, A.Hiersemann. Blaubok afgebeeld op Tafel I b.
26. E.A.G.Zimmermann, 1777. 'Specimen zoologiae, geographicae, quadrupedum domicilia et migrationes sistens.' Lugduni Batavorum, pp.xxiv+686, zie p.372-375. De namen in dit werk zijn niet toepasbaar verklaard in Opinion 257 van de International commission on zoological nomenclature (zie von Richter 1974:1). Het merendeel van de beschreven soorten is opnieuw genoemd in het wel consequent binomiale boek van Zimmermann, de 'Geographische Geschichte...' (1780, 1783, niet gezien). Zie over beide werken J.A.Allen, 1902. 'Zimmermann's 'Zoologiae Geographicae' and 'Geographische Geschichte' considered in their relation to mammalian nomenclature', Bull.Am.Nat.Hist., 16: 13-22.
27. Nu bechouwt men de A.caama ook wel als ondersoort van A. buselaphus, bijv. Ellerman 1954.
28. Het boek van Roberts et al. is nog altijd het standaardwerk over de Zuid-Afrikaanse vogels en beleefde kort geleden een 4e editie.
29. Fitzsimons, V.F.N., 1962. 'Snakes of Southern Africa', London, MacDonald, pp.1-424, en van dezelfde schrijfster, 1970. 'A field guide to the snakes of Southern Africa', London, Collins, pp. 1-221.

- Afselius, Adamus, 1815. De antilopis in genere et speciatim Guineensibus commentatio. Nova Acta Regiae Societatis Scientiarum Uppsaliensis, 7: 195-270, tab.8.
- Allemand, (J.N.S.), 1776. Histoire Naturelle du gnou, de grand gerbo, et de l'hippopotame, pp.i, 113-120, 3 pls. in Buffon & Daubenton (1771), Histoire Naturelle..., Nouvelle Edition, XV. Amsterdam, J.H.Schneider.
- , in Buffon, Histoire naturelle, générale et particulière servant de suite à l'histoire des animaux quadrupèdes. Nouvelle Edition. Amsterdam, J.H.Schneider.
1778. Supplement 4, pp.(1-3),1-vi, 1-175.
- 1781 (1785). Supplement 5, pp.i-vii, 1-225.
- Allen, Glover M., 1939. A checklist of African mammals. Bulletin Mus.Comp.Zool.Harvard College, Cambridge, 83: 1-763.
- Antonius, O., 1931. Zur genaueren Kenntnis des echten Quaggas (*Equus quagga quagga* Gm.). Zool.Gart. (NF) 4: 93-115, figs.1-10.
- , 1935. Zur geographischen Verbreitung des Burchellzebras und des echten Quaggas. Zool.Gart. (NF) 8: 1-7, figs.1-8.
- Baker, J.G., 1885. A monograph of the genus *Gethylis*. J.Botany, 23: 225-228, pls.259-260.
- Barnard, C.J., 1950. Robert Jacob Gordon se loopbaan aan die Kaap. Argief-jaarboek vir Suid-Afrikaanse geskiedenis, 13 (1): 319-446, pls.I-VII, 2 kaarten.
- Bigalke, R., 1951. The discovery of the giraffe in South Africa. Fauna and Flora, 2: 24-28, 1 pl.
- Boeles, W.B.S., 1879. Frieslands hoogeschool en het Rijks Athenaeum te Franeker, II. Leeuwarden, H.Kuipers, i-iv,1-854.
- Boeseman, K., 1970. The vicissitudes and dispersal of Albertus Seba's zoological specimens. Zool.Meded., Leiden, 44: 177-206, fig.1, pls.1-4.
- Bokhorst, Matthys, 1973a. François Le Vaillant, his life and work, pp.1-28 in Quinton & Robinson, 1973, vol.I.
- , 1973b. The origin and history of the Le Vaillant collection of watercolours, pp.85-96 in Quinton & Robinson, 1973, vol.II.
- , 1973c. An art historian's appraisal of the Le Vaillant collection, pp.99-122 in Quinton & Robinson, 1973, vol.II.
- Borcherds, P.B., 1907. Bladen uit de memoires van Petrus Borcherds Borcherds, zijnde een eenvoudig verhaal van gebeurtenissen van zijn prille jeugd tot vergevorderden leeftijd, hoofdzakelijk bedoeld voor zijn kinderen, afstammelingen, landgenooten en

- vrienden. Uit het Engelsch door Fred.H.Olland. Kaapstad, Holl.-Afrik.Uitg., i-xi, 1-236.
- Botha, C.Graham, (1926). Social life in the Cape Colony in the 18th century. Cape Town/Johannesburg,Juta, 1,1-115.
- Bouchenroedér, B.F.von, 1806. Beknopt berigt nopens de volkplanting de Kaap de goede hoop (etc.). Amsterdam, Mortier Covens en zoon, i-xvi,1-163.
- Bouman, Hermannus, 1847. Geschiedenis van de voormalige Geldersche Hoogeschool en hare hoogleraren; grotendeels uit ongedrukte of zeldzame bescheiden, II. Utrecht, J.G.van Terveen en zoon, i-xvi, 1-691.
- Boyer, Ferdinand, 1971. Le transfert à Paris des collections du Stathouder (1795). Annales historiques de la révolution française, 43: 389-404.
- Britten, James, 1884a. Francis Masson. J.Botany, 22:114-123.
- , 1884b. Masson's drawings of South African plants. J.Botany, 22: 144-148.
- , 1914. Robert Jacob Gordon (1741-1795). J.Botany, 52: 75-77.
- , 1920. Some early Cape botanists and collectors. J.Linnean Soc.,Botany, 45: 29-51, pl.4.
- Bruce, James, 1790. Travels to discover the source of the Nile, in Egypt, Arabia, Abyssinia, and Nubia, V. Edinburgh, J.Ruthven, (1-3),i-iv,iii-xiv,1-230,(1-10).
- Buffon, (G.L.Leclerc) de, in: Buffon, de & (L.J.-M.) Daubenton, Histoire naturelle, générale et particulière avec la description du Cabinet du Roi. Nouvelle Edition. Amsterdam, J.H.Schneider.
- 1767 deel IX, pp. (i-vii),1-173.
- 1768 X (i-iv), 1-168.
- 1769a XI (i-iv), 1-190.
- 1769b XII (i-iv), 1-212.
- 1770 XIV (i-iv), 1-218.
- 1771 XV i-viii,1-112,1,113-126,1-108.
- Buffon, (G.L.Leclerc) de, Histoire naturelle, générale et particulière. Servant de suite à l'histoire des animaux quadrupèdes. Paris, l'imprimerie royale.
- 1776 supplement 3, pp. (i-x),1-330, i-xxi.
- 1782 supplement 6, pp. i-viii, 1-405, i-xv.
- 1789 supplement 7, pp. 1-8, ix-xx, 1-364.
- Bullock, John Malcolm, 1908. The gay Gordons. Some strange adventures of a famous Scots family. London, Chapman & Hall, i-xi, 1-295.

- Cabrera, Angel, 1936. Subspecific and individual variation in the Burchell zebras. *J.Mammalogy*, 17: 89-112, figs.1-22.
- Camper, P., 1782. *Natuurkundige verhandelingen ... over den Rhinoceros met den dubbelen horen...* Amsterdam, erven P.Meijer en G.Wannars, (1-4), 1-235, (1-2).
- Cave, A.J.E. & L.C. Rookmaaker, 1977. Robert Jacob Gordon's original account of the African black rhinoceros. *J.Zoology*, London, 182: 137-156, pls.1-7, figs.1-2.
- Christie, Manson & Woods Ltd., 1979. Valuable autographs and manuscripts, the property of the Trustees of the Countess of Sutherland's settlements, which will be sold at Auction by — on Wednesday, April 4, 1979. London, 1-66.
- Collins, David, (1910). An account of the English colony in New South Wales. Edited, with an introduction, and notes, by James Collier. Christchurch (etc), Whitcombe and Tombs, (1), i-xxxii, 1-450.
- Cuvier, F., 1834. Observation sur les rongeurs du Cap de Bonne-Espérance, classés dans les genres *Bathyergus*, *Oryctères*, *Georgiques*, etc. *Annales des sciences naturelles*, Paris, (2) 1: 193-198.
- Damberger, C.F., 1801. *Voyage dans l'intérieur de l'Afrique depuis le Cap de bonne-espérance, à travers la Cafrérie, les royaumes de Mataman ... jusqu'à Maroc. Commencé en 1781 et achevé en 1797, traduit de l'allemand, I.* Paris / Strassburg, Amand König, i-viii, 1-298, i-viii.
- Dawson, Warren R. (ed.), 1958. *The Banks letters.* London, Trustees of the British Museum, i-xlii, 1-965.
- Dorst, Jean & Pierre Dandelot, 1970. A field guide to the larger mammals of Africa. London, Collins, 1-287, pls.1-44, maps.
- Dyer, R.A. (1948). Colonel Robert Jacob Gordon's contribution to South African botany. South African biological Society, pamphlet no.14: 44-62, pls.1-4 + frontispiece.
- Ellerman, J.R., 1954. Die taksonomie van die soogdiere van die Unie van Suid-Afrika. *Annale Univ.Stellenbosch*, (A) 30: 1-125.
- Engel, H., 1939. Alphabetical list of Dutch zoological cabinets and menageries. *Bijdragen tot de Dierkunde*, 27: 247-346.
- Epen, D.G., 1904. *Album studiosorum Academiae Gelro-Zutphanicae MDCLVIII - MDCCXVIII.* Hagae Comitum, J.Hoekstra, i-xx, 1-205.
- Evers, G.A., 1912. De menageriën op het Loo. *Bijdr. Neded. Ver. 'Gelre'*, 15: 533-540.
- , 1914. De menagerie van Prins Willem V op het Loo. *Bijdr. Neded.Ver. 'Gelre'*, 17: 201-213.

- Ferguson, James, 1899. Papers illustrating the history of the Scots brigade in the service of the United Netherlands 1752-1781. II. Publications of the Scottish history Society, 35. Edinburgh, University Press, i-xxxvii, 1-588.
- Forbes, Vernon S., 1945. Sparrman's travels. *S.Afr.geogr.J.* 27: 39-64, 1 kaart.
- , 1946. Thunberg's travels. *S.Afr.geogr.J.*, 28: 39-63.
- , 1947. Masson's travels. *S.Afr.geogr.J.*, 29: 16-31.
- , 1948. Paterson's travels. *S.Afr.geogr.J.*, 30: 52-70.
- , 1949. Colonel R.J.Gordon's contribution to Cape geography, 1777-1795. *S.Afr.geogr.J.*, 31: 3-35, 1 fig., 1 kaart.
- , 1950. Le Vaillant's travels. *S.Afr.geogr.J.*, 32: 32-51, 2 kaarten.
- , 1952. Further notes on Colonel R.J.Gordon. *Africana notes and news*, 9 (3): 84-94, 3 pls.
- , 1954. Colonel R.J.Gordon's family. *Africana notes and news*, 11 (4): 133-134.
- , 1958. The limits of Le Vaillant's travels in South Africa. *Ostrich*, 29: 79-85, 1 kaart.
- , 1965. Pioneer travellers of South Africa. A geographical commentary upon routes, records, observations and opinions of travellers at the Cape 1750-1800. Cape Town/Amsterdam, Balkema, (i-vi), 1-177.
- , 1973. Le Vaillant's travels in South Africa, 1781-4, pp.31-108, 2 kaarten, in Quinton & Robinson, 1973, vol.I.
- , 1977. Some scientific matters in early writings on the Cape, pp.33-59, 5 pls. in: A.C.Brown (ed.), A history of scientific endeavour in South Africa. A collection of essays published on the occasion of the centenary of the Royal Society of South Africa. Cape Town, Royal Society of South Africa, i-xii, 1-516.
- Forster, Johann George Adam, 1777. A voyage round the world, in His Britannic Majesty's sloop, Resolution, commanded by Capt. James Cook, during the years 1772, 3, 4 and 5, I. London, B.White etc., i-xviii, 1-602.
- , 1868. Ansichten vom Niederrhein, von Brabant, Flandern, Holland, England und Frankreich, im April, Mai und Juni 1790, II. Leipzig, F.A.Brockhaus, i-viii, 1-204.

- Forster, Johann Reinhold, 1778 (1783). Beschreibung des Thieres Yerbua mit Anmerkungen über das Genus: Yerbua. Abh.Schwed. Akad.Wiss., 40: 103-112, pl.3. (Oorspronkelijk Zweeds, Kungl. Vet.Akad.Handlingar, 39:108-119, pl.3 (1778).)
- , 1781. Natural history and description of the Tijger-Cat of the Cape of Good Hope. Philos.Trans.R.Soc., London, 71: 1-6, 1 pl.
- , 1782. Zie Buffon, 1782.
- , 1790 (1801). Le Vaillant's Reisen in das Innere von Afrika während den Jahren 1780 bis 1785. Erster Band. Magazin von merkwürdigen neuen Reisebeschreibungen aus fremden Sprachen übersetzt und mit erläut.Anmerkungen begleitet, II: i-x, 1-428, pls.1-9. Berlin, Voss.
- , 1796. Le Vaillant's Reisen in das Innere von Afrika während der Jahre 1780 bis 1785. Magazin von merkwürdigen neuen Reisebeschreibungen (etc), XII: (1-6), i-vi, 1-466 en XIII: (1-8), 1-442.
- , 1844. Zie Lichtenstein, 1844.
- Garside, S., 1942. Baron Jacquin and the Schönbrunn gardens. J.S.Afr.Botany, 8: 201-224, pl.10.
- Giese, Ursula, 1962. Wiener Menagerien. Ebersdorf, Neugebäude, Belvedere, Schönbrunn. Wien, Bergland Verlag, 1-168.
- Gijzen, Agatha, 1938. 's Rijks museum van natuurlijke historie 1820-1915. Proefschrift Leiden. Rotterdam, W.L.&J.Brusse, i-xii, 1-335.
- Gordon-Brown, A., 1952. Pictorial art in South Africa during three centuries to 1875. London, C.J.Sawyer, i-viii, 9-159.
- Grant, C.H.B., 1957. Levaillant's travels in South Africa 1781-1784. Ostrich, 28: 83-97, 4 kaarten.
- Gunn, Mary, 1954. Colonel R.J.Gordon. Africana notes and news, 11 (4): 135, 2 pls.
- H¹⁷⁹⁶, 1796. Apologie de Robert de Gordon, ci-devant commandant général du Cap de Bonne-Espérance, par un de ses amis. Au Cap de Bonne Espérance, au puits de la verité, 1-24.
- Hallema, A., 1951. Die Kaap in 1776-1777. Akwarolle van Johannes Schumacher uit die Swellengrebel-Arcief te Breda. 's Gravenhage, A.A.M.Stols / Johannesburg, Constantia, 1-23, pls.1-56.
- Hamilton, George, 1793. A voyage round the world in his Majesty's frigate Pandora (etc). Berwick, Phorson, 1-164.
- Harris, W.Cornwallis, 1840. Portraits of the game and wild animals of Southern Africa (etc). London, Pickering, i-vi, 1-175, pls.30.

- Heller, David, 1949. A history of Cape silver 1700-1870. Cape Town, D.Heller, 1-276.
- Hindwood, K.A., 1965. John Hunter: a naturalist and artist of the First Fleet. *Emu*, 65: 83-95, pls.5-8.
- Hoare, Michael E., 1976. The tactless philosopher: Johann Reinhold Forster (1729-98). Melbourne, Hawthorn Press, (1-15), i-x, 1-419.
- (Hop, Hendrik), 1778. Dag-verhaal gehouden op de landtocht, door het land der kleine en groote Namasquas, op bevel van den Gouverneur door een gezelschap van LXXXV personen, onder commando van den Captain Hendrik Hop. Om binnenwaards ten noorden van de Kaap der Goede-Hope, liggende landen, nader te ontdekken. (Met noten van J.C.Klockner en J.W.S.Allamand.) Deel 2, pp.1-140 in Nieuwste en beknopte beschrijving van de Kaap der Goede-Hope; nevens een dagverhaal van eenen landtocht, naar het binneste van Afrika (etc). Amsterdam, J.H.Schneider, 1, i-iv, 1-140, (i-iii), 1-100.
- Hunter, John, 1793. An historical journal of the transactions at Port Jackson and Norfolk island, with the discoveries which have been made in New South Wales and in the Southern ocean since the publication of Phillip's Voyage, compiled from the official papers. London, J.Stockdale, (1-18), 1-583.
- Husson, A.M. & L.B. Holthuis, 1969. On the type of *Antilope leucophaea* Pallas, 1766, preserved in the collection of the Rijksmuseum van natuurlijke historie, Leiden. *Zool.Meded.*, Leiden, 44: 147-157, pls.1-6.
- Idenburg, P.J., 1946. De Kaap de Goede Hoop gedurende de laatste jaren van het Nederlandsch bewind. Leiden, Burgersdijk & Hiermans Templum Salomonis, 1-112.
- Jeffreys, Kathleen M., 1928. Kaapse archiefstukken lopende over het jaar 1780. Afgeschreven, bewerkt en van een register voorzien. Kaapstad, Cape Times, (i-iii), 1-507.
- Jong, Cornelius de, 1802. Reizen naar de Kaap de Goede Hoop, Ierland en Noorwegen, in de jaren 1791 tot 1797, II. Haarlem, F.Bohn, i-x, 1-348.
- Jordaan, P.G., 1973. Le Vaillant's botanical paintings, pp.43-81 in Quinton & Robinson, 1973, vol.II.
- Karsten, Mia C., 1939a. Carl Peter Thunberg. An early investigator of Cape botany, I. *J.S.Afr.Botany*, 5: 1-27, pls.1-5.
- , 1939b. (idem), II. *J.S.Afr.Botany*, 5: 87-104, pls.8-10.
- , 1939c. (idem), III. Travels. *J.S.Afr.Botany*, 5: 105-155, 1 map.
- , 1957. Sparrman as a correspondent. *J.S.Afr.Botany*, 23: 43-63, pl.17 en 127-137, pls.35-36.

- Karsten, M.C., 1958-1961. Francis Masson, a gardener-botanist who collected at the Cape.
- 1958 I. Biographical account. *J.S.Afr.Botany*, 24: 203-220, pls. 36-37
- 1959a II. Masson's journeys at the Cape. *J.S.Afr.Botany*, 25: 167-188, pl. 17.
- 1959b III. Masson's journeys at the Cape (continued). *J.S.Afr. Botany*, 25: 283-310, pls. 27-28.
- 1961 V. Masson as a draughtsman. *J.S.Afr.Botany*, 27: 15-45, pls. 8-10.
- (Kerr, J.B.), 1818. On the three species of the natural order Orchideae, represented in plate VI. *J.science and arts*, 4: 199-206, pl. 6.
- King, James, 1785. A voyage to the Pacific ocean undertaken by the command of his majesty, for making discoveries in the Northern hemisphere. Performed under the directions of Captains Cook, Clerke and Gore, in His Majesty's ships the Resolution and Discovery; in the years 1776, 1777, 1778, 1779, and 1780. Second edition, III. London, H. Hughs, i-xiii, 1-556.
- Kirby, Percival R., 1957. Captain Gordon, the flute maker. *Music and letters*, 38: 250-259.
- Koeman, G., 1951. Een nieuwe ontdekking van kaarten en tekeningen van R.J. Gordon. *Tijdschr. Kon. Ned. Aardrijksk. Gen.*, (2) 68: 452-458, 1 pl.
- , 1952. Nieuwe bijdragen tot de kennis van Zuid-Afrika's historische kartografie. *Tijdschr. Kon. Ned. Aardrijksk. Gen.*, (2) 69: 73-95, 1 kaart.
- Kolb, Peter, 1727. Naukeurige en uitvoerige beschrijving van de Kaap de Goede Hoop, (etc). I. Amsterdam, B. Lakeman, 1-18, 1-529.
- Kronfeld, M., 1894. Kaiser Joseph II. Cap-Expedition. *Wiener Zeitung*, 15. Juni 1894: 3-5.
- Labillardière, C., 1800 (an 8). Relation du voyage à la recherche de la Pérouse, fait par ordre de l'assemblée constituante, pendant les années 1791, 1792, et pendant la 1ère. et la 2de. année de la République française. Paris, H.J. Jansen, i-xvi, 1-442.
- Lauts, G., 1854. Geschiedenis van de Kaap de Goede Hoop, Nederlandse volkplanting 1652-1806. Amsterdam, J.D. Sybrandi, (1-4), i-iv, 1-186.
- Levaillant, Francois, 1790. Voyage dans l'intérieur de l'Afrique par le Cap de Bonne-Espérance dans les années 1780. 81, 82, 83, 84 & 85. Paris, Leroy, I: i-xxiv, 1-383; II: 1, 1-400.

- Levaillant, P., 1795 (an 3). Second voyage dans l'intérieur de l'Afrique par le Cap de Bonne-Espérance, dans les années 1783, 84 et 85. Paris, H.J.Jansen, I: 1, i-xliv, 1-306; II: 1-426, (i-ii); III: (1-3), 1-525, (1-vii).
- , 1798. Reize in de binnenlanden van Afrika, langs de Kaap de Goede Hoop, in de jaaren MDCCLXXX tot MDCCLXXXV. Deel 5. Leyden/Amsterdam, Honkoop en Allart, (i-iii), 1-384, 337-394 (!).
- , (1796) 1799-1806. Histoire naturelle des oiseaux d'Afrique. Paris, J.J.Fuchs. I (1799): i-xi, 1-128, pls. 1-49. II (1799): 1-151, pls. 50-97. III (1802): 1-147, pls. 98-150. IV (1805): 1-104, pls. 151-199. V (1806): 1-124, pls. 200-247. VI (1808): 1-132, pls. 248-300.
- Lichtenstein, (M.H.K.), 1814. Die Gattung Antilope. Magazin Ges. naturf. Fr. Berlin, 6: 147-160, 163-182.
- Lichtenstein, (M.) Henricus (K.), 1844. Descriptiones Animalium quae in itinere ad mares terras per annos 1772 1773 et 1774 suscepto collegit observavit et delineavit Iohannes Reinoldus Forster. Beroloni, ex officina Academica, i-xiii, 1-424.
- Lysaght, Averil, 1959. Some eighteenth century bird paintings in the library of Sir Joseph Banks (1743-1820). Bull. B.M.N.H. (historical series), 1 (6): 251-371, pls. 35-37.
- Maggs Bros., (1914). Supplement to Catalogue 316. South Africa in 1777-95. Depicted by views, charts, pictures of the natives, wild animals, birds and botany. The Gordon Collection of unpublished contemporary watercolour drawings. London, Maggs Bros., (i-ii), 1-12, 11 pls.
- Markgraf, F. & R. Steiger, 1969. F. Allamand und seine botanische Beobachtungen. Taxon, 18: 421-424.
- Mason, Francis, 1776. An account of three journeys from the Cape Town in to the Southern parts of Africa; undertaken for the discovery of new plants, towards the improvement of the Royal Botanic Gardens at Kew. Philos. Trans. R. Soc., London, 66: 268-317.
- , 1796. Stapeliae Novae: or, a collection of several new species of that genus; discovered in the interior parts of Africa. London, W. Bulmer, i-viii, 9-24, pls. 1-41.
- Medway, David G., 1976. Extant types of New Zealand birds from Cook's voyages. Part I: Historical, and the type paintings. Part II. The type specimens. Notornis, 23: 44-60, figs. 1-3, 120-137, figs. 4-5.

- Heester, Jurgens, 1973. Le Vaillant's mammal paintings, pp.1-24
in: Quinton & Robinson, 1973, vol.II.
- Menzies, (Archibald), 1828. Some account of an ascent and barometrical measurement of Wha-ra-rai, a mountain in the island of Owhyhee. Magazine of Natural History, and Journal of zoology, botany, mineralogy, geology and meteorology, 1: 201-208.
- Kohr, Erna, 1967. Der Blaurock, Hippotragus leucophaeus (Pallas, 1766). Eine Dokumentation. Mammalia Depicta, Hamburg / Berlin, Paul Parey, 1-81, figs.1-52 + frontispiece, tabs.1-5.
- Molsbergen, E.C.Godée, 1914. Robert Jacob Gordon, de Afrika-reiziger. Brochure, 1-8.
- , 1916-1932. Reizen in Zuid-Afrika in de hollandse tijd.
I: Tochten naar het noorden 1652-1686, pp.i-xxx, 1-254 (1916).
II: Tochten naar het noorden 1686-1806, pp.i-xi, 1-310 (1916).
III: Tochten langs de Z.O.-kust en naar het oosten, 1670-1752, pp.i-xv, i-xxxii, 1-368 (1922).
IV: Tochten in het Kafferland 1776-1805, pp.i-xxxii, 1-366 (1932).
- Morton, H.V., 1949. In search of South Africa. London, Methuen, i-xiii, 1-368. (1e editie 1948.)
- Mossop, E.E. (editor), 1935. The journal of Hendrik Jacob Wikar (1779) with an English translation by A.W.van der Horst and The Journals of Jacobus Coetsé Jansz: (1760 $\frac{1}{2}$ and Willem van Reenen (1791) with an English translation by Dr.E.E.Mossop. Cape Town, Van Riebeeck Society (Works no.15), i-ix, 1-327.
- Neethling, C.L., 1797. Onderzoek van 't Verbaal van A.J.Sluijsken. Voormalige commissaris van Cabo de Goede Hoop en verdediging van 't gedrag der Caapsche burgerij, pp.i-iv, 5-103.
- Nix, J.C., (1974). Johannes Schumacher. (In het engels). Doctoraal-scriptie, Rijksuniversiteit Leiden, i-ii, 1-58, 12 pls.
(Exemplaar in bibliotheek Kunsthistorisch Instituut, Leiden.)
- O(liver), H.G., 1948. The Gordon drawings. Africana notes and news, 6: 17-22.
- Pallas, P.S., 1766. Miscellanea zoologica quibus novae imprimis atque obscurae animalium species describuntur et observationibus iconibusque illustrantur. Hagae Comitum, P.van Cleef, i-xii, 1-224, pls.1-14.
- , 1767. Dierkundig mangelwerk, in het welke de nieuwe of nog duistere soorten van dieren door naauwkeurige afbeeldingen, beschrijvingen en verhandelingen opgehelderd worden. Vertaald met aanmerkingen voorzien door P.Boddaert. Utrecht, A. van Paddenburg en J. van Schoonhoven. 1e stuk, bevattende de hartebokken, i-viii, 1-32, pls.A-B.

- (Totaal ses afleveringen verskosen, 1767-1770, titelblad 1770. Dit is een vertaling van P.S.Pallas, *Spicilegia zoologica* (etc), 14 afleveringen, 1767-1780. 1e aflevering, *De antilopis generatim*, 1767.)
- Pallas, P.S., 1778. *Novae species quadrupedum e glirium ordine cum illustrationibus variis complurium ex hoc ordine animalium*. Erlangae, W.Waltherus, (1-2), i-viii, 1-388.
- Palmer, Eve, 1951. *Nederlandse soldaat wat Oranje vernoem het. Romantiese loopbaan van Robert Gordon - ontdekkingsreisiger, soeker en skrywer - deur plantkundiges se navorsing in Amsterdam blootgelê*. Veldtrust, Johannesburg, 12 (2): 20-21, 1 pl.
- Parker, Mary Anne, 1795. *Voyage round the world in the 'Gorgon' Man of War*. London. (niet gesien)
- Pasley, Thomas, 1931. *Private sea journals 1778-1782, kept by Sir Thomas Pasley, when in command of the Ships Glasgow (20), Sybil (28) and Jupiter (50); edited with introduction by his great-great-grandson Rodney M.S.Pasley*. London/Toronto, J.M.Dent, i-xvi, 1-320.
- Paston, George, 1902. *Side-lights on the Georgian period*. London, Methuen, i-vii, 1-304.
- Paterson, William, 1790. *A narrative of four journeys into the country of the Hottentots, and Caffraria, in the years 1777, 1778, 1779*. 2nd edition, corrected. London, J.Johnson, i-xii, 1-175. (1e editie 1789.)
- Pearson, H.H.W., 1912. *Le Vaillant's grotto at Heerenlogement*. *Geographical J.*, London, 39: 40-47, 4 figs.
- Pieters, Florence F.J.M., 1978. *Diergaarden in de Nederlanden 1750-1850 en hun betekenis voor de zoologie*. *Acta Octavi conventus historiae scientiae medicinae matheosos naturaliumque* (etc), pp.51-72, figs.1-11. Amsterdam, R.Meester.
- Prozesky, O.P.M., 1974. *A field guide to the birds of Southern Africa*, 2nd edition. London, Collins, 1-350. (1e ed.1970.)
- Quinton, J.C. & A.M. Lewin Robinson (eds.), 1973. *François Le Vaillant, traveller in South Africa and his collection of 165 water-colour paintings 1781-1784*. Cape Town, Library of Parliament, I: i-xx, 1-172, pls.1-70, I-XIX. II: i-xiv, 1-181, pls.71-165, XX-XXIII.
- Rau, R.E., 1978. *Additions to the revised list of preserved material of the extinct Cape Colony quagga and notes on the relationship and distribution of southern plains zebras*. *Annals S.Afr.Mus.*, 77: 27-45, figs.1-9.

- Raven Hart, R., 1971. Cape Good Hope 1652-1702. The first fifty years of Dutch colonisation as seen by callers. Cape Town, Balkema, I: i-xv, 1-222; II: i-xiii, 223-527.
- Richter, W. von, 1974. *Connochaetes gnou*. Mammalian Species, no. 50: 1-6, figs. 1-4.
- Ridgeway, William, 1909. Contributions to the study of the Equidae, ii. On hitherto unrecorded specimens of *Equus quagga*. Proc. zool. Soc. London, 1909: 563-586, figs. 156-180.
- Roberts, Austin, 1951. The mammals of South Africa. Cape Town, Trustees of 'Mammals of S. Africa' book Fund, i-xlvi, 1-700.
- , G.R. McLachlan & R. Liversidge, 1957. Birds of South Africa, 2nd revised edition. (?), Trustees of the South African Bird Book Fund, i-xxxviii, 1-504.
- Robinson, A.M. Lewin, 1973. Bibliographical notes on Le Vaillant's African works, pp. 124-148 in: Quinton & Robinson, 1973, vol. II.
- Rookmaaker, L.C. & C.P. Groves, 1978. The extinct Cape rhinoceros, *Diceros bicornis bicornis* (Linnaeus, 1758). Säugetierk. Mitt., 26: 117-126, fig. 1, tabs. 1-3.
- Scheurleer, T.H. Lunsingh, 1967. De stadhouderlijke verzamelingen, pp. 9-50, figs. 1-32 in: 50 Jaar Koninklijk Kabinet van schilderijen, Koninklijke bibliotheek, Koninklijk prentenkabinet. 's-Gravenhage, Staatsdrukkerij, 1-246.
- Schreber, Johann Christian Daniel, 1775-1837. Die Säugethiere in Abbildungen nach der Natur mit Beschreibungen. Erlangen, Walther, 5 vols. (Voor data van afleveringen zie artikelen genoemd in noot 14 van hoofdstuk 4.)
- Schutte, G.J., 1970. Een vergeten pamflet: de apologie van R.J. Gordon. Historia, 15: 100-107.
- Sclater, Philip Lutley & Oldfield Thomas, 1894-1900. The book of antelopes. London, R.H. Porter. I: i-xxxv, 1-220 (1894-95). II: i-v, 1-194 (1895-97). III: i-v, 1-245 (1897-98). IV: i-v, 1-242 (1899-1900).
- Sclater, William Lutley, 1900-1901. The mammals of South Africa. London, R.H. Porter. I, Primates, Carnivora and Ungulata, i-xxx, 1-324 (1900). II, Rodentia, Chiroptera, Insectivora, Cetacea and Edentata, i-xii, 1-241 (1901).
- , 1929. Notes on the early sources of our knowledge of African ornithology. J.f. Ornithologie, Ergänzungsband II (Festschrift Ernst Hartert): 184-196.
- Sidney, Jasmine, 1965. The past and present distribution of some African ungulates. Trans. zool. Soc. London, 30: 1-397, figs. 1-39, kaarten 1-94.

- Skaife, S.K., 1973. Insects and snakes, pp.27-40 in: Quinton & Robinson, 1973, vol.II.
- Skoad, C.J., 1958. Mammals of the Uitenhage and Cradock districts C.P. in recent times. Koedoe, 1958 no.1: 19-59.
- Sonnerat, P., 1782. Voyage aux Indes orientales et à la Chine, fait par ordre du roi, depuis 1774 jusqu'en 1781 (etc), II. Paris, l'auteur etc., i-(iv),(1-8),v-viii, 1-298.
- Sotheby, 1913. Catalogue of a portion of The Library from Stafford House, St.James's, S.W. sold under the instructions of his Grace the Duke of Sutherland, comprising ... a collection of 387 original drawings of the fauna and aborigines of South Africa, made in the early years of the XIXth century... which will be sold by auction by Messrs.Sotheby,Wilkinson & Hodge ... on Wednesday, 29th October 1913 and two following days, (i-ii),1-64.
- Sparrman, Andreas, 1777a (1782). Beschreibung der Viverra Ratel, eines neues Thier vom Vorgebirge der guten Hoffnung. Abh.Schwed. Akad.Wiss., 39: 134-137, tab.IV fig.3.
(Oorspronkelijk Zweeds in Kongl.Vetenskapsakad.Handlingar, Stockholm. Originalen hiervan en van de volgende artikelen niet gezien. Jaartal tussen haakjes is van de vertaling.)
- , 1777b (1782). Beschreibung vom Cimex paradoxus, einem neuen Insekt vom Vorgebirge der guten Hofnung. Abh.Schwed.Akad.Wiss., 39: 217-220, tab.VI figs.A-C.
- , 1777c. An account of a journey into Africa from the Cape of Good-Hope, and a description of a new species of Cuckow, in a letter to Dr.John Reinhold Forster. Philos.Trans.R.Soc.London, 67: 38-47, tab.1.
- , 1778a (1783). Zusatz, die Yerbua Capensis betreffend. Abh.Schwed.Akad.Wiss., 40: 113-114.
- , 1778b (1783). Beschreibung des Nashorns mit zwey hörnern. Abh.Schwed.Akad.Wiss., 40: 291-300, pl.9.
- , 1778c (1783). Beschreibung des Hippopotamus amphibius, besonders eines lebendig gefangnen Jungen; nebst Abbildung. Abh.Schwed.Akad.Wiss., 40: 318-323, pl.10.
- , 1779a (1784). Vom Thiere Gnu, einer Art Gazelle oder Antilope, vom Vorgebirge der guten hoffnung. Abh.Schwed.Akad. Wiss., 41: 65-68, pl.3.
- , 1779b (1784). Bos Caffer, eine neue Art von Büffel, vom Vorgebürge der guten hoffnung. Abh.Schwed.Akad.Wiss.,41: 69-73, pl.3.

- Sparrman, A., 1779c (1784). Hartebeest oder Dorcas, ein Thier von der Gazellengattung, auf der Spitze des Vorgebirges der guten Hoffnung. *Abh.Schwed.Akad.Wiss.*, 41: 129-133, pl.5.
- , 1779d (1784). Eland, oder das Capsche Elend, eine Art Gazellen. *Abh.Schwed.Akad.Wiss.*, 41: 134-136, pl.5.
- , 1779e. Description de l'organe de génération du Rhinocéros à deux cornes. *Acta acad.sc.imp.petrov.*, 1779, pars prior, 64-65, pl.1.
- , 1780a (1784). Antilope sylvatica, ein ganz neues Thier von der Gazellengattung auf dem Vorgebürge der guten Hoffnung. *Neue Abh.Schwed.Akad.Wiss.*, 1: 188-194, pl.7.
- , 1780b (1784). Die Luftspringer-Gazelle, der Colonisten Springbock, aus dem südlichsten Theile von Africa. *Neue Abh.Schwed.Akad.Wiss.*, 1: 262-268, pl.9.
- , 1784 (1786). *Mus pumilio* eine neue Maus aus dem südlichen Theile von Africa, entdeckt und beschrieben. *Neue Abh.Schwed.Akad.Wiss.*, 5: 239-240, pl.6.
- , 1786-1789. *Museum Carlsonianum, in quo novas et selectas Aves, coloribus ad vivum brevique descriptione illustratas, suasu et sumptibus generosissimi possessioni.* Holmiae, typographia regia, (geen paginerings), 100 pls.
- , 1975-1977. *A voyage to the Cape of Good Hope, towards the antarctic polar circle, round the world and to the country of the Hottentots and the Caffres from the year 1772-1776. Based on the English edition of 1785-1786 published by Robinson, London. Cape Town, Van Riebeeck Society (Works, second series, vols.6,7.)* I: (i-x), 1-331 (1975). II: (i-viii), 1-296 (1977). (Introductie en noten van V.S.Forbes.)
- Spencer, Alfred, (ed.) 1919. *Memoirs of William Hickey, II (1775-1782)*, 2nd edition. London, Hurst & Blackett, i-x, 1-406.
- Stark, Arthur C. & W.L.Sclater, 1900-1906. *The birds of South Africa.* London, R.H.Porter. I (alleen door Stark), i-xxx, 1-322 (1900). II: i-xiv, 1-323 (1901). III: i-xvii, 1-416 (1903). IV: i-xvii, 1-545 (1906).
- Stavorinus, J.S., 1798. *Reize van Zeeland over de Kaap de Goede Hoop en Batavia, naar Samarang, Macasser, Amboina, Suratte, enz. gedaan in de jaaren MDCCCLXXIV tot MDCCCLXXVIII (etc)*, II. Leijden, A. en J.Honkoop, i-xii, 1-335.
- Stresemann, Erwin, 1951. *Die Entwicklung der Ornithologie von Aristoteles bis zur Gegenwart.* Berlin, F.H.Peters, i-xv, 1-431.

- Sundevall, Carl J., 1857. Kritisk framställning af fogelarterna uti äldre ornithologiska arbeten. I. Museum Carlsonianum, 2. Le Vaillant, Oiseaux d'Afrique. Kungliga-Svenska Vetensk-Akad. Handlingar, (NF) 2 (3): 1-60.
(Hiervan pp.16-60 over Levaillant, vertaald 'Les oiseaux d'Afrique de Levaillant, critique de cet ouvrage, par Carl J. Sundevall, trad.de Suédois par Léon Olph Galliard', Revue et Magasin de zoologie, pure et appliquée, Paris, (2e serie) 17 (1865): 153-159, 209-212, 249-254, 279-285, 323-329, 408-414 en (2e serie) 18 (1866): 42-46, 189-197, 227-233.)
- Temminck, C.J., 1820. Sur le genre Hyène, et description d'une espèce nouvelle, découverte en Afrique. Annales générales des sciences physiques, Bruxelles, 3: 46-57, pl.35.
- Theal, George McCall, 1888. History of South Africa. London, Swan Sonnenschein, 1-xvii, 1-419.
- , 1896. Belangrijke historische dokumenten versameld in de Kaap kolonie en elders, no.1. Kaapstad, van de Sandt de Villiers, 1, 1-48, 1-12, 1-38.
- , 1897-1899. Records of the Cape colony /from February 1803 to July 1806/. Copied for the Cape government, from the manuscript documents in the Public Record Office, London. Government of Cape Colony. I (1897): 1-xv, 1-506.
V (1899): 1-x, 1-503.
- Thom, H.B., 1936. Die geskiedenis van die skaapboerderij in Suid-Afrika. Amsterdam, Swets & Zeitlinger, 1-xxii, 1-396.
- Thomas, Oldfield, 1892. On the probable identity of certain specimens, formerly in the Lidth de Jeude collection, and now in the British Museum, with those figured in his 'Thesaurus' of 1734. Proc.zool.Soc.London, 1892: 309-317.
- Thompson, George, 1827 (1968). Travels and adventures in southern Africa, (part 2). Edited, with notes by Vernon S.Forbes, parts 2&3. Cape Town, Van Riebeeck Society, 1-viii, ix-xiv, 1-277.
- Thunberg, Carl Peter, 1792-4. Reise durch einen Theil von Europa, Afrika und Asien, hauptsächlich in Japan, in den Jahren 1770 bis 1779. Berlin, Haude und Spener. I, erster Theil, 1-292 (1792), I, sweiter Theil, (1-xviii), 1-266 (1794).
- , 1811a. Mammalia Capensia, recensita et illustrata. Mémoires de l'Académie impériale des sciences de St.Pétersbourg, 3: 299-323.
- , 1811b. Antilope monticola. K.Vet.Acad.Nya Handl. 32: 93-97.
(niet gezien.)

- Thunberg, C.P., 1811c. Beskrifning och teckning pa Viverra felina. K.Vet.Acad.Nya Handl., 32: 165-168. (niet gezien)
- , 1820. Beskrifning och teckning pa ett nytt species, Hyaena brunnea. K.Vet.Acad.Handl.1820:59-65. (niet gezien)
- Tuijn, P., 1966. Historical notes on the quagga (*Equus quagga* Gmelin, 1788; Mammalia, Perissodactyla) comprising some remarks on Buffon-editions published in Holland. Bijdragen Dierkunde, 36: 75-79, figs.1-3.
- Tuijn, P. & P.J. van der Feen, 1969. On some eighteenth century animal portraits of interest for systematic zoology. Bijdragen Dierkunde, 39: 69-79, figs.1-17.
- (Urban, Sylvanus), 1796. (Necrology of Col. Robert Gordon.) Gentleman's Magazine, 66(1): 442-443.
- Villiers, C.C.de, 1966. Geslagsregisters van die ou Kaapse families. (Geheel omgewerkte uitgawe hersien en aangevul deur C.Papa), I, A-K. Kaapstad/Amsterdam, Balkema, i-xlviif, 1-448.
- Vink, A.W.de, 1903. Voorburgsche buitenplaatsen. Die Haghe, bijdragen en mededelingen, 1903: 261-453, illustr.
- Vosmaer, Aernout, (1769-)1804. Natuurkundige beschrijving eener uitmuntonde verzameling van seldsaame gedierten, bestaande in Oost- en West-indische viervoettige dieren, vogelen en slangen, weleer leevend voorhanden geweest zijnde, buiten den Haag, op het Kleine Loo van Z.D.H. den Prins van Oranje-Nassau. Amsterdam, J.B. Elwe. (P.Meijer en G.Warnars)
(Vertaling: 'Description d'un recueil exquis d'animaux rares', (etc), Amsterdam, J.B.Elwe. Hieronder Vosmaer 1769-1804 zijn afleveringen van de Natuurkundige beschrijving.)
- , 1769. Beschrijving van eenen Afrikaanschen nog geheel onbekenden roof-vogel, de Sagittarius genaamd, (etc), 1-8, pl.8.
- , 1783a. Beschrijving van de nog genoegzaam onbekende en een der grootste soorten van harte-bokken, genaamt Coudou, (etc), 1-15, pl.16.
- , 1783b. Beschrijving van het nog genoegzaam onbekend Africaansch dier, aan de Kaap de Goede Hoop, bekend onder de verkeerde benaaming van Eland; doch bij de Hottentotten aldaar genaamd Canna. (etc), 1-12, pl.17.
- , 1784a. Beschrijving van een nieuw viervoetig dier, aan de Kaap de Goede Hoop geheeten: Boschbuffel, en bij de hottentotten aldaar genaamd Gnou. (etc), 1-14, pl.18.
- , 1784b. Beschrijving eener nieuwe soort van kleenen harteboek, bij de hollandsche volksplanting aan de Kaap de Goede Hoop bekend, onder de benaaming van pronkbok, (etc), 1-14,

- Vosmaer, A., 1787a. Beschrijving van een genoegzaam onbekende Africaansch diertje, van de Kaap de Goede Hoop; aldaar algemeen onder de benaming Mol bekend, en door mij, in onderscheiding van andere, genaamd: de Groenglanzende Mol (etc), 1-12, pl.20.
- , 1787b. Beschrijving van het nog weinig bekende, en 't allerhoogste van de viervoetige, dieren, die, in de afgeleegene wildernissen van Africa, gevonden worden, en 't welk aan de Kaap de Goede Hoop bekend is, onder den naam van : Kameel-paard (Camelopardalis) (etc), 1-44, pls.21a,21b. (pp.38-44 door P.Camper, 1786).
- , 1804b. Beschrijving van eenen zeldzaamen nog niet beschreevenen naakthalsigen nimmersat of wulp, aan de Kaap de Goede Hoop genoemd Bosch-kalkoen (etc), 1-8, pl.10.
- , 1800. Catalogue de livres en plusieurs langues & facultes, principalement d'histoire naturelle (etc), dont la vente publique se fera à la maison du defunt dans le Hooge Nieuwstraat, le 17 Mars 1800 à jours suivant par B.Scheurleer. Leiden.
- Waterhouse, G., 1931. The family of Fagel. *Hermathena*, Dublin, 46: 80-86.
- , (ed.) 1932. Simon van der Stel's journal of his expedition to Namaqualand, 1685-6. Edited from the manuscript in the library of Trinity College, Dublin. London (etc), Longmans, Green, i-xxviii, 1-183, 44 pls, 1 kaart. (Samenvatting in *Hermathena*, Dublin, 46: 112-135 (1931))
- Welch, Christopher, 1896. History of the Boehm flute, with Dr.von Schafhäütl's life of Boehm, and an examination of mr.Rockstro's version of the Boehm-Gordon controversy. 3rd edition. London, Rudall, Carte /New York, G.Schirmer, i-xxiii, 1-504.
- White, John, 1795. Voyage à la nouvelle Galles du Sud, à Botany-bay au Port Jackson, en 1787, 1788, 1789 traduit de l'Anglais. Paris, Pougin, iii-xii, 1-208, 1-256.
- Whitehead, P.J.P., 1978a. The Forster collection of zoological drawings in the British Museum (Natural History). *Bull. B.M.N.H.* (historical series), 6 (2): 25-47.
- , 1978b. A guide to the dispersal of zoological material from Captain Cook's voyages. *Pacific studies*, Fall 1978:53-93.
- Wildeman, H.G., 1911. Gordon. *Nederlandsche Leeuw*, 29: 239-240.
- Winterbottom, J.M., 1973. Le Vaillant as an ornithologist, pp. 167-172 *in*: Quinton & Robinson, 1973, vol.I.
- Witkamp, P.H., 1872. De diergaarden van vroegeren en lateren tijd, pp. iii-xxviii *in*: H.Schlegel, De dierentuin van het Koninklijk Zoologisch genootschap Natura Artis Magistra. Amsterdam, van Es

APPENDIX 1

De "GORDON-ATLAS". (Rijksmuseum, Amsterdam)

In dit Appendix zijn de teksten op de tekeningen van alle dieren in de Gordon Atlas (94 - 348) overgenomen. De volgorde is systematisch en komt overeen met de bespreking in hoofdstuk 4.

Zowel in dit Appendix als in Appendix 2 (met de tekst van een deel van de Stafford-MSS.) heb ik de volgende tekens gebruikt:

/ / tussen deze schuine strepen zijn de toevoegingen die de schrijver boven de regel schreef, gegeven.

- - tussen deze streepjes staan toevoegingen in de kantlijn in het oorspronkelijk.

De verschillende handschriften,* besproken in 4.1, zijn aan het begin van de betreffende gedeelten weergegeven, als (A), (B) etc. Het begin van het handschrift is aangegeven door ` , het einde als `.

Mijn eigen toevoegingen of vraagtekens zijn tussen haakjes ( ) geplaatst, een leesteken dat Gordon nauwelijks gebruikt.

++++ geeft onderscheiding van onderdelen aan.

I. Zoogdieren (Mammalia).

MARSUPIALIA

1. Macropus sp. (?), kangaroo.

238

(E) ` Kangaroo, 140 Ct.Wt. Port Jackson. (getekend) J Hunter. ` (Gordon) uit Nieuw Holland.

INSECTIVORA

2. Chrysochloris asiatica, blinde mol.

233

zogenaamde blinde mol aan de Caap den 1 september 1777 levensgrootte. doodt leggende. R:J: Gordon.

* Indien niet aangegeven, is het handschrift van Gordon.

232

Andere attitudes van de blinde mol.

- 3
- Macroscelides proboscideus
- , olifantsmuis.

230

Door mij, Olifantsmuis genaemt, om zijn lange snuit dewelke hij op allerley manieren bewegen kan, zijn voorpoten veel korter als de agterpoten. is egter seer geswind in het loopen, men vind hem in het Namaoqua land.

231Olifantsmuis. levensgrote.

LAGOMORPHA

- 4
- Pronolagus
- sp.(?), Caro haas.

228

Caro Haas

- 5
- Lepus saxatilis
- (?), Sand haas.

229

Sand Haas.

(A) van de snüte tot an de ooren 4 $\frac{1}{2}$ d.de ooren 7 $\frac{1}{2}$

van kop tot staert 1 voet 4 d.

de Hoogte van agteren 1 - 5

de Hoogte van vooren 1 2

langte van staert - 6 . "

(A) onder de buyk witt.

op de Rug is grau witt gestippelt.

de staert is boven swart unten witt

de Beene grau en van Binnen witt. "

6. Bathyergus suillus, duinmol.217

zoogenaamde Caapse duinmol, iets minder als levensgrote, doodt leggende vertoont. dit dier schoon onder de aarde wonende, en ook de aarde in hopen als de regte mol opwerpende, kan uit hoofde van het totaal verschil, geen mol genaamt worden. den 2 aug. 1777 R J Gordon.

216

Caapse duinmol, levensgrote, in zijn bijtende attitude. R:J: Gordon, de Caap den 10 July 1778.

(B) in hottentots kauw houba of hippopotamus mol. Vindende zij enige gelijkenis tusschen deselven, mogelijk door de beneden tanden en dikte van lijf. dit dier was van het mannelijk geslacht. zij houden sig in de duynen langs strandt' overvloedig /dus niet bergen in het land/ en schoon zij geen mollen sijn, leven zij onder de aarde, makende diepe hopen en lange gallerijen, en werpende aarde als de mollen in grote hopen op; sodat die dieren het paardrijden in die strecken seer gevaarlijk maken, vallende men te voet somwijlen tot ver over de knien in hopen. hun vleesch word gegeten en lekker geagt. zij leven van wortelen en bollen, doende veele schaden aan /de/ tuynen nabij de duinen gelegen. hunnen vagt is zagt en los als van een mol, dog hunne knevels, hair aan de pooten en horizontaal platte staart, is als varkens borstels. De couleur is witgatig geel, na onderen van het lijf witter grijs. Zij sijn gevangen zijnde quaagaardig en bijten vinnig. hunne voortgang als zij boven de grond lopen is niet snel, lopende met de pooten binnenwaards als een papagaay, hun lijf altoos op de grond houdende, dog zij vroeten in een korte tijd onder de aarde. Hunne boventanden schijnen vier te zijn dog sijn maar twee, brede, ieder met een diepe voor van vooren als in twee gedeeld, erg van agteren sijn sij glad, en de twee ondersten schieten iets onder en agter de bovensten, als het dier sijn hoet doet, en kunnen sig iets van malkanderen en te zamen bewegen. hij heeft seshien kiesden, vier in yder kaak allen plat van boven, hij slaat sijn kop met een ruk omhoog, als hij bijten wil of getergd word.

Sijn ooren zijn niet buitenwaards, en alleen een rond gat. Hij is 't hele jaar door wacker, dus niet in dese saak de hamsters gelijk. Lengte van snuit tot staart volgens de rondte 1 voet 0 duim rijnl.

Lengte van de staart	0	2 $\frac{1}{2}$
ontrek agter de voorpoten	0	10
voor de agterpooten	0	9 $\frac{1}{2}$

sijnde verder alles als in het levendige dier. hij heeft vier platte kiesen aan ijder zijde onder en ook so veel boven, dus sestien kieses, en vier snijstanden.

7. Georychus capensis, blesmol.

226

Blesmol.

227

zoogenaamde Caapse blesmol, /de Caap/ den 6 aug 1777 R J Gordon.

dit dier, schoon onder de aarde wonende en dezelve als de mol in hopen opwerpende verschilt grotelijks van de mol. levensgrootte, dog omtrent een duim korter, zijnde niet volwassen. volwassen zijn zij ordinair 8 $\frac{1}{2}$ duim rijnlands lang van snuit tot staart volgens de ronte.

(B) Dit dier word aan de Caap de Blesmol geheten. Alle deese dieren zijn seer quaadaardig. hij leeft even gelijk de duinmol. Zijn boven-tanden hebben die retes niet, dewelke in de duinmol /sijn/, Zijne twee boven tanden als vier tanden, dood schijnen. men vind hem ook niet alleen in de duinen maar in het binnenland. hij doet veel schade in de tuinen dog maakt zulke diepe galderyen niet als de duinmol.

Ik heb nooyt gehoord, dat men hem eet. hij is ordinair van dese couleur en grootte, egter heb ik er gesien, die wel iets anders waren, wat meer swart, of ook minder, egter altoos die witte vlakken. Er is nog een deser soort dieren, die ik ver in het land gevonden heb, dewelke veel kleinder en staal couleur of blaauwagtig was. deese word daar staalmol geheeten, hij is even als dit dier, en geen mol.

(Gordon) en nog eene dewelke gansch grauw is, donkerder als de duinmol en iets kleinder als dies.

(B) 'Uyt het vel en deze tekening sult UE zien, wat een wonderlijke tekening in de nieuwste beschrijving van de Caap, voor de Caapse mol, gegeven is. Ik dagt in het begin, dat het een slegte tekening, so als altoos na een opgestopt vel gemaald word, was. dog de maten nasiende, kon ik mij niet genoeg verwonderen, alsoo de grootste duinmol een voet lang is, daar deese blesmol in 't generaal seven à agt duim, is. Egter kan ik merken, dat schoon dat dier in de tekening, vier voet en thien duim lengte gegeven word, dat er dese Caabse mol bedoeld is, en dat men in de plaats van voeten, duimen heeft willen stellen, dog dan is de maat weer te klein, en ik kan versekeren, dat er in dit land sulk een dier, als de beschrevene Caabse mol, niet is, een mol van vier voet thien duim lang, met tanden van ses duim, thien lijnen, sou een gevaarlijke mol sijn. dus is de tekening van de Zebre femelle foutief, zijnde de merrie van de zebra, agter, even gestreept, als de hengst. te weeten, de zebraas van dit land, en so ver mij bekend is. - (Gordon) hij engourdisseert sig ook niet als de hamster egter is de winter in dit land niet so streng, als in des hamsters land.

8. Cryptomys hottentotus (?), Namacquas mol.

222

graauwe namacquas land sogenaemde mol.

9. Cryptomys sp. (?), Camdeboos mol.

223

Camdeboos staalcouleure, hier genaemde mol den 16 oct: 1778.

11. Pedetes cafer, springhaas.

224

Springhaas of gerbo van de Camdebo etende vertoont den 22 oct 1778. de plaats van de beer legt op 32 gr 6 m. zuider breete omtrent 6 gr oost van de Caap. sij leven in de grond als de konijnen en doen veel schade aan het koorn. houdende meest langs de riviertjes.

vijf klauwen voor vijf agter en tanden van haas of conijn geslagt.

lengte van snuit tot staart	1 - 7 $\frac{1}{2}$
der staart	1 9 $\frac{1}{2}$
der voorpoten	0 3 $\frac{1}{2}$
agterpoten tot de hiel	- 6 $\frac{1}{2}$
tot de knie	- 7 $\frac{1}{2}$
der oren	- 3 $\frac{1}{2}$
van den elleboog tot het lijf	0 - 1 $\frac{1}{2}$
omtrek agter de voorpoten	1 v. 0 d.
voor de agterpoten	1 - 3 $\frac{1}{2}$

225

de wijfjes springhaas, of gerbo in slapende, luisterende en etende attitude. worden omtrent hondert uren van de Caap het eerst gevonden, en meest onder sneeuwberg in land. hebben vijf klauwen voor, vier agter.

lengte van snuit tot staart 1 voet 7 $\frac{1}{2}$ duim.

de maten sijn deselve als van de andere tekening.

12. Xerus inauris $\frac{1}{2}$ eekhoorn.

219

dit dier word ver in het land gevonden, de boeren hieten hetselve /ook/ Graatje, ha het hottentots. hij kan de staart ophouden als een eekhoorentje. dog hout hem meest so als getekent, schuddende hem geswint in het lopen. hij klimt nooyt op de bomen maar houdt in de grondt als de hamsters, levende van kruiden en wortelen. R:J:G: lengte van snuit tot staart 9 duim rijul: lengte van de staart 8 duim. brete van de staart drie duim. hij heeft tanden als een rot.

13. Rhodomys pumilio, gestreepte muis.

220

Caapse gestreepte veld muis; levensgrootte. dit is het dier hetwelk Sparman de dwergmuis genoemt heeft, dog hij heeft sig vergist, en alleen een dier dieren nog niet halfwassen gesien.

14. ? , muis.

146

Een muis, levensgrootte, dewelke men in de franse hoek gevangen heeft, en anders nergens een diergelijke gesien heeft.

15. ? , aardrat.

221

Aardrot der binnenlanden.

PRIMATES

16. Papio ursinus, Caapse baviaan.

124

Caapse baviaan, houd sig in de bergen in klipgaten. Goró in het Hottentots.

126

in het hottentots goro de laatste syllabe lang, de eerste met een harde klap.

Caapse baviaan niet volwassen. 2 voet 3 duim rijnlants langte van snuit tot staart. de staart 14 duim. hoogte van voren 1 voet 9 duim; hoogte van agteren 1 voet 7 en $\frac{1}{2}$ duim. na het leven getekend Swellendam den 18 oct 1777. R J Gordon.

17. Cercopithecus aethiops, meerkat.

125

Apen. uit het Oúteniquas land, en ook ten noorden van de Caap de goede hoop. dit is de enigste soort /die ik ooit gevonden heb/; en sij zijn ten minsten hondert uren ver van de Caap. dog de bavianen zijn overal op de bergen, en in de bossen; daar dese apen zig alleen in de bossen, en bomen langs de rivieren, ophouden. lengte van kop tot staart 18 duimen.

CARNIVORA

18. Proteles cristatus (?), aardwolf.

139

Indische Hijaena.

19. Crocuta crocuta, gevlekte hyena.

132

door de Hottentotten genaamt t'hoeka sprekende de eerste syllabe met een klappende slag van de tong tegen het verhemelte, tegelijk uit.

mannetjes Hyaena, aan de Caap genoemd tijgerwolf, getekend om de soort van maanen die iets dog weinig na die van een mannetjes leeuw lijken, en de vlakken op de rug, te kunnen aantonen.

de Caap den 2 July 1777. R:J: Gordon.

133

mannetjes Hyaena, aan de Caap genoemd tijgerwolf, den Caap den

1 July 1777. R:J: Gordon. doodgeschoten leggende getekent.

door de hottentotten genaamt thðeka de eerste syllabe met een klappende slag tegelijk uitsprekende. lang van snuit tot begin der staart vier voet nothans niet volwassen.

134 (geen tekst)

135 .

wijfjes Hyaena of hier aan de Caap genaamd tijgerwolf doodgeschoten zijnde levendig verbeeld. de Caap 17 July 1777. R J Gordon.

lengte van snuit tot begin der staart vier voet negen en drie quart duim rijnlans. lengte van de staart een voet vier duim. hoogte van voren twe voet vier duim. hoogte van agteren twe voet twe duim en een half. het midden des rugs bol. na boven zijnde is dus iets hoger van de grondt als twe voet vier duim, de manen zijn geen borstels als een varken dog eer zagt als de manen van een leeuw, dog de staart is onder aan borstelagtig ook de haaren onder aan de poten. hij heeft een dikke en lange stijve nek en houdt sig laag op de agterpoten so dat als hij loopt een hinkende hobbelende

galop maakt evenals of hij mank loopt, egter avanceert dit dier sterk. hij doet veel schade aan het vee. sal egter seldom een mensch aandoen.

136

mannetjes hyena of zogenaamde tijgerwolf, vertoont om desselvs teeldelen te kunnen zien. de Caap den 2 July 1777. R J Gordon.

137

aftekening van /een gedeelte van/ een wijfjes hyena, dewelke men aan de Caap de goede hoop in overvloed vind, en aldaar tijgerwolven genaamt worden, met het vertelsel dat zij het ene jaar man en het andere vrouw zijn. na drie dier dieren in July 1777 te hebben onderzocht hebbe dezelve voor Hyenas gekent, dog derzelver kenmerken, van een zaak onder de staart vier klaauwen aan de voeten zo voor als agter, dog desselvs postuur en couleur veel met de plaat van buffon, desselvs teeldelen die nergens duidelijc geobserveerd vinde, zijn zekerlijc zo zeldzaam geformeert, dat die ligt een, in die zaken niet geoeffende, sou bedriegen, kunnende men dit zonderlinge dier niet dan met verwondering over de differente schikkingen der nature, beschouwen.

138

wijfjes hyaena aan de Caap genoemt tijgerwolf den 17 July 1777, R:J: Gordon. lang van neus tot begin der staart 4 voet en 9 en drie quart duim rijnlants. lengte van de staart 1 voet 4 du(im), hoogte van vooren 2 voet 4 duim. hoogte van agteren 2 voet 2 duim en een half.

aa de stinkende muscus sak die niet deurgaat in het lijf

bb den anus

cc de swarte bruine kale plek dien en man en wijfje heeft.

dd de opening van de vulva.

(e zijn tepels)

21. Acinonyx jubatus, jachtluipaard.140

Luipaart, van de Caap: dog dit dier was niet gansch volwassen. dit dier moet onderscheiden worden van de Panters en Luipaarden van buffon, die men hier ook heeft en seer kwaadaardig zijn, hebbende geen manen. dog dit dier, schoon hij het gesnor en acties der andere panters en luipaarden heeft, wordt makkelijk door de honden gedoodt. hij heeft manen, en desselfs klaauwen sijn niet so scherp, en sitten meer op de toonen, als een hondt, egter klimt hij op de bomen, en kan de nagels min of meer uit en in trekken, dog niet als de voornoemde dieren.

22. Lycaon pictus, Kaapse wilde hond.130

(D) 'Caapse wilde honde.'

dit dier is nog hond nog wolf, nog vos nog hyaena nog jakhals adive, dese dieren lopen in grote troppen jagende, en veele schade aan de Gasellen doende, leven in holen in de grond, jagen meest bij dag, hebben vier klaauwen aan de voor en agterpoten als de Hyaena, dog hebben geen follicule onder de staart, en de teeldelen corresponderen meest met de hond en wolf. sij sijn seer actief, kwaadaardig en bijten seer scherp!

23. Vulpes chama, vos.128

dit dier word door de hottentotten a geheten, met een sissende slag. hij is een soort, van /de/ hier te lande genoemde jakhals, die eygentlijk weinig met de europeansche vos verschild, en dus de regte jakhals niet is. hij leeft op de selvde manier als de Caapse jakhals of vos, dog men /siet/ dese a niet digt bij de Camp, maar wel in het binnenland, daar de andere soort jakhals of eygentlijk vos, ook in / het gansche land door is/ R:J: Gordon.
dit was een wijfje, er is niet meer onderscheid tussen reu en

teef als tussen onse vossen.

131

(C) Om de Kop is het witt, de ooren zijn bruyn, 't Lijff is geel grauw, de staart grauw, de punt swart, de pooten swart en swarte streepen, de snuyt swart tot aan tusschen de oogen, voor tusschen de ooren kleyne swarte strepen.

twe voet van snuit tot staart, 14 duim hoog, hiet a een soort van jakhals, dog verschild met de andere Caapse jak hals, die bijna als een europeaanse vos uitsient.

24. Canis mesomelas, jakhals.

127

dit dier word aan de Camp, jakhals, genaamt, zijnde egter de regte vos, weinig in couleur en gedaante van de europeaanse vos verschillend /X zijnde een slag kleinder./ en niets in levensaart; men schrijft hem hier te lande toe, dat hij voor de leeuw het aas opsoekt, egter seer fabuleus. de saak is, dat een leeuw veel wilt doodt, het gene hij niet opeet, en dat dese vossen op dat overgebleven aas losgaan, so dat men de leeuw met reden, de pourvoyeur de renard mag noemen, dus houden dese vossen sig niet alleen bij de leeuwen, maar het hele land door, op. zijn geluid is wanneer (vervolg op tekening 128) men hem gevangen heeft, als ene vos, egter mankt hij een groot getjank, anders als onse vossen, het sweemt wel wat na het geluid onser kwagga, de hottentot tovenaars geven voor, dat wanneer een vos schreeuwt, hij hun tijding van een andere tovenaer brengt. zijn hottentots naam is te moejelijk om te schrijven. R J Gordon.

lengte van snuit tot staart 1 voet - 11 duim .

129 (geen tekst)

25. Mellivora capensis, Kaapse ratel.

147

Kaapse ratel, is seer op bije nesten gesteld; destrueert het heele nest, etende en bijen, en honing, (op). is door zijn hart vel moejelijk door de honden te doodden.

26. Ictonyx striatus, stinkmuishond.

142

(D) 'Caapse stink Bunssem. Leevensgroote.

sijnde de zorille van Buffon Tom.XIII. pag.156. *

27. Genetta rubiginosa, muskejaatkat.

143

Caapse zogenaamde Muskeljaatkat, sijnde de Genette van de Heer Buffon.

28. Suricata suricatta, stokstaartje.

144

Dese dieren sijn veel in de binnenlanden en leven in Holen in de grond, hebben maar vier klauwen voor en agter, de voorsten seer laag en tot graven geschikt. Sij houden sig in troppen bij elkander en sijn ligt tam te maken, en stinken niet, dit dier koomt het naaste bij een viverra. leven van kruiden en ook van vogels, muisen etc: In het Hottentots Garaa, en door onse buitenlieden worden sij graatje geheten.

145

Differente attitudes deser dieren wanneer sij eenig gerugt horen, sijnde sij seer nieuwsgierig, aardig, slim, en geswind. vatten egter hun voedsel niet tussen de voorpoten als de eekhoorntjes.

29. Herpestes pulverulentus, muishont.

141

Caapse zogenaamde muishont, zijnde de igneumon, er sijn verscheiden soorten in dit land. iets minder als levensgrote getekent, den 15 aug: 1777. R:J: Gordon.

CETACEA

30. Eubalaena glacialis, zuidkaper

237

from Captain Ali. the right or black whale as the whalers call him, /generallij from 12 feet English when first calved to 60 or 70 feet long/, has the whale bone or beard, is the fish generallij caught

about the cape of good hope. a.b. is the best place where he must be attacked by throwing the iron keeping free from his fin with which he strikes severe but much stronger with his tail called by the whalers flock. when the iron is felt generallij goes down but not so deep as the sperm whale because he keeps in soundings, but sometimes beats and fights about. calf like all whale but one young, and once a year. to know which was found out bij a whaler /how/ found the iron next year in the same cow then again with calf which he struck the year before, and of which the calfe was onlij killed. they generallij shift from the coast of brasil to Africa, coming generallij to the last coast in may and return towards november, calf the whole year throug. the animal is not reckoned very sagacious. the sperm fish more, the last will sometimes when wounded run at the boat and bite it to pieces. this whale has but a small opening in the throath, onlij about to run down one's arm. for a short time when struck first the fish will run 20 mile per hour.

TUBULIDENTATA

- 3) Orycteropus afer, aardvarken.

215

(D) 'Caaps Sogenaemt Aardvarken sijnde een regte miereneter van het vrouwelijk geslagt.

Lengte van het begin der snuit tot het eind der staart volgens de rondte, ses voet /2/ en een quart duym Rijnls. Hoogte van vooren, een voet vier en een half duym. hoogte van agteren, een voet vijf en een quart duym.

(linksboven) regter voorpoot, van onder gesien.

(rechtsboven) regter agterpoot van onder gesien.'

234

(D) 'Caaps Sogenaemt Aardvarken, sijnde een regte miereneter, van het vrouwelijk geslagt.'

(afmetingen, tekst gelijk aan 215)

235

(D) Caaps Sogenaamt Aardvarken. Zijnde een regte miereneter van het vrouwelijk geslagt.

(Gordon) heeft geen incisiven maar wel kies en agter in de kakebenen so boven als onder.

(D) (afmetingen, tekst gelijk aan 215)

236

(B) Een Caaps zogenaamd Aardvarken, zijnde een regte Mieren Eeter, dog niet de Americaansche, het was van het mannelijk geslagt, uyt des ouders buik gesneeden en na de Caab gesonden. bijna levens-groote leggende geteekend, uyt de oogen en andere teekenen schein het voldragen te zijn geweest, den 16. August: 1777. R:J: Gordon.

HYRACOIDEA

11 Procavia capensis, klipdas.

218

dit dier word aan de Caap dasje genoemd. het is in overvloed in alle bergen en word lekker om te eten gehouden /als een jong konijn/. mits ten eersten ontweid wordende, men zegt dat de wijfjes d'acoulement periodique krijgen.

(A) de Längte 18 duim
de Hoogte 9½ duim.

PERISSODACTYLA

14 Eguus burchelli, zebra.

189

onbekent dier in nov 1777 geschoten R J Gordon. soort van kwagga of eer een basterd van een kwagga en zebra. hij was onder een trop canna's of caapse elanden, daar men nooyt zebras of kwaggas onder siet. de staart schein afgebeten.

in het begin heb ik hem voor den eenhoren genomen omdat zijn maan steil voor zijn kop vooruit stond, en dit in het lopen een horen geleek, al het geene Sparman van den eenhoren in dit land segt is

een fabel. ik heb de tekening op de klippen afgetekend, en het was een slegte tekening van een renoster en heeft niemand hier te lande sulc een dier gesien. zelfs geen bosjesman er ook niet van gehoord. thans den 22 febr: 1790 heb ik uit het einiqua bosjesmans land een diergelijk vel van die soort van zebra gekregen en is daar bij apparte troppen. dese had een grijswitte staart en is dus geen vermengsel maar een aparte soort van zebra.

de langte van snuit tot staart 3 maal de maat en 21 duim,
 de maat was $26\frac{1}{2}$ duim, dus 6 voet $6\frac{3}{4}$ duim + 1 - 9 = 8 - $3\frac{3}{4}$.

- de langte van de staart $5\frac{1}{2}$ duim
- het haer van de staert $1\frac{1}{2}$ duim
- de langte van de Kop 21 duim
- van de Ooren 7 duim

de hogte van vooren, 2 maal de maat en 1 duim, dus 4 voet $5\frac{1}{2}$ duim.
 hogte van agteren, 1 maal de maat $25\frac{1}{2}$ duim, dus 4 voet $3\frac{3}{4}$ duim.

192

Naderhand heb ik dese zebra gesien, en deselve had de staart.
 R: J: Gordon, Ao. 1790.

35 Equus zebra, bergzebra.

191

Zebra of Caaps wild paard.

36 Equus quagga, quagga.

190 recto

een jonge kwagga. de eerste syllabe word met een harde klap der tong uitgesproken, wij spreken dit hottentots woord zonder klap uyt. mogelijk is dit dier de onagre.

- (A) Hoogte van vooren 1 Maate en $7\frac{1}{2}$ duimen.
- van agteren 1. 8
- langte van kop t.staert 1. 17
- langte van de staert 14.

als ik in enige tekeninge van maat spreek is zulks mijn maatstok 2 voet $2\frac{1}{2}$ duim rijnlans.

(A) ` van de knie an tot aan de voeten bleeke lever couleur wie ok beide knie. de Rug tot an de streepen an de Beuk is brún tot an de tepeltjes.`

190 verso

- (B) `Dit dier was een merrie veulen, en liep neffens andere veulens, Zijn moeder, die in een trop van omtrent 70 oude kwaggaas liep, na. Ik joeg hem te paard in, en hem van de trop afsnijdende, verloor hij huyt het gesigt, waarna hij mijn paard van zelf als zijn moeder volgde. dit doet een jonge zebra ook. dit ver in het bosjesmans land zijnde, liet ik hem den anderen dag, bij gebrek aan melk om hem optevoeden, weglopen. Dit beest was 2.voet 10.duim rijnlants van voren hoog. Van agteren een duym hoger en van kop /begin der snuyt/ tot staart 3 voet 7½ duim lang, en de staart dien platagtig is 14 duim lang. Zij worden van de taillie van de zebra, en houden zig niet bij de zebraas op. hun geluid is een schielijk na een, blaffend gejank, daar veel kwak, kwak inkomt. Zij zijn goed om te eeten, het vlees is egter wat soetagtig, onse boeren lusten het niet, dog de hottentotten gaarne. Wanneer een hond hen te dicht bij komt, schopt hij sterk, en er zijn gevallen, dat hij hem met zijn tanden opgevat heeft. Dus zijn de hyenaas, hier wolven genaamt, voor hem bang. men vind deese dieren nu niet dicht bij de Caab. Tussen dit vullen en een volwassen is bijna geen onderscheid als in de groote. Egter vind men geelagtige enkele individus. het verschil tussen de merrie en hengst is ook gering. /de kop van een volwassen kwagga is iets groter in proportie./ Ik heb enige boeren hen in de wagen zien gebruiken. Zij trekken zeer goed, en zijn taay en sterk, dog quaadaardig, bijtende en schoppende, egter houd men hen voor tammer van aard dan de zebra.`

- 37 Diceros bicornis, zwarte neushoorn.

205 recto

Rhinoceros bul. geschoten bij /begin/ der Gamka of leeuwen rivier,

in het zuidergedeelte van africa. hij hiet in het hottentots nabab de na met een harde klap uitgesproken. in het caffers inkoemboe. zij lopen /meest/ twe en 3 bij een, ook somtijds meer, krijgen maar een jong, men moet wel 150 uren reizen, eer men er een ziet, doordien zij in den omtrek van de Caap uitgeroeit zijn.

205 verso

den 2 nov. 1772. R. J. Gordon.

- (B) (hij heeft ook) stijve swarte hairtjes 2 lijnen lang, hier en daar tusschen de naden van het vel, en eenigen om het oog. Aan de bovenrand van het oor zijn zij stijver en $2\frac{1}{2}$ duym lang. Tusschen Bul en Koey omtrent een onderscheid als in de hippopotamus en meer niet. Zijn oog is maar 8 lijnen langste diameter, en dit $\frac{3}{4}$ duym diep in zijn rimpelige oogleden, soo dat hij niet vooruyt kan sien* en maar het geene in de klijne gesigtslijn komt. Zoo ras hij iets verneemt, draayt hij er zig met het hoofd na toe, als schijnende sig meer op zijn reuk en gehoor, als op zijn gesigt te vertrouwen. egter draayt en slingerd hij zijn kop veel in het loopen, dat hij harder dan een paard kan doen, egter ontwijkt men hem ligt, als men onder de wind blijft, sijnde zij anders zeer dangeus, als hij de grond opploegd, maakt hij veeltijds twee vooren, doordien hij het hoofd opzij slingerd, loopende en springende heen en weeder als dol met de staart regt uyt. Van het vegten met den Oliphant heb ik nooyt iets vernomen, zijn geluid is een geknor en sterk geblaas bijna als (...?). Zijn vel is niet so dik als de hippopotamus zijnde maar $\frac{3}{4}$ duym dik. de reeten dewelke hetselve in alle directies doorloopen, formeeren meer ronden, daar de hippopotamus vierkant meest formeerd, maar een linie diepte. hij heeft een plooy van 3 duym diep bij de lies, en een van een duym agter het blad bij het begin der ribben. een plooy een en drie quart duym diep agter de ooren, negen plooyen boven de lies en vier voor de borst; allen deese plooyen formeeren sig door de beweging van het dier. ik ben verwonderd geweest over het verschil van de Caapse rhinoster en die in Buffon verbeeld was.

De bovenlip van dit dier heeft geen andere beweging als de lippen⁺ van de meeste dieren. hij heeft geen tanden voor in den muil en 7. tanden in ijder kaak dus 28. in 't geheel, de bovensten hebben de buyten zijden iets langer so dat sij als over de ondersten, schijnen te sluiten. men gebruykt sijn vel voor sweepen, en het vlees wordt gegeeten en lekker gehouden, als hij niet te oud is, hij heeft (3?) nagels of liever hoeven aan ijder voet, en een losse sool onder se voeten. dit dier deed ijmand den hippopotamus ten eersten in gedachten komen, uytgenomen sijn kop, welkers snuyt veel na een schildpad gelijkt. de hoorens sitten aan het vel $\frac{1}{2}$ duym bij de basis van een, op een bolle hoogte van het voorhoofd dat glad is, egter kan men deselve met force maar even verwiggen. hij doet so veel quaad met sijn pooten als met sijn hoorens, sijn staart is boven rond en onder platagtig, heeft ook een naad waarom de hairtjes sitten, als des hippopotamus. sijn couleur is donkerbruyen, en incarnase bij de buyk in de plooyen, dog doordien hij sig veel in de kley wenteld, siet hy uyt als de grond, daar hij sig ophoud.

(Gordon)

+ dit heb ik bevonden, op nader examinatie, veroorzaakt te zijn . geweest, door de swelling in een dode rinos, een leevende heeft syne kleine oogen gelijk met de oogleden sodat hij even regt voor uit sien kan. heb ook bevonden dat sijn bovenmuil zeer beweegbaar is, so dat hij met deselve de bosjes, tot sijn voedsel na sig neemt. van dertien rhinocerossen, op mijne reise in 1779 geschoten, was er gene die so veele rimpels in het vel had als dese.

(A)

voet duym lijnen rijnl:

* Lengte van voor de hooren tot 't begin der

staart volgens rondte	11	0	3
omtrek der kop tussen de hoorens	3	6	3
agter de ooren	5	0	6
voor de voerpooten	7	4	9
midden om sijn dikke nek	6	6	3

agter de voorpooten	8	5	3/4
midden om het lijf	9	9	0
voor de agterpooten	7	11	0
breedte van vooren bij de borst	2	1	0
.. van agteren alles regte lijn	2	4	0
ontrek de voorpooten aan het lijf	3	6	3
bij de poignet	1	9	6
om het smalst	1	6	0
den agterpooten aan het lijf	3	9	9
om de hiel	1	10	0
om het smalste	1	4	0
ontrek der grootste hoorens bij de basis	2	1	6
des klijnsten	1	6	6

de schaal toond de rest aan:

hy is op 118 pas geschooten met een kogel van 10. in een pond."

206

Rhinoceros in het ordinaire postuur met een nederhangende kop.

207

uitgegraven skelet van een Rhinoster kop van de linker zijde te sien.

kop de lengte $23\frac{1}{2}$ duim de kleine kies en agter

de lengte van de groote kies en $2\frac{1}{2}$ duim

breete 2 duim

de kop op zijn breedste 14 duim.

208

de Milt ligt aan de linker zijde, de lengte daarvan 3 Voet 9 duim,

de Breete 8 duim.

de Tong. het onderdeel der spits van de tong.

de Milt bruine couleur.

(maag) eerst een drooge sak, van zijn kost. het voetsel ligt groen,

dan de langen.. Hoekige water maag het voetsel wateragtig

ligt geel, x dan een droge sak het voetsel donker geel.

de Nieren sitten aan de lange waater maag.

de Lever /is/ in 3 deele, en jeder deel is gespleten. van A: tot B: 28 duim. had geen gal blaas.

de lengte van t'hart en breete van t'hart 13 duim, de longen zijn dik met 4 kleine lellen, de Nieren als bij een Beest iets grooter. de 1-te pens. de Pens is van binnen meer witt als brū/i/n en was vol gekaude takken en bladeren van bosjes en kruyen wat droog. twe pensen waren droog, de rest zeer wateragtig.

16 groote en 4 kleene ribben aan ieder seide waarvan de twee aan het eind van ieder zijde zeer klein waren.

210

rinoster kop van voren. dus kan hij niet regt uit zien. zijn vel drie quart duim dik. dog dit dier was opgeswollen doodgeschoten zijnde, in grote /somer/ hette. de ogen sitten, so als naderhand in levenden vond, gelijk met de leden sodat sij wel vooruit sien kunnen, egter niet so wel als een hippopotamus.

211

de rhinoceros van de Caap. de spoor.

het auge. natuurlijke groote. ligte blau, met een swarte rand en buyten de swart brūn, en den witt, met roode aderges.

lengte van de uitgetrokken penis tot aan het lijf 2 voet 3 duim

rijnlants. om het begin van de scheide $8\frac{1}{2}$

omtrek an't lijf 19

bij de 2 fluegels $7\frac{1}{2}$

bij de 2-te fell $5\frac{1}{2}$

hij maakt /veel/ twe voren als hij de grond opploegt dus moet hij het hoofd dragen, ook zijn de hoorn plat meest gesleten. dog meest maar ene voor. dus moet hij zijn kop bijna tussen zijn voorbenen steken. dit kan de grote pleei van de nek maken.

b drie quart duim diep.

38. Hippopotamus amphibius, nijlpaard197

(B) 'Hippopotamus, aan de Caap zeekoei genaamt, door de hottentotten kauw, met een klappende slag der tong, te gelijk uitgesproken. in het caffers invoekoe. van het mannelijk geslagt; in de plettenbergs rivier, gelegen agter de sneewbergen, omtrent 7 graden oost van de Caap en de 30st graad zuiderbreete, geschoten den 20 nov.bre 1777, R:J: Gordon. dit dier is ruim soveel in het water als op het land, binnen in het land zijn zij te ver van zee om er ooyt te koomen, langs de kusten gaan zij tot buiten de brandings, verscheide uren ver van de ene rivier na de andere. zij leven van gras en ook van in het water groeyende planten, en derselver bollen. zij lopen verscheide uren ver over landt. hebbende als zij lopen een logge draf als een varken, en zomwijlen een logge galop. iemandt moet snel ter been zijn, wanneer hij hun bijblijft. zij zijn vervolgd of gekwetst wordende kwaadaardig, vooral in het waterodangereus; anders nieuwsgierig en het geweer eens kennende schuw voor menschen. zij kunnen een uur lang en langer onder water leggen als of zij sliepen. ook op de bodem heen en weer wandelen, eviterende elkanderen als of zij op het land liepen. zij vegten verschrikkelijk tegen malkanderen sodat men er weinigen ziet, of zij hebben er tekenen van in hunne huid en gebroken tanden. zij staan in het land vegtende op hun agterste poten en bijten zig dus.

N:B: de couleur van dat dier is wat te blaauw gevallen, zijnde de generale kleur deser dieren. als zij vers uit het water komen bruin blaauw boven op het lijf. ligter blaauw na beneden eindigende incarnaat. witagtig onder den buik dog als het vel droog is lijkt dit dier veel donkerder.

lengte van snuit tot agter billen volgens de kromte 11 - 8 - 9

lengte van de staart 1 - 3 - 6

lengte van de kop 2 - 8 - 3

hoogte van voren regte lijn	5 - 0 - 0
volgens de rondte	5 - 11 - 0
hoogte van agteren regte lijn	4 - 8 - 0
volgens de ronte	5 - 7 - 0
de buik op zijn langste van de grondt	1 - 2 - 0
de borst van de grondt	2 - 0 - 9
brete der borst 1 - 11 - 0 van het midden der poten	
agter van het midden der poten	2 - 1 - 6
ontrek agter de voorpoten	10 - 5 - 0
voor de agterpoten	9 - 8 - 0
midden om het lijf	12 - 3 - 0

dog iets geswollen doordien in het water geschoten is. dus is in de tekening verbeterd.

lengte der penisschede so als hij hangt sittende de punt der penis binnen 0 - 4 - 0, de rimpels dewelke ondersaan zijn.

lengte der penis als hij uitgetrokken word van de punt tot aan het lijf 2 - 1 - 6.

198

(B) * Hippopotamus van het vrouwelijk geslacht, aan gantous rivier, oost van de Caap, geschooten den 27 Januarij 1778. R:J: Gordon. hebbe de bul van dit dier altoos grooter gevonden als de koey. dog op verre na geen derde als Buffon na Zerenghi concludeert, dit verschil is een derde in de slag en snijtanden alleen. hebbe eene koei geschooten, dewelke 11 voet lang was, en 3 voet 10 duym 6 lijn regte lijn hoogte van vooren, en de grootste bul die ik gesien heb, was 11 voet 2 duym 9 lijn lang en 5 voet regtelijn hoog. zij hebben geen uythangende uyers, dog als sij een jong hebbende, men hunne twee kleine teepels drinkt, spuugt er zoete melk als van een koeibeest uyt. Ze werpen maar een jong op land, hetwelk direct als door instinct na het water loopt, en dikwils de koey al swimende op de rug gaat sitten; kan niet seker bepaalen, hoe lang zij dragen,

dog gisse minder als een olifant. het vleesch is in ouden meest hard, en in halfwassenen seer lekker en gezond, en hoewel het altoos hippopotamus vleesch blijft, kan men seggen dat het tusschen speck en rundvleesch in van smaak is. Ik schat een groote Bul 2000 à 2500 w te wegen. Wanneer men een versch stuk speck kookt, komt er 't vet booven op drijven, het is niet so geil als ander vet, en drinken het onse boeren gaarn, zelfs voor siekten. dit is het, daar men bij vergrooting gewag van gemaakt heeft. Hun oog is donker blauw met wijnig wit. Elf lijnen langste en $9\frac{1}{2}$ kortste diameter, en eenige roode wollige haaren aan de oogleden. de ooren van binnen en buyten op de rand hetselfde.

Lengte van snuit tot extremititeit der billen volgens rondte 11 - 0 - 0

Lengte van de kop 2 - 4 - 0

.. .. staart 1 - 1 - 0

hoogte van vooren, regte lijn 3 - 10 - 9

volgens de rondte 4 - 11 - 6

hoogte van agteren, regte lijn 3 - 8 - 9

volgens de rondte 5 - 1 - 6

omtrek agter de voorpooten 9 - 2 - 0

voor de agterpooten 9 - 6 - 0

midden over het lijf 11 - 5 - 0

distantie tusschen de grond en de buik

op zijn laagste 1 - 1 - 0 .

199

(B) * Booven en Onderkaak der Hippopotamus, waarvan de cop 30 duym rijlands lang was. zij verschillen in meenigte der tanden al sijn sij volwassen, en van het vrouwelijk geslagt, hebbende egter meest 38. dog deese had maar 36. hebbende meest nog twee kleine puntige tanden, op de plaats 1.2. gemarqueerd, ook zontijds in de onderkaak. heb er eene gesien, die 22. boven en 20 onder had, dog zij waren meest klijne los sittende spitse puntjes, tusschen de gemarqueerd

1,2. en de snijtanden in een regte lijn.-

van de Bul, zijnde die van de koey de slag en de voortanden omtrent een derde kleinder. Bovenkaak:

Lengte der slagstanden in deesse bovenkaak $2 \frac{1}{2}$ duym

ontrek bij de basis 5; de incisiven 2, ontrek bij de basis $3 \frac{1}{2}$.

3:A twee groote vleessige quabben in de bovenkaak, dewelke in holtens in de beneden kaak op die plaats sluyten. De ondermuil is convex na boven, en de bovenmuil of lip concave na beneden.

Breedte der snuyt van vooren 16 en een quart duim rijnlands.

Omtrek der opening deesser bovenmuil, toen hij nog aan het dier sat, 39. duym - de opening van de ondermuyl 4 duym.- de bovenlip sluyt een duym over de onderste, zijnde alles dies aan het dier.

openingen geschikt om het water uyt te houden, en lugt te bewaaren, in quabbige holligheeden.

Benedenkaak: Lengte der slagstanden volgens de kromte $8 \frac{3}{4}$ duym.

der regte voortanden $7 \frac{1}{2}$ duym. dog maar tot 't vleesch gemeeten.

bij de basis der slagstanden den ontrek $7 \frac{1}{4}$ dm. Omtrent de regte voortanden de langste bij de basis, 7 dm. Men kan in den donker vuur uyt die tanden slaan. Men treft selden een hippopotamus die alle tanden gaaf heeft, om hun vegten.

200

Foetus van de hippopotamus, hier Zee Koe genaamt, zijnde van het mannelijk geslagt. Lengte van snuyt tot staart rhijnlands 3 voet 2 duym. de klauwen zijn week elasticq, en voor om gebogen; men kon de tanden voelen, en de oogen waaren bijna volmaakt. de navelstreng met klijne roode ronde knopjes.

bijna voldragen uitgesneeden Van Plettenbergs revier, den 20. November 1777.

Zij krijgen maar een jong, hetwelk even als een Eende kuiken, direct door instinct na het water loopt.

(B) * De Hippopotamus koei met de staart opgeheeven verbeeld.-
 Distantie tusschen 1 en 2 is 6 duym. No.3 den anus. No.4 opening
 der vagina, No.5 opening eener follicule, dewelke omtrent 2 duym
 inschiet, dog geen sigtbare opening van buiten heeft, omtrent na
 de manier der natuure, in den hyena, wytgenoomen dat die opening
 hier onder de vrouwelykheyd zit.

De staarten verschillen van lengte en ronde naden & in de individus.
 dus verschillen zij hippopotamus ook in phisionomy, hooger, langer,
 etc: N.6 is de staart, desselfs lengte 1 voet 3 duym 6 lijn-
 omtrek bij den anus 1 voet 7 duym, sijde daar iets driehoekig, de
 platte sijde na boven, so dat de wervels een met de horizont
 perpendiculaire beweging maakt, en het water uyt te houden. Omtrek
 in het midden der staart, daar hij plat word, en de wervels de
 beweging horizontaal maken: schoon des plattes smalste zijde een
 perpendiculaire op de horizont maakt, als een roer van het schip,
 om in het swemmen te stuuren, 1 voet 2 duym en 6 lijn.

Langste hairen aan de staart; zij zitten thien & twaalf als in een
 kooker, dog meest boven sij, en zijn rosbruyn, 3 duym lang. Men
 soude seggen op het eerste gesigt, dat de staart schobben had, dog
 het zijn ronde rimpels van het vel. de rand buyten om is als een
 ronde naad. de staart is even als de pooten seer lekker om te eeten.
 de hier en daar sittende klijne harde rosse hairtjes sitten meest
 omtrend den hals en schoft, en gaan niet verder als tot de zijden
 van het dier, en niet onder den buyk.

hippopotamus koey van agteren. de beenderen van den hippopotamus
 zijn seer hard van substantie zijnde het os femuris doorgessaagt
 zijnde seer glad en fijn van substantie, in het selve was een buis
 van 5 duim lengte en 10 lijnen diameter regt in de midden als
 mergpijp, nochtans heb geen regte merg in de benen kort na hun doodt

gevonden maar wel iets bloederigs en als het spint van een boom /dog hard/. tibia en fibula was solide, egter was er iets /hards/ puntagtigs in den midden. het voorbeen op twee plaatsen doorgesaaft zijnde was solide egter ook iets /hards/ puntagtigs in den midden, de spintagtigheid was nochtans so hard, dat men er met een mes niet in kon steken. zijnde het doorgesaaftde been (behalve die spintagtigheid) glad als ivoor.

het hart heeft het foramen ovale gesloten, heeft gene ossicula cordis of beenderen in het hart. en is een voet rijnl: langste diameter in regte lijn. het vel van dese dieren is op zijn dikste langs de ribben en boutten $1\frac{1}{4}$ duim rijnlands. de opperhuid is rimpelig en gaat ligt los, heb van hunne vel goede lijm zien koken, ordinair gebruiken de inwoonders het, als de Rhinoceros vellen, voor swepen.

- van 1. tot 2. is 6. duym breed, follicule, het onderste gat is om trent 2 duim diep. de bul heeft het niet.

203

(B) De beenderen des hippopotamus zijn seer hard van substantie, het os femuris doorgezaagd zijnde, had een buis 5. duym lang en 10 lijnen diameter, als een mergpyp. Nogthans heb ik geen regte merg in de beenen gevonden, kort na hun dood, maar wel iets bloederigs, en als het spint in een boom, dog hard. De tibia en fibula was solide, egter schoon inpenetrabel voor een mes, ook iets hard spint agtigs. Het Voorbeen op twee plaatsen doorgezaagd, was als de tibia. Hij heeft aan ijder sijde 15. heele Ribben en 3. halve.

Ik heb in een tweede Rijs ondervonden, dat deese scheede bijna geheel in 't lijf ingekrompen was, so dat onder de buik alles vlak was in verscheiden dier dieren; en dat doordien die Dieren wat geswollen waaren, dood aan land gebracht zijnde, deese scheede na buyten was. Ik besluite deshalven dat alles na binnen is, uytgenomen in de speeltijd, ook sou hun kruipen, loopen en swemmen hen anders

veel aan kwetsingen bloed stellen, doordien de bodem der rivieren seer klippig is.

A: uytgetrokken penis eener hippopotamus, lang van het lijf tot punt 2 voet 1 duim ses lijnen rijnlands, omtrek der penis aan het lijf 9 duym, omtrek op een duym na aan de punt 3 duym 9 lijn.

B: de natuurlijk hangende penis, soo dat de punt even door de vleessige ringen bedekt is, 4 duym lengte, omtrek 9 duym aan het Lijff, de testiculen sitten onder het vel, en niet in een scrotum, soo dat men niets sien; dog door het dikke vel iets voelen kan, langste diameter derselven 4 dm 3 ln, klijnste 2 dm 3 ln. - de opening o drie lijnen lang.- d.e. de twee spenen.'

204

(B) Zij swemmen snel en kunnen uren lang onder water blijven. en over de grond der rivier kuyeren, en eten en slapen, dog zij werpen hunne jong op 't land, in rietagtige moerassige plaatsen; dat jong loopt even als een Endvogel door instinct direct naar het waater, en zit daar somtijds de moeder boven op 't lijf; als zij van de bodem der rivier naar boven komen, houden zij zig regt op en neer, even als een waterschildpad, en komen dus veeltijds langsam boven, blasende geen water uyt hunne neus, als Kolbe segd, dog door een sterke ademhaling of uytblasing geeft het een gebruy, en bruyst het water op. Wanneer zij dus eens boven geweest zijn, is men zeker, hen dan hier dan daar met een gebruy boven te zien komen, en geeft dit een vermakelijke jagd, alsoo men niet schielijk genoeg laden kan, en men hem met de kogel accuraat op de goede plaats in de kop moet schieten; als hij aan de neus gequetst word, loopt hij ordinair op het land, confuus geschooten, verdrinkt hij.

Doordien de pooten kort zijn, en doordien alle gewrigten derselver zeer buigsam zijn, kan men de voet en been digt tegen het lijf aandrukken, dus tot swemmen geschikt. dus heb ik met nog drie menschen een volwassen hippopotamus uyt het water op het land gerold,

als een vat, doordien de beenen bijna geen obstacel waren. dog het strand was vlak en hard sandig. anders heeft men wel thien lusen nodig om hem uyt te sleopen, de voet is van onderen niet horizontaal maar schuyns, uytgenomen als het dier door 't gaan de voet op de grond drukt. Ook staan alle voeten iets naar buyten, de voet gebraden sijnde, word voor een groote leckernij gehouden. Hij gaat over het kruyt een logge gang en draf, ook somtijds een galop. en iemand moet snel ter been sijn, om hen bij te houden. door de breedte van sijn borst maakt desselfs pad een breedte van 22. duymen, in der midden met een hoogte van drie duym breed, daar sijn pooten niet bij een komen, men ziet die paden somtijds ver van eenig waater en meest iets slingerende als een slang door sijn log loopen.

a. spoor der hippopotamus Bul. desselfs lengte en breete is egaal, zijnde 10 duym rijlands en 3 lijnen, dit is van de voor voet, de agter voets spoor is iets kleinder, en maar negen duym negen lijnen lengte en breedte, de voeten sijn kwabberig los tot swemmen geschikt, zoo dat men de voet met de toonen seer nauw ineen kan drukken, de voet heeft van onder een harde sool als door het gaan gekreegen, die met een diepe kloof van het onderste der voorsten afgescheiden is. die voorteenen schoon van boven nog een, sijn onder als door een tweede sool aan een, de andere teenen sijn op zig zelfs, de nagels sijn wat hol van onderen, en als de hoeven.-

b. verbeeldende de hippopoyamus bul van agter de staart opgeheven, alles rondom den anus kwabbige rimpels om door intrekken het waater buyten te houden.*

209a

ingewanden der hippopotamus van een halfwassen beest, so als zij zig de buik open gesneden zijnde, en op de rug leggende sig vertonen. de 2te pens en de 3te is omtrent als bij een Beest. maar de 1-te is wat fijner en de 4-te is gar glatt.

209b

tekening der hippopotamus met de muil open.

33. Potamochoerus porcus, bosvarken.212

Caaps wildvarken. zijnde het regte /wilde swijn/: het zogenaamde bosvarken heeft geen incisiven en woond in gaten dat het sig, als buisen, in de grond graaft. dit wildvarken was nog niet halfwassen, en een logge, de beer is seer ruig, en heeft de tanden even als een Europeaans wild swijn. zij houden zig in de ruigte langs de rivieren, meest op. R:J: Gordon.

213

een Caaps wildvarken, omtrent 3 maand oud. ko. den 10 dec 1778.

214

Caaps Bosvarken. dit dier vind men ver in het binnenland. heeft geen incisiven, en woond in holen in de grond, het beste paard kan hem niet inlopen. de hottentotten hieten hem koe nabab betekende Grond of aard"Rhinoceros", hij is goed te eten.

40. Giraffa camelopardalis, giraf.148 (geen tekst)149

Camelopardalis uit het Einiquas land, in het hottentots Neib, in het Moetjoanass, Toeka genaamt, dit was een oude bul, dus de vlakken swartagtig, anders zijn deselven ros. En bul en koef hebben een soort van horens, edog deselven zijn niet hol als die der gasellen, maar solide als die der harten, schoon deselve nooyt verwisselen of afvallen. dese dieren zijn fabelagtig te hoog in taille opgegeven, hebbende ik twe der grootsten en beiden oude bullen, geschoten, en er velen gesien, /heb/, en dese de grootste, was 15 voet 4 duim Rijnl: Mast hoog regte lijn van boven op de kop tot aan de grond. hunne gemeene taille is tussen veertien en vijftien voet. en niet so als Vosmaer pretendeert van 17, ja meer voeten.

150

Camelopardalis is sijne stappende gedaante; men siet de twe benen

van deselve zijde altijd /als/ gelijk voortstappen; hij draaft niet maar galoppeert met veel balancering van den hals, van voren na agteren, en schoon hij hard loopt, is een goed paart sneller, en wind op hem, niettegenstaande hij lange poten heeft en dus grote schreden maakt. zijn vlees is goed te eten en de merg uit sijne benen lekker. hebben maar een jong.

151

Sceletus Haga Comitum in Museo Principis,
Merck, ad.nat. delin. 1784.

Dit is het sclet het welk ik na den Haag gesonden heb, edog het is slegt opgeset sijnde /veels/ te laag van agteren, en heeft bogten in den hals, het geen het dier niet heeft, maar wel regt op of schuins vooruit. B.F. Gout sculps. 1785.

152 (geen tekst)153

Skelet van den Camelopardalis Ao. 1780 door mij aan het Cabinet van sijne doorlugtige Hoogheid in den haag gesonden.

154

(skeletdelen) A - B 4 voet, C - D 2 V: $8\frac{1}{2}$ duim, E - F 2 V: 9 d.

155 (skeletdelen, geen tekst)156

(skeletdelen) G - H 4 voet 8 duim, P - K 2 - 6.

41 Oreotragus oreotragus, klipspringer.

175

(D) " Klipspringer Ram."

(D) " Hoogte van vooren 1. voet $10\frac{1}{2}$ duym. van agteren 2. Voet."

de Ooy geen hoorens.- houden sig altijd in steile krantsen en gebergten als de gems in Switserland. vier spenen larmiers en galblaas.

176

(D) " Klipspringer Ooij."

Houden sig altijd in de steile krantsen en gebergten als de
gems in Switzerland.

42 Sylvicapra grimmia, duiker.

177

Gaapse zogenaamde duiker. De ram is ook iets kleiner als de ooy.
dit dier word ook kuifduiker genaamt na het pluimtje of kuifje dat
hij tussen de horens heeft. en is dit dier de regte Grimme. of het
welk de heer Grim geschreven heeft aan de Kaap gesien te hebben, het
is /het/ sonderlingste dier in dese doorten. omdat hij /de enigste
is die/ geen galblaas heeft en niets bitters in de vars open
gesneden lever, sommige der wijfjes, dog weinigen, hebben ook horens,
hij is /veel/ groter als de steenbok of grijsbok. hebbende allen die
kuif, in de midden tussen de horens, en in de wijfjes ook op dezelfde
plaats. loopt hard en met het hoofd laag, waardoor hij die naam
gekregen heeft. zijn larmiers^x zijn breed en als een halve maan.
hier seggen onse inwoonders dat hij zijn gal heeft, dog dit is een
porus ceriferus. is lekker wilt. dus heeft men de heer grim ten
onrechte den oorlog aangedaan. vier spenen.

x zijn niet met een gat als bij de steenbok, dog een kale streep
daaruit als een spons wanneer men er op drukt een lijmagtig vogt
uit de diverse porus kooft. het welk bitter smaakt en wat na
terebintijn ruikt.

178

Gaapse duiker. de ooy. N:B: dit dier heeft geen galblaas, en is
de enigste der gasellen, dewelke ik ken sonder galblaas. dit
individu had even kleine horens voor dekuif.

43 Cephalophus monticola, blauwe duiker.

180

Gaapse homgo, het kleinste soort der gasellen. houden sig in de
bossen langs de oostkust.

44 Ourebia ourebi, oerebi.169

Oerebi Ram en Ooij.

170

(C) 't oog is swart. een witte streep over het oog, de neusgaten swart. binnen in de ooren witt. om de bek en onder de bek wittagtig. het overige is geel roodagtig. de staart is swart. Lengte van snuyt tot staart, drie voet, negen en een half duym.'

oerebi, de ram heeft horens, de ooy geen.

(B) ' deese gazelle word Oerebi door ons, na het hottentots, genoemd. de ram heeft horens, die klein en regt zijn, omtrent als onse steenbok. heb er nog geen kunnen schieten. hij heeft vier speenen en larmiers, en galblaas; en de enigste gazelle of harteboek in dit land, die ik ken, die pluimen hair onder en voor de knien heeft. uE zult aan het vel zien, dat dit dier insgelijks lang en wittagtig sagt hair voor de borst heeft. hij houd zig zelden meer als twee te zamen, in ruygte, zo wel als riet fonteynen op, evenals de rietreebok, en is als alle gazellen, of zoo als men se hieten wil, seer lekker wild. Men vind hem ook niet, dan ver van de Caap.'

45 Raphicerus campestris, steenbok.171

Caapse steenbok. ram, en ooy. dese dieren worden niet alleen steenbok, maar ook bleekbok en vlaaktebok, en ook wel alleen bok genaamt, door de inwoonders aan de Caap. zij houden sig (in bosjes en struiken in droge plaatsén) en niet in troppen. zij hebben larmiers en de ram alleen horens. hebbende vier spenen en een galblaas, hebbende in de plaats van ergots agter ieder poot alleen een kale plek. zij sijn seer geswint in het lopen en sijn lekker wilt.

172dese dieren hiet men aan de Caap, steenbok /nb./. zij houden sig

in struiken en bosjes /in droge streken/ als onse haasen, en niet in troppen. sij hebben larmiers de mannetjes alleen horens. en sijn lekker wilt. sij hebben een galblaas en vier spenen. zijnde zeer geswint in het lopen, hebbende in de plaats van de twee ergots, agter idder poot, alleen een kaale plek.

nb. ook bleekbok, en vlakkebok.

- 46 Raphicerus melanotis, grijsbok.

179

Gaapse grijsbok Ram en Ooy. /heeft/ larmiers, vier spenen en een galblaas.

- 47 Pelea capreolus, Kaapse reebok.

173

Gaapse zogenaamde reebok, de ram alleen twe regte en dunne horens. vier spenen.

174

vier voet van t'begin der snuit tot het eind der staart volgens de ronte. 4 V. van begin d. snuyt tot einde van staart naa de stoerling.

- 48 Tragelaphus strepsiceros, grote koedoe.

162

(D) " Coedoe van de Kaap de Goede Hoop."

in het Namaquas, Geib. vier spenen en een galblaas.

- 49 Tragelaphus scriptus sylvaticus, bosbok.

165

zogenaamde bosbok. hebbende de ram alleen horens, de ooy is rosser van couleur. heeft vier spenen en de openingen in het vel als buisen daar men een vinger in steken kan, bij dezelve als de reebok en rietrebok alhier, heeft ook geen larmiers. hij houdt zig in de bossen, men vind hem niet eerder dan omtrent 60 uren oost van de Caap. hij maakt dikwils een geblaf als een hondt.

R:J: Gordon den 30st febr: 1778 (sic). hij set de hairen der rug niet op als de springbok.

50 Redunca arundinum, rietreebok.

167

Gaapse zogenaamde rietreebok. de ram. in het hottentots a, ei, a, een sissende slag op ieder syllabe.

167 verso

(B) ` Deze gazelle heeft geen larmiers, en vier-spenen. En (...?) de spenen twee openingen in het Vel, dat twee tuben formeerd van een vinger wijdte, dewelke bij de liesen bijeen komen. hij houd zig met kleine Tropfen, en somtijds alleen met zijn ooi, bij fonteinen in het riet of bosjes op. Hebde dese dieren op geen honderd uren bij de Caab gesien. De roode en andere reebok houden sig veel op het gekrachte, en schijnen egter van dit soort te zijn. Heb nog geen occasie gehad, dit op te helderen, het is lekker wild. Bij het oor hebben zij een kaale plek. Lengte van 't begin der snuijt tot staart, vier voet vijf duim rijnlants. Lengte van de staart twaalf en een half duim.-

Ten opsigte der hartebeesten, of gazellen van deese streeken, is aan te merken dat enigen larmiers hebben, anderen niet, sommigen twee speenen, anderen vier, dat van dese soort drie Species ken, dewelke twee buisen bij de speenen hebben, dewelke daar /ijder/ een opening heeft, dat men er een vinger kan insteeken, deselve lopen agter na de liesen bij een, en is het dubbelde Vel der plooi zeer dun, en sonder hair van binnen. Sommige gazellen hebben ram en ooi horens, anderen de ram alleen. Sommigen hebben lange, andere korte hairen, kleine en weinig hair, ook breede ruige staarten, als deese Rietreebok. ik ken er nog maar ene, die lange hairen onder de knien heeft. Sommige hebben de horens als deese, na voren gebogen, anderen na agteren, en enigen regt. Allen hebben zij een galblaas, dog men zegd, dat de zogenaamde duijker geen galblaas heeft, heb dit nog niet kunnen bewaarhed(en). Sommigen houden sig in groote Tropfen, anderen in seer kleinen. Sommigen houden hunne streeken altoos,

anderen, vooral de springbokken, dewelke in grote troppen in het binnenland zijn, trekken, wanneer door de verschillende climaten, in het binnenland groote droogte, dus schaarsheidt aan water en voedsel is, suidwaards op, om voedsel te zoeken, en keeren, in de dondertijd van hun land, terug. Men segd, dat zij het donder weer natrekken. Dit trekken is bij hun een habitude geworden. Veel verscheurende dieren houden zig bij die trekkende dieren op, en wanneer zij in een defilé van het gebergte komen, en door een verscheurend dier overvallen worden, dringen zij zig zomtijds veelen dood. Dus vangen de wilden veelen deeser springbokken, settende doorns, struijsveren, hoopen steenen, als menschen op, heele distantiën ver, laetende tusschen beijden intervallen, aan welkers einde zij gaaten graven. Dan jagen zij de bokken van verren daarna toe, zij die opgesette dingen mijdende, loopen na die openingen, daar zij dan door de agtersten geperst, niet terug kunnende, instorten tot de kuil vol is, wanneer de anderen er over heen lopen. Alle gazellen zijn lekker wild. Zij zijn alle zeer geswind, en kunnen verre sprongen doen, hetwelk vooral bij de springbok fraay te sien is, om dat zij veelen tegelijk springen en hun witte haren van de croupe omhoog zetten. doordien hun voorlijf laager bij de grond als het agterlijf is, hebben zij een hobbelende loop. zij teelen meest eens 's jaars na de winter of reegen mousson, zijnde omtrent in september, agter ook wel tweemaal, ziende men altoos veele lammeren in april. Zij krijgen meest een, dog ook twee lammeren, dewelke men moeyte heeft, al zijn zij maar acht dagen oud, met een paard in te jagen, dog als zij eens over een bosje struikelen, staan zij niet weer op. Het geluid van de gazellen is in het generaal een geblaas, als of iemand niest. - Alle Dieren van dit land, schijnen in de couleur, na streepen, vlakken of iets bonts, over te hellen, en de lammeren der gazellen, zelfs der bonte bok, zijn ros en wit, en worden naderhand eerst fraay. de Hoorens groeyen met de jaaren,

dog niet regulier yder jaar een ring. het wijfje heeft altoos dunner en kleiner hoorens.- Also men den Eland van de Caab geen gazel noemen kan. Men kan alle deese dieren, het zij gazellen, zogenaamde elanden of hartebeesten, ligt tam maken, wanneer men die jong krijgt, dog zij sterven veeltijds aan stuipen, dat men hier mal worden, hiet. Allen hebben agt incisiven onder, en vier en twintig molares egaal verdeeld, dus in het geheel twee en dertig tanden."

168

riestrebok genaamt. de ooi. de ram heeft horens, agter sneeuwberg.

(C) ` Lengte van snuyt tot staart 1 maat 25 dm of vier voet $3\frac{1}{2}$ duim

Lengte van de staart die platt is $12\frac{1}{2}$ dm

het haar onder aan de staart 4 dm

hoogte van vooren 1 maat $5\frac{1}{2}$ dm

hoogte van agteren 1 maat $7\frac{1}{2}$ dm

heeft geen larmier, maar een kaale plek onder zijn oor.

Lengte van de ooren $6\frac{1}{2}$ dm. "

51 Antidorcas marsupialis, springbok.

166

springbok. ram en ooi. horens, larmiers, vier spenen en een galblaas, geen borstels aan de knien.

(C) ` distantie van de basis der hoorens 1 dm

distantie boven aan de hoorens 3 dm

ontrek van de hoorens bij de basis $2\frac{1}{2}$ dm

lengte van de langsten witte haaren op zijn rug 5 dm

lengte van snuijt tot staart $47\frac{1}{4}$ duim

hoogte van vooren $29 - \frac{1}{4}$

.. van agteren $31 - \frac{3}{4}$

lengte van de staart 8

het kwastje van de staart $3 - \frac{1}{2}$

lengte van de Kop $8 - \frac{1}{2}$

ooren $6 \frac{1}{2}$

de hoorens $5 - \frac{1}{2}$

- 53 Oryx gazella, gemsbok (pasan)

157

Caapse gemsbok. koei en bul grote horens, geen larmiers, vier spenen. dit dier is ten onregte de pasan genoemd. en ook ten onregte de gembok zijnde die veel kleinder dieren als dese grote soort gazelle. heeft vier spenen en galblaas.

- 54 Hippotragus leucophaeus, blauwbok.

159

dit is de blauwe bok van de Caap, men heeft hem den Zeiran van Buffon genoemd, edog ten onregte; dewijl dit dier, wanneer men hem bij de beschrijving van den Zeiran in Buffon vergelijkt, daar niet aan voldoet; so ook niet de Caapse gembok aan den Pasan, niet tegenstaande de beschreevene horens van den Pasan (in Buffon/ well van den Caapsen gemsbok zijn. egter siet men dat de pasan in Buffon een klein dier gesegt word te zijn, en dus geen horens van over de twe voet sou dragen.

- 55 Hippotragus equinus, bastergemsbok.

160

een onbekende gaselle. mogelijk een bastert van een tzeiran en pasan of caapse gems en blaauwbok. ik heb sedert bevonden dat dit dier in het bapouroue boukana capii land, agter de bosjesmans, sig bevind dus geen bastert is. x

x edog hoe singulier dat dit dier het enigste van die soort dewelke ooyt en wel 300 uur uyt zijn land gedwaalt is. zijnde bij Plettenbergs baay in de bossen door mij gevonden.

161

Dit vel van het onbekende dier heb ik in 1779 aan het Cabinet in den Haag gesonden.

- 56 Taurotragus oryx, elandantiloop.

163

(B) ` Dit is het schone dier, hetwelk men aan de Caap Eland noemt

in het hottentots canna. de eerste syllabe met een harde tongklap. in het caffers inpoof. hij is een der menigvuldigste soort grasvretende dieren van dit land, men vind hem in het binnenland, met troepen van 50, 60 tot 200 en 300 bijeen, bij de meeste waterfonteynen. Bij de Caap is hij bijna geExtermineert, egter vind men hem nog in de gebergten, dewelke bij Hottentots Holland beginnen, en het is te verwonderen de steile plaatsen, dewelke dit zware dier beklimmen kan. ik schat hem ordinair zeven & agt honderd ponden te wegen. men jaagd hem gemakkelijk met een goed paard in, en dewijl hij een allergeoed-aardigst dier is, kan men tusschen den trop injagen, en er zonder gevaar de beste uypikken. In het generaal loopt de grootste bul vooraan. Alle dese dieren lopen, gejaagd wordende, tegen de wind op, dus kan men hen gemakkelijk de pas afsnijden. Als er een kogel onder de troep slaat, kan dit zware dier zeer hoog en ver opspringen, en het is fraay, hetselve in troepen voorbij te zien draven en rennen. hij heeft geen larmiers en vier speenen, en een galblaas. is seer lekker wildt, en het merg sijner beonens, kan men onder de As gebraden, als een doir van een ey, sonder walging in brood eeten. Zijn vel is zeer taay en sterk, en word voor riemen en twijgen gebruykt. • Men heeft in navolging van dan regten eland van het noorden, de klaauwen van dit dier, - met hetzelfde effect - waaraan niet gelove - voor de stuipen, goed gehouden te zijn. Zijne couleur is somwijlen rosser en somwijlen overal als zijn hals, met eenige witagtige streepen aan zijne zijden. de oude bullen hebben veel hair op hun voorhoofd, en veeltijds dikker en korter horens als de jongen, of van de koey, die deselve meest dunner, regter en langer heeft.

(B) ~ Zogenaasde Eland. De Bul. Men zou dit dier gemakkelijk domestiecq kunnen maken, en 'er soo tot trecken, als Aanteel vee (?), seer veel Nut van kunnen trecken. tusschen de Bul en Koey is niet veel onderschijd, de Koey is wat kleinder, en is soo ruyg niet op

het voorhoofd. Zij krijgen ook als de bubalis, en in deselfde tijden, een jong. So ver ik tot nu toe weet, de afhangende lel voor de borst, is ook kleinder in de koeij. de Bul heeft een sterke stinkende pislugt in de ruige hairen voor zijn hoofd, hetgeen men segd, dat zij van de koeij krijgen. Men siet selden twee oude Bullen bij een trop, zij vegten tezamen en jagen de Bullen veel apart, so dat men, meest de sexen apart vind. - men vind de horens van dit dier bij Buffon bij pag.176 het 12 de deel, tem minsten zij swemen er veel na. de rest zal uE aan het vel kunnen zien.- deese Eland was niet vett, anders is alles meer opgevuld. Geen dier van dit land, mij bekent, verliest zijne horens, so als de Europeaanse Eland of Hart.

Lengte van snuyt tot begin der staart	8 - 2
.. van de staart	2 - 3
Omtrek agter de voorpooten	6 - 7
voor de agterpooten	5 - 9
het uytstekende knopje onder den hals	0 - 1
distantie tussehen de horens bij de basis	0 - 2
v. tussehen de horens bij de spitsen	1 - 0

egter verschild dit so wel als in het formaat in individus.

Lengte van vooren	5 - 0
.. van agteren	4 - $10\frac{1}{2}$
omtrek van de snuyt	0 - 5
de lengte van de kop	1 - 8
omtrek van de kop voor de ooren	2 - 11
.. onder de oogen	1 - $1\frac{1}{2}$
dikte van de hals agter de ooren	3 - 1
.. .. om de midden	4 - 7
.. .. voor de borst	4 - 9
de lengte van de horens	1 - $10\frac{1}{2}$.

57 Syncerus caffer, buffel.

181

Caapse buffel

58 Connochaetes gnou, witstaartgnoe.

182

Caapse /sogenoemde/ bosbuffel, ook wilde beest genaamt. in het hottentots gnou.

59 Alcelaphus caama, hartebeest

158

Caaps hartebeest bul. zijnde de bubalis dewelke in Buffon aangehaald word. en bul en koey /hebben/ horens, egter de koey iets dunder en kleinder, ook is de koey iets kleinder van Tailje, soo als in alle bokken, mij bekend. hij heeft larmiers en maar twee speenen.

(C) * Lengte van snuyt tot begin van de staert 2 maal de maat 24 dm.

Lengte van de staert $22\frac{1}{2}$ dm

waarvan het langste haar 5 dm

hoogte van vooren 1 maat 20 dm

hoogte van agteren 1 maat $17\frac{3}{4}$ dm

ontrek voor de agterpooten 1 maat 22 dm

ontrek agter de voorpooten 1 maat 24 dm

de rug bruyn, ligt bruyn op de borst en op de zijde. 1 swarte streep op de voorbeenen, witt tussen de voorbeenen, witt onder het agterlijf. swarte staert onder een witt gat, zijn billen witt. *

(C) * swarte streep van de neus tot de horen. 3 vinger breed in de midden, 1 hand breed boven de neus. het ondermuyt swart. hoorens swart. oogen blauw swart wat bruyn. *

(C) * Lengte van snuyt tot 't begin der hoorens 17 dm

distantie van agter de ooren tot de hoorens $1\frac{1}{2}$

lengte van de ooren 8 -

distantie tusschen de voorste hoek van 't oog tot de hoorens $4\frac{1}{2}$

tot het midden van de larmier $2\frac{1}{4}$

lengte van de hoorens volgens de kromte	21 dm
in een regte lijn boven de kop	11 $\frac{1}{2}$
distantie tusschen de ooren	4 $\frac{1}{2}$
ontrek der hoorens bij de baasis	10
distantie tusschen de hoorens bij de punten	9
tusschen de bovenste kromte	3.

158 verso

(B) - hun vlees word veeltijds aan dunne lappen gesneden en in de zon gedroogd, en word bij veelen der ver wonende Boeren, als brood tot ander vlees gegeten.- Deese dieren zijn lekker wild. De Hottentotten noemen hem Caama, de Ca met een sissende tongslag. de Caffers licama. sij lopen in groote troppen, edog nu niet meer dicht bij de Caap. Hun geluid is, soo ver ik tot nog toe weet, als meest alle bokken van dit land. zijnde een soort van geniest, als zij op de loop gaan. Dit dier is een der geswindsten van dit land, so dat een paard hem niet inhaald. de ogen van alle deese soort van bokken zijn groot en staan seer levendig, swart iets uyt den donker blauwen. men siet hunne lammeren ook in September, en ook wel omtrent April. Ik heb deese dieren nooyt op het gebergte gesien, so als de zebra canna, en de grijze reebok: deesen houden zig egter zoo wel in plaines, als de kwagga en noes, dewelke ik er ook nooyt gesien heb.

60 Damaliscus pygargus, bontebok.

164

dit dier word aan de Caap bontebok genaamt, in het hottentots toeroego. en ram en ooij hebben horens, larmiers, twe spenen en een galblaas. dit dier was een ooij van een jaar oudt, dus niet volwassen. R:J: Gordon 1777. zij lopen in grote troppen en zijn lekker wilt. en is geensins de Guib van de Heer buffon so als Sparman segt.

HUISDIEREN183

Namacqua bul, van J: de beer, den 14 oct 1778.

	Rijnlands	voet	duim
lengte van snuit tot staart		8	2
der staart		3	0
der horens		2	0
hoogte van voren		5	5
van agteren		5	4

184

Caapse koey en kalf. den 16 oct 1778.		Rij.	voet	duim
lengte van snuit tot staart	7	10		
der hoorens volgens kromte	1	11 $\frac{1}{2}$		
der staart	2	2		
hoogte van voren	4	4 $\frac{1}{2}$		
van agteren	4	5 $\frac{1}{2}$		

185

een Caapse Os, lieseman genaamt. van J: de beer in Camdebo den 11 oct: 1778.	rijnl	voet	duim
lengte van snuit tot staart	8	10	
lengte van de staart	3	1	
lengte van de hoorns volgens kromte	3	0	
hoogte van voren volgens kromte	5	8	
van agteren	5	7	

186

Caapse ram uit de Camdebo.

(A) Lengte van de snute tot Hoorens	8 $\frac{1}{2}$ d.
Langte van de Hoorens volgens Kromte	19 $\frac{1}{2}$
.. van Hoorens tot begin Staert	34
Hoogte van vooren en agteren	33
de Breedte van Staert	13
Langte van Staert volgens kromte	26 $\frac{1}{2}$.

187

Binnenlands Africaans schaap uit het Einiqua land der Hottentotten.

R:J: Gordon. De Ram. allen gladharig als een geit en met lange

dunne staarten.

188

Binnenlandse Africaans schaap uit het Einiqúa land der hottentotten.

R:J: Gordon. De Ooij. allen gladharig als een geit met lange
dunne staarten.

TEKENINGEN VAN BOSJESMANNEN enz.

193

nog bosjesmans tekeningen.

194

(C) ` tekeningen der chinese bosjesmans hottentotten agter de
sneeuwberg. `

196 = 194 verso

nog bosjesmans tekeningen.

195

tekeningen zo als de /sogenoemde/ chinese bosjesmans met bolus,
en oore, verwen, ook houtskool op de klippen tekenen.

Appendix 1: Gordon Atlas.

II. Vogels (Aves).

(G) betekent Gordon's handschrift, andere in 4.2.4.

Struthionidae

61 Struthio camelus, struisvogel

306

(F) 'Autruche Mlle.'

(G) Struisvogel. Rijnlandse Maat 7 Voet.

307

(G) Jonge struisvogel veertien dagen oud.

Pelecanidae

62 Pelecanus rufescens ?. pink-backed pelican

348

(F) 'Le pelican.'

(G) Caapse krogans. voed zijn jongen niet met zijn bloed. dog ik denk dat dit vertelsel voortgesproken is doordien hij zijn wijde bek opend en de jongen hem de ingeslokte vis, dewelke hij opwerp uit zijn grote krop, uit eten.

Sulidae

63 Sula bassana, Cape gannet.

345 (geen tekst)

Phalacrocoracidae

64 Phalacrocorax sp.??, cormorant.

343

(G) Zeeduiker uit de mosselbaay.

346

(?) 'Zee Vogel Viss-Eeter, 22 duym hoogte. Proportie van een Kleine Gans, de Beck en staart anderswart (Donker). dese Vogel is gevangen levendig, in de Mossel Baaij, bij s Comp: Post.'

Ardeidae

65 Ardea cinerea ?, grey heron.317

(F) 'Le heron huspe.'

(G) Blaauwe Reiger.

66 Mesophoyx intermedius, yellow-billed egret323

(F) 'l'aigrette.'

(G) witte reiger uit het cafferland.

67 Botaurus capensis, Cape bittern337

(F) 'le butor.'

(G) roerdomp.

Scopidae

68 Scopus umbretta, hamerkop

310

(G) kikvorsche vreter van de Caap.

Ciconiidae

69 Ibis ibis, wood ibis311

(F) 'la Ciconne.'

(G) langs Gamka of leeuwen rivier den 8 nov:

(A) ' langte van de grond tot boven an d dey 15 duim
 langte van boven de vleugel tot an de tip 15 -
 van bovenste van de vleugel tot op de kop 10½
 van begin het roode tot agter de kop 2½
 van tip van de snavel tot begin 't Roode 7 ¾
 van begin de bek tot agter de Kop 11 -
 de langte van de Vogel 32 -
 Breeste van de Borst 7 duim
 lāngte van jeder Vleugel 29 ¾ d.
 langte van de staert 7 duim
 de vell onder de voet lang tusschen de 3 voorteene ¾ d. '

312

(G) Cicogne dá Cap.

Threskiornithidae

70 Threskiornis aethiopicus, sacred ibis321

(F) "Courti a col nue."

(G) zogenaamde schoorsteenveger. vogel dewelke zig agter op sneeuberg bij moerassige plaatsen ophoud. sneeuberg, den 6 oct: 1778. hoogte, van de kop tot op de grond 25- $\frac{1}{2}$ duim rijlands.

71 Geronticus calvus, bald ibis313

(F) "le courli chauve."

(G) zogenaamde wilde kalkoen.

Phoenicopteridae

72 Phoenicopterus ruber roseus, greater flamingo338

(G) flamingo

339

(F) "le flamand ou Phénicoptere."

340

(F) "le flamand ou Phénicoptere."

(G) flamingo.

Anatidae

73 Tadorna cana, bergeend, South African shelduck.341

(G) Caapse berggans.

342

(F) "coy a plastrou."

(G) Caapse zogenaamde berggans, houd langs rivieren en valleyen ook wel aan zeestrand. het mannetje verschild seer weinig van het wijfje. drie voet tien duim vlugt. een voet drie duim hoog.

347

(F) "canard de montagne."

(G) zogenaamde Caapse bergeend. het mannetje. Gamka rivier.

74 Anas erythrorhyncha, red bill teal344

(F) "La sarcelle."

Sagittariidae

75 Sagittarius serpentarius, secretary bird247

(F) "Le Secretaire."

(G) Secretaris. Rijnlandse Maat 2 Voet 6 duym.

Aegyptiidae

76 Cyps coprotheres, Cape vulture.244

(G) Caapse gier of aasvogel.. 2 voet 6 duym rijnlands.

Falconidae

77 Falco biarmicus ?, lanner falcon245

(F) "Le hobereau."

(A) "Langte tip tot tip /der vliegels/ 40 duym Rijnl."

78 Falco tinnunculus, rock kestrel240

(F) "Le Rochier."

(G) rode gespekkelde sperver van de Caap, in de klippen bij
jagersfontein den 14 nov:

(A) "de lengte van Kop tot staert ende 12 duim.

Lengte van de Vleugels 9 $\frac{1}{2}$ d...Lengte van de Beene 1 $\frac{3}{4}$ d.

... van de Bek tot agter de Kop 2 - d.

van tip der vleugels tot tip 2 voet 3 duim."

Aquilidae

79 Aquila verreauxi, black eagle239

(F) "L'aigle noir."

(G) Swarte arend van de Caap.

Rijnlandse Maat 1. Voet 5 duym hoogte."

80 Aquila rapax?, tawny eagle241

(F) "La creserelle."

(A) "van tip tot tip der vleugels 5 voeten 4 3/4 duim. Längte van de Bek volgens de Ronde 2 3/4 duim. Zijn Hoogte van Kop tot Klauen 14 duim. een Vlies dat he over zijn oog kan treken. Längte van begin de Kop tot staert volgens de Kromte 1 voet 1 duim. Langte van de staert 10 duim.

(vervolgd in potlood, gedeeltelijk uitgegund:)

de Rug is brun geel, de staert is Brüne. de Hals is Brün geel rotagtig, met witte streepen. de fluegels zijn brüne en de Kleene fedren witte pünten."

81 Haliaeetus vocifer, fish eagle243

(F) "Le bolbusard femelle."

(G) zeearend.

82 Terathopus ecaudatus ??, bateleur242

(F) "L'aigle a dos roux."

Phasianidae

83 Francolinus levaillantii, redwing partridge302

(F) "caille a trois doigts."

(G) drietoonige kwartel van de Caap. The (?) of women.

Nochosa basari.

84 Francolinus capensis, Cape francolin

304

(F) ' francollin mâle.'

(G) of zogenaamde Caapse Phaisant.

Numididae

85 Numida meleagris, helmet guinea-fowl

305

(F) ' pintade.'

(G) wilde hoen of tarantaals hoen aan de Caap genaamt. worden omtrent hondert uur van de Caap het eerst gevonden en zijn menigvuldig in de Camdebo onder bij (?) en verder in het land. dit was een haan. de hen heeft de hoornagtige kam iets smaller, anders even als de haan. den 24 oct. 1778 R:J:Gordon.

hoogte van de grond tot op de (...?) 0 - 10

lengte van bek tot staart volgens kromte 1 - 5½

lengte van de staert 0 - 7

lengte van de ene tip der vleugels tot de andere 2 - 8½.

Rallidae

86 Limnocorax flavirostra, black crane

336

(F) ' petite vouille denu.'

Gruidae

87 Balearica regulorum, crowned crane

316

(F) ' L'oiseau royal.'

(G) andere Graanvogels, in 't Caffers Hémoë.

88 Grus carunculatus, wattled crane

319

(F) ' La grue.'

(G) Graanvogels

89 Anthropoides paradisea, blue crane

318

(F) ' la demoiselle du Cap.'

(318)

(G) dese schone vogel houd zig omtrent de 100 uren van de Caap op meest in Paren, omtrent wateragtige plaatsen: en komen t'naaste bij de kraanvogels, in hunne oeconomie. de swarte slagpennen van zijn vleugels maaken zijn schijnbare staart uit, zijnde die kort en onder deselven. er is bijna geen onderscheid tussen mannetje en wijfje, als dat laatste iets kleinder is.

320

(?) "Blaue Graan Vogel."

Otidæ

90 Afrotis afra, black korhaan309

(F) "Camu petiere Nâle."

(G) de haan. hartebeest fontein bij de straat den 16 nov.177(8).

Tiatlawe.

(A) "de Hoogte van de grond tot op de kop 15- $\frac{1}{2}$ duim. de Lengte van de Vleugel 12 duim. de Lengte van de Borst tot an de Staert 14. duim. van de punt de snaavel tot agter de kop 4 d. van de grond tot an de Knie 4 d. van de knie tot an de vleugel 4 d. van tip der vleugels tot tip 3, voet vier duim."

Rostratulidæ

91 Rostratula benghalensis, painted snipe330

(G) Caapse walsnip.

331 en 332, (geen tekst)329 (?) (geen tekst)

Charadriidæ

92 Charadrius tricollaris, three-banded plover328

(F) "petit pluvier."

(G) vogel, die bij de meeste waters gevonden word. hier strandloper geheten word.

Scolopacidae

93 Crocethia alba, sanderling327

(F) ' l'alouette de mer.'

94 Philomachus pugnax, ruff333

(G) Caapse watersnip

95 Tringa glareola, wood sandpiper335 (geen tekst)96 Limosa lapponica, bar-tailed godwit334

(F) ' becassine.'

(G) Caapse poelsnep.

97 Recurvirostra avosetta, avocet326

(F) ' L'avolette.'

(G) Caaps Elsje

98 Himantopus himantopus, black-winged stilt324 en 325 (geen tekst)

Pteroclididae.

99 Pteroclorus namaqua, Namaqua sandgrouse298

(F) ' Gelinotte a longue queue. Male.'

(G) namaqua patrijs. haan. levensgrote. heeft maar drie klauwen en kleine sporen. Jagersfontein den 14 nov. 1778.

299

(F) ' Gelinotte a longue queue. femelle.'

(G) Namaqua Patrijs hen met zijn Eij, heeft ook 2 spoordjes.

100 Pterocles bicinctus, double-banded sandgrouse300

(F) ' femelle de la Gelinotte a collier.'

301

(F) ` Gelinotte a collier Mâle, on commence a le trouver vers le
(pays, doorgehaald) Namero.`

(G) zogenaamde Namacquas Patrijzen.

Columbidae

101 Oena capensis, Namacqua dove

295

(F) ` tourterelle a longue queue. Mâle.`

(G) zogenaamde namacquas duif. het mannetje levensgrote.
gamka rivier den 7 nov.1778.

(A) ` van Namquas Doijve 't mannetje natuurlijke groote.`

296

(F) ` tourterelle a longue queue femelle.`

(G) Namacqua dâif het wijfje levensgrote.

(A) `natuurlijke groote van Namacquas duyve.`

297

(A?) `Namacqua Duijje. Natuurlijke groote.`

102 ??, (duif)

303 (geen tekst)

Psittacidae

103 Agapornis roseicollis, rosy-faced lovebird

289

(F) ` petite peruche male.`

(G) uit het Namacqua land

Musophagidae

104 Tauraco corythaix, Knysna lourie

288

(F) ` le touralau.`

(G) zogenaamde loeri uit het houteniquas land.

Cuculidae

105 Clamator jacobinus, Jacobin cuckoo291 en 292 (geen tekst)

Coliidae

106 Colius colius, white-backed mousebird285

(F) " le collion a dos blanc. Celui-ci est un jeune. la queue de la femelle est aussi longue que celle du male."

(G) zogenaamde muisvogel. het wijfje. zij zitten bijna perpendicular tegen de takken, en slapen dus meest het mannetje tegen het wijfje aan.

286

(F) " Collion."

(G) muisvogel. het mannetje. Mokos.

Trogonidae

107 Apaloderma narina, Narina trogon.287

(F) "couroucoucou ... Mâle..."

290 (?)

(G) andere Couroucoukou.

Alcedinidae

108 Ceryle rudis, pied kingfisher²⁴⁹ (F) " martin pecheur tacheté."

(G) oranje rivier.

Coraciidae

109 Coracias garrulus, European roller.250

(G) vogel uit het Cafferland.

251

(G) vogel uit het Cafferland.

Upupidae

110 Upupa africana, Hoopoe278

(G) La Hûpe du Cap.

Capitonidae

111 Tricholaema leucomelas, pied barbet269

(F) ' Le barbu mâle.'

(G) Oranjes rivier.

Indicatoridae

112 Indicator indicator, greater honey-guide261

(F) ' le Grand oiseau de Miel.'

(G) Caapse honingwijser. Isetlu.

Picidae

113 Geocolaptes olivaceus, ground woodpecker281

(F) ' Le pic roc. - Mâle.'

(G) Caapse spegt. in de klippen bij jagersfontein 14 nov. levensgrote.

114 Dendropicos fuscescens, cardinal woodpecker258

(F) ' a. pic a bagnettes d'or.'

(G) a. soort van spegt aan z: oliphantsrivier.

Hirundinidae

115 Ptynoprogne fuligula, rock martin252

(G) hirondelle nommée au Cap graauwe ou bergswaluw. elle se voit souvent en hyver, ou les autres hirondelles s'absentent.

Corvidae

116 Corvus albicollis, raven248

(F) ' corbeau du Cap au col blanc.'

(248)

(A) ` 15 duym lengte. 7.(duym) de staert. $2\frac{1}{2}$ volgens Cromte de bek.
4 voet van tip tot tip der vleugels.`

Pycnonotidae

117 Pycnonotus capensis, cape bulbul266

(F) ` Merl. merle a but jaune. vers la Grande Riviere. Cet oiseau
a les tour des la popiere rouge aulieu, que tous les autres bentons(?),
il est d'un gris blanc.`

(G) geelgat, die veel kwaad aan de druiven doet. oliphantsrivier.

Turdidae

118 Rupicola rupestris, Cape rock-thrush.262

(G) klipmerl van de tafelberg.

210 L. v. 1795 I 114.

119 Oenanthe pileata, capped whatear255

(F) ` Le moteux Mâle.`

(G) levensgrote, zogenaamde schaapwagttertje. het mannetje. zijnde
een vogel die veel snagts singt en veelerhande vogels volmaakt nasingt.
zijnde zeer levendig en vrolijk in zijn eigen sang. meintjes fontein
den 13 nov: 1778.

120 Cossypha heuglini, Heuglin's robin267

(F) ` le merle a gorge rousse.`

Sylviidae

121 Cisticola tinniens, Le Vaillant's Cisticola265

(F) ` moineau de roseau.`

(G) riet mos.

Muscicapidae

122 Bradornis infuscatus, brown flycatcher264

(G) sprinkhanenvanger uit het cafferland. onlangs eerst bekend
geworden.

Motacalidae

123 Motacilla aguimp, pied wagtail

254

(F) "La lavandiere Male. on ne commence a le trouver qu'à la grande Riviere."

Laniidae

124 Lanius collaris, fiscal shrike

256

(F) "la pie griesche."

(G) vogel van doornrivier. soort van zogenaamde canaribijter.

125 Laniarius atro-coccineus ??, crimson-breasted shrike

257

(F) "pie griesche. orore."

126 Telephorus zeylonus, bokmakierie shrike

259

(F) "pie grieche a plestrou."

(G) zogenaamde elandsvogel het mannetje. hantam den 30 dec.1778.

260 (geen tekst)

Sturnidae

127 Crestophora cinerea, wattled starling

271 (geen tekst)

273

(G) vogel uit het Cafferland.

272 (?)

(F) "menat ou blanchisseur."

(G) vogel uit het Cafferland. seer onlangs gesien.

128 Onychognathus morio, red-winged starling

270

(?) "Spreuw. Natuurlijke Groote - ."

Promeropidae

129 Promerops cafer, Cape sugarbird

277

(?) 'de groote suiker vogel.'

Nectariniidae

130 Nectarinia famosa, malachite sunbird

275

(F) 'sucrie verd... Mâle.'

131 Ginnyris chalybeus, lesser double-collared sunbird

280

(F) 'a. Sucrie a poitrine rouge Male. b. la femelle.'

132 Nectarinia amethystina, black sunbird

274

(F) 'sucrie améthiste.'

Zosteropidae

133 Zosterops pallidus, cape white-eye

253

(F) 'le pipi verd.'

(G) van Oranjes rivier.

Ploceidae

134 Passer melanurus, Cape sparrow

263

(F) 'a. moineau femelle. b. le male.'

(G) Caapse mussen. verkeerde valey den 14 dec. 1778.

135 Euplectes orix, red bishop

283

(F) 'le cardinal.'

(G) Roodbonte Caapse vink de welke s   graauw word. levensgrote.

284

(G) Nest. Roode Vinke. legt groene eyeren.

136 Coliuspasser capensis, yellow-rumped widow

279

(F) " le gros bec a dos jaune."

(G) geelbonte Caapse vink dewelke s graauw word. levensgrote.

137 Estrila astrild, common waxbill

258b

(F) " b. Capi rayé."

(G) b. roodbekje, op de meeste plaatsen hier.

138 Vidua macroura, pintailed whydah

282

(F) " la veuve a quatre brin dont la queue n'a point outer (?)
la longueur."

(G) vogel uit de Camdebo. levensgrote.

Ongedetermineerde vogels

246

(?) " Naelela kokwan. in the Bechuana tongue."

268

(?) " Natuurlijke Grootte. Rijlandse Maat."

III. Niet Zuid-Afrikaanse vogels.

276

(G) vogel uit de Zuid Zee. van Capitein Cook. anno 1780.

wiens vederen aldaar so hoog geschat worden.

(rechtsonder signatuur:) von Webber del. 1778.

293

(G) touacaca de la nouvelle Guinée.

294

(G) Indische tortelduif van het eiland Sechellis.

308

(G) Emúe. New South Wales.

(?) Scale van 5 Voet $3\frac{1}{2}$ duim Engelse Maat.

314

Scale van 4. Voeten en 2 duim engelse maat.

315

(?) Scale van vier Voet Engelse maat.

322

(?) Vogel van Port Jackson.

Schaal van Engelse voet en duimen.

IV. Reptielen (Reptilia).

94

(G) een soort der Caapse landschildpadden.

95

(G) ander soort Caapse schildpad.

96

(G) ander soort Caapse landschildpadden.

97

(G) grootste schildpadden in de binnelanden.

(A) de Längte $16 \frac{1}{2}$ duim, de Hoogte $8 \frac{1}{2}$.

98

(G) Caapse meir of water schildpad.

102

(G) Salamander uit het Hamaoqua land.

103

(G) hagedis dit de Caro, den 14 dec 1778.

104

(G) hagedis die zig in het water en op het land houd.

sneeuwberg den 30 oct: 1779.

22

(G) Cameleon uit het Hamaoqua land.

100

(G) Cameleon vangende een vlieg.

101

(G) Caapse Cameleon. van de vaste wal. veel op het robben eiland.

105

(G) Caapse Pof Adder een der giftigste en kwaadaardigste slangen in Africa, en gevaarlijk doordien hij lui is en in de paden en weijen blijft liggen als in slaap, en men dus ligt op zijn lijf kan treden. dese slang was nog niet volwassen, anders vind men se van circa drie voet ogter wel so dik als de blote arm van een mensch.

106

(G) Andere Hoornslang.

(A) 'Natturlijke Groote 18 duijn $\frac{1}{2}$ Rijlands.'

107

(G) zogenaamde Hoornsman of hoornslang uit het Hamacqua land, dese slang is seer vergiftig. hij heeft geen hoornen so als men voorgegeven heeft, het zijn maar twe verheventheden van het schubbige vel boven de ogen.

(A) 'Natuurl: Groote 10 duijn Rijlands.'

V. Vissen (Pisces).

108

(G) Caapse zogenaamde springer uit de verlooren valeij.

109

(G) vis aan de Caap gevangen.

110

(G) Caapse harder; van dese vis maken de inwoonders hunne heering.

111

(A?) 'Goerami Vis, van Isle de france, wegen tot dertig pond.'

112

(G) Caapse Mogvel uit de Rievieren in het binnenland.

113

(G) Caapse steenbrasem.

114

(G) Galjoen vis.

115

(G) Caapse Jagger uit de binnenlandse rivieren. in het hottentots Noe Kauwp, of swarte vis.

116

(G) Caapse silvervis.

117

(G) Konings klipvis. dese vis word niet dikwils gevangen, en is een der lekkersten aan de Caap.

118

(G) Sonvis aan de Caap opgespoeld in 1783. Zijn vel kan dienen tot chagriene overtreksels.

VI. Crustacea, krabben.

119 en 120. (Geen tekst)

VII. Insekten (Insecta).

121

(G) Caapse insecten.

guiaub is een tovermeester in het namacqua land.

guigauri hiet een tovermeid of doctor meiden.

Gauaab, bij de hottentotten genaamt. dit is het insect of soort springhaan, daar sij boegoe op smijten en laten hem vertrekken sijnde blij als hij hen koemt.

122

(G) Caapse insecten.

123

(G) Caapse insecten.

282

(G) springhaan. van omtrent sneeberg waarvan er vele swermen. dit jaar 1778 in oct: veel quaad aan het veldgewas gedaan hebben. zij kwamen uit den oosten, quamen voorheen veel na het seggen der hottentots dewelke hen eten.

APPENDIX 2

RENSEIGNEMENTS ET DESCRIPTIONS DE PLUSIEURS ANIMAUX

(Folder in Stafford-Mss. D 593/U/4/9, teksten van R.J.Gordon tenzij anders vermeld.)

1. (Vogels)

Reflexie. Indien de menschen op de eilanden in de zuidzee, schoon so ver vaneen, door haare taal in Cooks reise, worden getraceert van de Maleijers af te komen /en dus als de Pheniciers door eene uitgestrekte zeevaart./ hoe komen tog de Vogels, van welke veele soorten, die wij weten dat op die eilanden gemeen zijn, en dewelke soorten diergelijke distantien nooyt overvliegen of kunnen overvliegen, op die eilanden.

2. (Algemeen)

Namen der /viervoetige/ dieren van het zuidelijk africa.

eenhœevigen: zebra, wilt paart van de Caap

coagga, wilde esel sogenaamt

en koei en bul horens: de buffel

sogenaamde eland

sogenaamd hartebeest de bubalis

de ram alleen horens: coedoe, rhebok, rietrebok, rode rebok,

oerebi, steenbok, duiker, bleekbok, grijsbok,

klipspringer, bosbok, numgotje (-) kleine blauwbokje.

beiden horens: sogenaamde gemsbok, blaauwbok, springbok, noe

beide horens cameelpaard

• hippopotamus, rhinoceros, oliphant,

ijservarken

bosvarken geen incisiven

wild varken incisiven

aardvarken zijnde een miereneter

sogenaamde wolven

twe soorten hyaenas een ruig en swart

de andere glad ros en bruin gevlakt

de jakhals, onse vos byna.

de wilde hond, mogelijk de Indische jakhals lopende bij dag
otter, de leeuw, panter, once, verscheide soorten muishonden of
ichneumons, tijgerboschkat en andere wilde katten, rode kat
(-) courak koulak, baviaan, grijse aap, rotten en muisen,
springhaas of gerbo, gratje twe soorten, 4 soorten mollen,
leguaan, cameleon, en soorten hagedissen. 4 soort kleine een
grote landschild-padden, 1 soort water schildpadden.

3. (blinde mol)

de blinde mol krijgt drie ook wel vier jongen. telen dikwils in het jaar dewijl men dikwils jonge mollen vind. hij leeft alleen van wurmpjes en insecten. dog werp de bollen om.

- hij vergadert geen provisie voor de winter, maakt sijn best van blaren en van wort eltjes. houden van geen (?nat). wekt bij nacht, even in de morgen en in den avond en selfden bij dag, als een ander viervoetig dier.-

4. (blinde mol)

Characteristique trekken der /Caapse/ blinde mol.

breed van kop /en lijf/ en platter als rond, de voorpoten schoon de schouders na agteren staan met de hand en nagels so ver na vooren dat bijna onder de witte vlakken, daar de oogen moesten sijn, komen. Sijn dan naturelijk geplooyt, daar dicht byeen, hij heeft grote distantie tussen voor en agterpoten, is lang van lijf hetgeen sig bij de agterpoten schielijk en seer krom eindigt sodat men het stopmpje staards hetgeen men niet sien kan, bijna tussen de agterpoten voeldt. ik geloof niet dat hij oogen heeft. sijn vierde klaauwtje aan de voorpoten is met een loupe duidelyk te sien, selfs de bloedaderen in het hoornige deel, soals in de grote nagels, het is ook eeven als die klaauwen seer beweegbaar. van boven lang als van onderen evenals een nagel.

5. (blesmol)

de blesmol doet meer schade, vreet alle de wortels /selfs/ van een heele akker weg. blombollen pieterselie wortels prei, uijen, rapen etc. /makende er dikwils grote magazijnen van./ is een lekker eten opde rooster gebraden met peper en sout. werkt meest 's morgens en s'avons, houd sijn gat meest gesloten en diep onder de grond, maakt sijn nest twe dri en vier voet onder de grond, van /droog/ gras en kweek, byt het eer te stakken.

6. (stekelvarken)

als een ijservarken speelt, ligt het wijfje alle de pennen na vooren en steekt haar lijf agter uyt ook de staart voor over om haar mannetje niet te kwetsen, dan springt het mannetje erop en dus kunnen de pennen hem niet kwetsen.

7. (aardvarken)

ik heb het aardvarken geen geluid horen geven.

8. (aardvarken)

Caapse miereneter swarte nagels /en kan met syn klauwen of nagels niet (? vasthouden)/. kan niet op bomen klimmen als den americaansen miereneter tamanoir. - is lekker wilt. wat geluid maakt hij? Schabond te vragen. -

n:b: de tamanoir krijgt maar een jong. eet niet als bij dag den onsen niet als s'nagts. heeft ook geen tanden. den kleinen miereneter americaans eet s'nagts. Pag.79 vol X word gesegt duidelyk dat in den kleinen fourmillier gene tanden in de kaken sijn nog gege tekenen van alveoles.

9. (aardvarken)

(NIET GORDON) Beschryvinge van een Africaansche Mieren Eeter of zogenaamd Aardvarken (een wijfje) gevangen bij de Tijgerberg vier uren van Cabo de Goede Hoop in de Maand November 1783.

(5 pp. en 5 pp. idem, kopie)

10. (stinkbunsem)

den stinkbunsem leeft van slangen hagedissen sprinkhanen muisen en rotten etc. doet veel schade aan het hoenderhok /is seer kwaadaardig en stelt sich ter weer X /. nb. een kat vangt hier selfs kleine slangen en hagedissen en sprinkhanen.

X en in postuur /met kromme rug/, hairen en staart omhoog. stinkt dan seer sterk en is seer taay van leven. - en willen er de honden door de stank en sijn bijten niet wel aan.- hij kan niet op de boomen klimmen /maar/ houd sig in de klippen op dog graaft niet in de grond.

11. (stinkbunsem)

(NIET GORDON) Beschrijving van een gestreepte Caapsche Stink Bunsem. (4 pp.)

(in kantlijn, door Gordon, 1e pag.:

sijnde een Viverra geclasseert. NB. Dit dier schijnt mij toe de Zorille van de Heer Buffon vol.xiii plaat xlii, te sijn, en sou na Sparmans seggen ook in America gevonden worden, en dus het gevoelen van Buffon, dat er geene dieren van de zuiderdelen van het oude continent in het nieuwe continent gevonden wierden, omverstoten. (het geen nog te bewijzen is of het wel deselve dieren sijn, en of se reël uit America gekomen sijn.)

12. (ratel)

(NIET GORDON) Beschrijving van een Caabse Ratel. (3 pp.)

13. (muskeljaatkat)

een muskeljaatkat /viverra genetta/ houd in boscagies en weinig in klipstenen. doet het meeste schade aan het hoenderkok, doordien hij een kat is en overal beter bij klimt, eet ook slangen hagedissen rotten muisen etc.

dan de kleine muishond

dan de grotemuishond, of graauwe muishond.

14. (wilde kat)

(NIET GORDON) Beschrijving Van een Caabse wilde kat (een mannetje zijnde). (2 pp.)

15. (hyena)

lengte van de knie tot de hiel	0 - 9 - $\frac{3}{4}$
ontrek van de bul bij het lijf	1 - 3 - $\frac{1}{2}$
lengte van de hals (?) tot het eind der nagels	0 - 9 - $\frac{3}{4}$
ontrek van het been om de hielen	0 - 8 - 0
ontrek tussen de hiel en voet	0 - 5 - $\frac{1}{4}$
dus het agterbeen hier dunder als het voorbeen	
het agter spoor met de nagel	0 - 3 - 0
dus een half duim korter als het voorspoor	
breete van de voorvoet	0 - 3 - 0
breete van de agter voet	0 - 2 - $\frac{1}{2}$
lengte van zijn langste knevel hair	0 - 3 - $\frac{1}{4}$
langste hair van zijn maanen	0 - 6 - 0

zijne soort van manen is iets als die van een mannetjes leeuw. omtrent de plaats is zeer zagt haarig met rosagtige gele langwerpige vlakken op een grijse grond. doorgaans - 6 - 0 lang, dog deselve is nergens schielijk afgaande, dog begint en verliest zig van langsaamerhand, op de schoft de langste zijnde. zij continueert eigenlijk tot midden op den rug waarna zeer sterk gemarkeerde grote en kleine swarte vlakken beginnen tot langs de /voor/ poten, daar zij klein zijnde ineem lopen en als /donkere/ bandes die horisontaal zijn formeren, dog op het gat en tot de knie duidelijk gevlaakt zijn. op de rug wat /meer/ naar de staart waren zijn (zij!) regelmatig genoeg genoeg aan weerszijden egaal als eerst, boven twe grote swarten ovaal 6 - 2 - $\frac{1}{2}$ langste diam. drie duim van een. waarna vier kleinder van 1 - $\frac{1}{2}$ ovaal, een vierkant formerende, twe op de staart formeerden omtrent een ring dog waaren vlakken en geen ring. midden op de rug was de maan het rosagtigst. ook agter de ooren en midden tussen beiden daar van, als met een rosse streep, tot dat midden des rugs lopende.

(15 hyena)

de groote distantie tussen de staart en zijn zak en anus is zeer remarkabel. ook zijne grote neusgaten en half hairige oren van binnen ook glad dog, anders dik vel genoeg. de staert is eer plat rond als rond van onder. eerst ligt bruin /met grijs/ tot omtrent de helft, dan sterk swart met hardagtig swart los haar. zijnde de helft daar het grijs is na boven als al het hair lagt. op de voeten en poignet ook hard strubbig haar. de pluim en pol /van de staart/ als een dikke staart so hard.

(p.ii)

lengte van de Hyena van de top des snuits	rijnlands
tot aan den anus	3 - 7 - $\frac{1}{2}$
des staarts hair en al	1 - 2 - 0
daarvan is onderaan de swarte top	- 0 - $\frac{1}{2}$
lengte van de snuit tot daar het hoofdbeen eindigt	0 - 11 - 0
omtrek van de snuit vooraan	- 6 - $\frac{1}{2}$
omtrek des snuits onder de ogen	- 15 - 0
omtrek van den muil toe zijnde	- 9 - $\frac{1}{2}$
tussen de 2 neusgaten op zijn smalste plaats	- 0 - $\frac{1}{2}$
van de snuit tot de voorste hoek des ooglits	0 - 4 - 0
van de hoek des oogs tot het andere hoek	1 - $\frac{1}{2}$
de binnenste hoeken des oogs, grootste diameter	1 - $\frac{1}{4}$
des oogappels die swart is	0 - $\frac{3}{4}$
van de buitenste hoek des oogs tot het oor	0 - 4 - 0
van de voor ste hoeken des oogs volgende de chanfrein	
die omtrent plat of heel weinig gebogen is	0 - 2 - $\frac{3}{4}$
sonder de chanfrein te volgen	0 - 2 - $\frac{1}{2}$
omtrek van de kop tussen oog en oor	1 - 6 - $\frac{1}{2}$
lengte van de ooren	0 - 3 - $\frac{1}{2}$
breete van de ooren bij de basis	
volgende de buitenste kromte	0 - 5 - 0
distantie tussen de twe ooren van vooren	0 - 5 - $\frac{3}{4}$
midden tussen de ooren	0 - 4 - $\frac{3}{4}$
lengte van zijn nek op de rugsijde	0 - 8 - 0
dikte van zijn nek, het lange haar nedergedrukt	1 - 6 - 0
omtrek agter de voorpoten	2 - 6 - $\frac{3}{4}$
voor de agterpoten	2 - 4 - 0
op de dikste plaats of in het midden	2 - 9 - $\frac{1}{2}$
omtrek des staarts bij de rug	4 - $\frac{1}{4}$
distantie van onder de staart tot daar de opening	
begint dit is kaal en gladhaarig	0 - 2 - 0

(15 hyena)

hoogte van voren bij het blad of train de devant 2 - 4 - 0
 van agteren lopende zijn rug agter lager af 2 - 2 - $\frac{3}{4}$
 makende zijn geramasseert lighaam een boog iets als een
 varken het geen door zijne soort van maanen nog meer vertoont.
 natuurlijk hangende, zijn penis van den buik tot aan de
 glans 0 - 2 - $\frac{1}{8}$
 gans kale donker bruin, omtrent als van een baviaan
 gansch los hangende kunnende men de prepuce geheel
 overstropen als van een mensch, de glans was rimpelig.
 de glans 0 - 0 - $\frac{3}{4}$
 natuurlijk hangende was hij half ontbloot.
 circumferentie bij de basis 0 - 3 - $\frac{1}{2}$
 bij de prepuce 0 - 2 - $\frac{1}{2}$
 distantie van de penis tot het midden daar het
 scrotum zou zijn 0 - 3 - $\frac{1}{2}$
 zijnde nochtans de penis iets meer geinclineert voorwaards te
 hangen als wel van een mensch, doordien het vel na de kant van
 de saadbollen relaxer is van de penis.

16. (hyena)

daar de scrotum is zou men bedrogen worden, doordien het vel maar
 een weinig lax is, dog het word getoond door enig kort dik haar zijnde
 de rest rondsom kaal bruin vel uitgenomen een weinig grijs aan
 weersijden onder de basis van de penis. men sou denken dat hij geen
 scrotum, nog testicules had so men zijn beenen zamen doende niet zag
 dat die hairige plaats een soort van zakje in 't midden door een naad
 gescheiden formeerde. kunnende men niet als na nauwkeurig voelen
 tegen het lijf zittende twe balletjes niet groter als een kleine
 mussen er voelen.

distantie tusschen den anus en die witte hairige laxe vel
 plaats of scrotum 0 - 1 - $\frac{1}{2}$

heb maar vier tepel gevonden. de twe naar de penis de grootsten,
 dog nog zeer klein. zij maakten een regt vierkant van ieder
 zijde 0 - 4 - 0.

waar de penis midden onder een duim lager als de onderste twe
 geplaatst waren.

tussen de voornoemde scrotum en de /basis des / penis was de buik
 als plat formerende een kaal bruin /plat/ vierkant twe duim en een
 half lang en $2 - \frac{1}{4}$ breed voelende men aan weerszijden als een
 byfurcatie.

(16 hyena)

den aars en zak is wel door daubenton beschreven als alleen dat de anus als het dier op zijn rug legt en men bij de staart staat een ovaal direct boven de horizontale leggende opening des zaks vertoont groter als in de plaat van daubenton. in de zak die diep is $- 1 - \frac{1}{8}$, was aller stinkens ... (?) butineus vogt (?).

die zak steekt iets verder uit /dog weinig/ als den aars zijnde breeder $- 1 - \frac{1}{4}$.

zijn onderlijf van tussen de voorpoten in met dun hairig zagt donkerbruin hair beset /met enig grijs gemengt/ en iets kaler regt midden onder het lijf mogelijk van het liggen of kruipen omtrent de teeldelen en in de liesen /en voorpoten/ omtrent gansch kaal. ieder flank is rijkelijk met lang zagt meer /wit/ grijs, als donkerbruin hair beset, zodat het als geappelt als enige paarden gelijk dog meer /grijs/ wit is.

het hair onder het lijf $- 4 - 0$

en de flanken $0 - 4 - \frac{1}{4}$

de vierpoten zijn van het eerste gewrigt of poignet donker of liever swart bruin, en de hele poten dikhairig en niet glad als in buffon.

lengte van de staart zonder hair $0 - 9 - \frac{1}{2}$

op de schouder van de voorpoten is het dat de vlakken als strepen maken dog de agterpoten en lijf is duidelijk met vlakken die sonder ogen swart zijn. /de helft van de staart is grijs niet so lang hair./ langste hair in de staart die tot op de helft swart is en als het end eens leeuwestaart is als een pluim of kwast $0 - 6 - \frac{1}{2}$

onder den hals swart /bruin/ en grijs lang hair als het andere.

lengte van de schouder tot den elleboog $0 - 10 - \frac{1}{4}$

van den elleboog tot de buiging van de poignet $0 - 10 - 0$

van de poignet tot het end der nagels $0 - 7 - \frac{3}{4}$

omtrek van de voorarm dicht bij het lijf $1 - 9 - 0$

onder den elleboog $0 - 10 - 0$

tussen den elleboog en poignet $0 - 6 - \frac{3}{4}$

op het gewrigt des poignet $0 - 7 - 0$

lengte van zijn spoor of voet tot de nagel $0 - 3 - \frac{1}{2}$

nota zijn voorpoten van onderen zijn rosagtiger bruin als de agtersten.

17. (hyena)

- men kon de vulva uittrekken dan zag men de grote gerimpel. -
d.

0 - $\frac{1}{2}$ distantie tussen den anus en vulva

2 - $\frac{1}{2}$ tussen staart en sakje /die meer inwendig als uitwendig was/.

1 - $\frac{3}{4}$ lengte van de vulva die een kaal rond om zig heeft en ook
geen haar heeft.

3 - 0   diameter van die kaale plek

1 - $\frac{1}{4}$ lengte van een der twee tetten (?) van de basis, daar in
was melk

4 - 9 - $\frac{3}{4}$ lengte van neus tot staart, gestrekt gemeten.

1 - 4 - 0   lengte van de staart.

- piet snaak -

2 - 1 - 0   dikte van den hals

2 - 4 - 0   hoogte van vooren

2 - 2 - $\frac{1}{2}$ hoogte van agteren dog het midden van de rug is
hooger en bol

1 - 3 - 0   omtrek onder de oogen

0 - 10 - $\frac{1}{2}$ bij de snuit

1 - 1 - 0   lengte van de kop tot agterbeen

0 - 4 - $\frac{1}{2}$ distantie van neus tot hoek van 't oog

0 - 4 - $\frac{1}{2}$ van oog tot oor

0 - 1 - $\frac{1}{4}$ distantie van de hoeken des oogs

1 -   iets minder binnenste opening

0 - 3 - $\frac{1}{2}$ tussen de ogen volgende de chauffrein de hoek na de neus

0 - 2 - $\frac{3}{4}$ in regte lijn tot de agterste hoeken

0 - $\frac{1}{2}$ - 0   volgens de chauffrein

0 - 5 - $\frac{3}{4}$ /midden/ tussen de ooren op de kop

0 - 4 - 0   lengte van de oren die bovenaan dun en kaalagtig zijn.

0 - 5 - $\frac{1}{4}$ omtrek de ooren bij de basis tot de binnenste opening
lijkende na een verkens oor ook van haar

0 - 1 - en linie   de slagstanden

+++++

0 - 9 - $\frac{1}{4}$ lengte van den hals die omtrent even dik is

3 - 10 - 0   dikte midden om het lijf

3 - 3 - $\frac{1}{2}$ /voor/ de agterpoten

3 - 4 - $\frac{1}{2}$ agter de voorpoten

0 - 11 - $\frac{1}{2}$ van de elleboog tot de poignet

11 - $\frac{1}{4}$ van de schouder tot elleboog

8 - $\frac{1}{4}$ van de poignet tot de tip des nagels

3 - $\frac{3}{4}$ lengte van het spoor /voorspoor/

(17 hyena)

- 3 - $\frac{1}{2}$ breedte van de poot bij de metacarp
 6 - 0 omtrek tussen de poignet en carp
 4 - $\frac{1}{4}$ distantie tussen het midden der tepels die twe in
 getal zijn.
 0 - 4 - 0 lengte van de ler (?) die uit de opening van de vulva
 2 - $\frac{1}{2}$ getrokken zijnde een opening twe en een half na onder
 van de top formeert
 3 - 0 omtrek van die gerimpelde buis bij een gefronst veel na
 een roede gelijkt. die zegt men uit te hangen dog eer
 hem uit trok was hij binnen dog het dier was geksoelen (?).
 0 - 9 - 0 omtrek tussen elleboog en poignet
 1 - 3 - $\frac{1}{2}$ omtrek dicht aan het lijf bij de schouder
 0 - 11 - 0 van knie tot hiel
 0 - 9 - $\frac{3}{4}$ van hiel tot /top des/ teensnagels
 3 - $\frac{1}{2}$ lengte van het spoor
 0 - 3 - 0 breedte van de voet
 0 - 4 - 0 omtrek van de tepel bij de basis
 0 - 2 - 0 midden des tepels daar hij vleeskleur word
 9 - $\frac{1}{4}$ omtrek tussen de knie en hiel
 5 - $\frac{1}{2}$ omtrek tussen hiel en voet.

+++++

hij is een wijfje. heeft van onder de keel tot /agter de/ voorpoten
 /wit/ grijs kort haar aan weersijden den hals met rosse vlakken
 bezet tot aan de voorpoten, onder het lijf twe banden /kort/ bruin
 /vol hair/ met swarte kleine vlakken $\frac{3}{4}$ diameter, die tot de tepels
 voortgingen. de flanken langer grijs ook enigszins gevlakt dog was
 over het geheel korthairiger als het mannetje. distantie van de
 basis der tepels tot de opening der vulva een en $\frac{1}{4}$ duim.

bovenste breedte van de swartagtige kale plek die en mantje en
 wijfje hebben tussen aars en teeldele 0 - 4 - $\frac{1}{4}$ onder van die
 plek 0 - 3 - 0 lengte 0 - 4 - $\frac{1}{4}$. hij is regulierder gevlakt en
 voornamentlijk zijn poten volkomen gevlakt zodat zij geen banden
 formeren op zijn knie en voet bostelige swart hair.

de vlakken agter op zijn rug zijn ook als in het mannetje groter,
 zijn maanen zijn korter en rosser als het mannetje. en de poten niet
 zo zwart, zijn tanden wit en alle gaaf en agter en voor regulier,
 tot aan de poignet gevlakt swart $\frac{3}{4}$ diameter agter de poignetten.
 swarter als de voorsten. de staart is gevlakt tot 2 - $\frac{1}{2}$ duim van
 booven dan grijs en iets enigszing (?) & swemende na vlammen tot op
 zes duim en een half daar hij met swarte pluus eindigt. zijnde dit

(17 hyena)

swart niet zo lang als het (? mannetje). de distantie tussen de staart en zakje is als in het mannetje.

18. (strandwolf)

hij was seer ruig grijs lang haar de helft na boven, swart, het lange haar begint bij de voorpoten die veel groter als de agterpoten zijn en continueert langer wordende tot de staart uit, de kop was swart grijsagtig korthairig. de hals iets langer hair /ros/grijs, het formaat van de kop was als een hyaena dog kleiner, ook de ogen stonden als dat beest, de voorpoten waren gestreept van de poignet tot onderen gestreept als de hyaena van buffon, de agterpoten enigszins gestreept dog donker en confuus, de /aas/vogel had hem bijna het binnenste buiten getrokken en veel geschonden so dat nog over sexe nog sakte kon bekennen. had vier klauwen voor en vier agter, sij noemen hem hier weer, of strandwolf. denke dat hij een varieteit der hyaena is, hiet hier doe of kor, hiet hij hiet dog de andere /Caapse/ hieten hen thoekà.

- [A] ~~%%~~ Längte 3 Voet en 8 duim van de Schnut tot begin van de staert
 längte van de start is 11. duim
 längte van zijn hair 8 duim $3/4$ op de rüge
 Hogte van vooren 22 duim
 Längte van de kop is 10. duim
 dikte van de schnut onder de oogen 12 duim. ~~%%~~

had ses snijtanden, twe caninen, agt kieser in de onderkaak lijkende tussen een hond en luipaart.

vier incisiven boven van de grote van de ondersten en twe slag-/caninen/ tanden iets kleinder als de ondersten wear agter op de distantie van nog twe slag-tanden een half duim spatie tussen beiden, waarin de ondersten sloten, dan twe kleine puntige kisen, dan twe ordinaire groten en agter eene seer grote veel groter als de agterste, in drieën gedeelt met twe punten na binnen, dus 16 onder en 16 boven, de agterste kieser sloten over de onderste, tot bijna vooraan op dat kleine punt.

19. (olifant)

Oliphanten van twe jaar soals een kenders versekering. kleinste kakebeen was van een jonge bul ses voet hoog bij de schoft. de tanden 21 duim buiten en 13 binnen de kast. des tands omtrek bij de kast 7 duim.

t' grootste kakebeen was van een koei 9 voet hoog bij de schoft, ook niet volwassen, de tanden 25 duim uit en 14 duim binnen in de kast.

(19 olifant)

des tanden omtrek bij de kast 9 duim.

dog den oliphant copuleert even als een koei. of ander viervoetig dier, en jaagt ook eerst de koei dog die knielt voor over.

de koei was na gedagten dog niet so seker 5 of 6 Jaar. sijn beide die linker onder en bovenkaak. dat agter in de kast sit is week en met stukswijse en is droog wordende eruit gevallen. onse boeren en hottentotten seggen dat als de kleine voorkiesen vooruitgroeien dan afslijten en de agterste die weer vooruit stooten /en vervullen/ en dan uit de kast komende hard word en aan een groeit en anders week blijft. ik geloof dit niet.

dus sou een oliphant twe kies in ieder kaak hebben buiten de kas en sitten er weken en onvolmaakten so onder als boven agter in de kas, en wel in ieder een of wel stuksgewijse, sonder dat men seggen kan dat het een heele kies is.

een oliphant word door onse lieden gesupponeert dat circa 400 jaar oud kan worden, als hij oud word hij klein schurft en lelik en de holligheid in sijne lange tanden /defenses/ groeid toe. dus is die dan veel massiver. in jonge oliphanten is die holligheid (in de cas n.b.) veel groter. speeltijd is in augustus en september en de kalvers komen ook in die tijd. dus moeten circa een Jaar dragen, krijgen maar een jong. ik hoor van ieder dat een oliphant maar een jaar draagt omdat de kalvers als sij een jaar oud sijn, evenwel bij de koei blijft sodat er somtijds drie calvers, dan even een jaar ouder als den anderen bij eene koei blijven lopen. en de hottentotten seggen hierom dat sij kunnen sien dat hij maar een jaar draagt. hij speelt als een bul en koei. dog de koei maakt sig laag van vooren. de bul keert eerst een koei uit de trop en jaagt die wat op sijde, sonder so extra delicaat te sijn om sulks voor sijne cameraten te willen bedekken.

de tand der grote kaak is 4 v 3 d: lang volgens de kromte, en 2 v 2 d hol van binnen dus iets over de hele lengte, dog die holte werd van langsamerhand minder, sodat sijn diameter onder maar circa een duim is. den omtrek der tand bij de basis was i v: 6 1/2 duim rijnlands. de tand buiten de kas 2 voet 9 duim, 1 voet 6 binnen.

20. (olifant)

(eerste 4-5 regels onleesbaar)

de Oliphanten als sij stok oud worden maar eene kies in ieder kaak behouden, dewijl het voorste wegslijft en het agterste vooruitgroeid. No. 1 is de onder en bovenkies van de linkersij. van het oude dier sijnde. de grootste de bovenkies, en met set (?) de

spitse punten na voren. - of het geen een koei was van circa elf of twaalf voet hoogte.-

de slagstanden van dese dood gevondene koei waren geheel solide, dog daar zij vast zitten, alleen maar vier duim holte na binnen. daar een jonge olifant in zijne kragt de holte wel circa anderhalf voet heeft. lengte van die slagstanden 3 voet Rijnl: en 2 duimen omtrek. op zijn dikste $9\frac{1}{2}$ duim.

No.2 is de kop van een Oliphants bullekalf van circa vier maanden. de oliphantskalveren so als de /bastert/ hottentot /Paul van Josua Engelbregt/ segt dikwils zelfs gesien te hebben, suigt met zijn slurp en als hij die volgesogen heeft brengt hij dien in zijn mond. hij seide op mijn vraag of zij niet met den muil sogen en dat mij sulks door Ceilonesen verhaald was, dit hij sulks /ook/ te dikwils het tegendeel gesien had, en vroeg mij hoe een klein dier als een jonge olifant was so hoog bij de pram van zijn moeder sou komen.

21. (olifant)

de koei steek eene tand in de gront.

in de copulatie knielt de oliphants koei.

de bul haalt eerst met zijn slurp haar vrouwelijkheid na agter, dan set zijn lijf leunend op haar. sonder zijn voorpoten van de grond te houden.

copulatie der Olifant.

22. (neushoorn)

(?) Rhinoceros bul.

lengte van de penis uitgetrokken tot de schede 2 - 1 - 0

tot aan het lijf 2 - 3 - 0

- de punt is een en een half duim binnen in een ander vel sterk als een bloem - - de observatie moet zijn soals eerst, geen scrotum -

heeft twe vlesige vleugels op 1 duim distantie van voren na (...?) van een veder een halve maan van $2\frac{3}{4}$ diameter, sluiten tegen (...?) de penis gaat daar als iets krom. drie klaauwen met hoornige hoeven als een zeekeey. zij zijn langer of breder, de hoeven ook wat hol, ook een zool iets los.

tussen penis en navel 0 - 10 - 0

tussen borst. en navel 3 - 1 - $\frac{1}{4}$

hoogte van de midden der poignet tot de (hadder?) hoof 1 - 2 - $\frac{1}{2}$

vandaar tot het bovenste lit 1 - 6 - $\frac{1}{2}$

omtrek der agterpoot aan het lijf 3 - 9 - $\frac{3}{4}$

(22 neushoorn)

(omtrek) om de hiel	1 - 10 - 0
om het dunste	1 - 4 - 0
dist: /mid/ tussen de ogen en ooren	0 - 10 - $\frac{1}{2}$
brete der kop regte lijn agter het oog	1 - 4 - 0
van het oog na onder	0 - 10 - 0
na boven	0 - 6 - 0
omtrek der kop tussen de hoorn	3 - 6 - $\frac{1}{4}$
tussen oog en oor	4 - 6 - $\frac{1}{2}$
agter de oren	5 - 0 - $\frac{1}{2}$
voor de voorpoten	7 - 4 - $\frac{3}{4}$
midden om zijn dikke nek	6 - 6 - $\frac{3}{4}$
agter de voorpoten	8 - 5 - $\frac{3}{4}$
midden om het lijf	9 - 9 - 0
voor de agterpoten	7 - 11 - 0

diepe vliessen lopende de buik diep en rond.

van anus tot midden der penis 2 - 4 - 0

van de tepels tot onder de penisschede 9 er en $\frac{1}{4}$ omtrek der tepels 0 - 2 - $\frac{1}{2}$ leng $\frac{3}{4}$ (?)

de oogappel een linie minder als driequart. lichtblauw en een donkerbruine rand om midden.

smalste diameter des oogs een half linie meer als een half duim. als hij loopt, houd hij zijn staart veel als een bos-varken hoog.

brete en lengte der voorvoet 0 - 9 - 0

lengte der agtervoet 0 - 8 - $\frac{1}{2}$ brete 0 - 7 - $\frac{3}{4}$ de middelste hoof der voorvoet volgens ronte 0 - 8 - $\frac{1}{2}$ de brete van boven na onder 0 - 2 - $\frac{3}{4}$ der buitenste 0 - 5 - $\frac{1}{2}$

brete 0 - 3 - 0

de agterste het selfde.

brete van de borst van het midden der poten 1 - 4 - $\frac{1}{2}$ agteren van het midden der agterpoten 1 - 5 - $\frac{1}{2}$

hoogte van het lijf van de grond tussen de voorpoten 2 - 1 - 0

tussen de agterpoten 2 - 2 - (?)

van het /midden des/ een oog tot het andere over de kop 0 - 10 - (?)

omtrek der voorpoten aan het lijf 3 - 6 - (3?)

bij de poignet 1 - 9 - (6?)

onder het smalste 1 - 6 - (0?)

(22 neushoorn)

brete van agter bij de borst	2 - 1 - (0?)	
brete van agter regte lijn	2 - 4 - (0?)	
hoogte van agteren regte lijn	5 - $\frac{1}{4}$	
volgens kromte	6 - $\frac{1}{2}$	
hoogte van voren regte lijn	4 - 4 - $\frac{1}{2}$	
volgens kromte	5 - 10 - $\frac{1}{2}$	
der hoorn regte lijn	0 - 7 - 0	
brete der muil van voren regte lijn	0 - 9 - 0	
distantie tussen de oren	0 - 11 - 0	
omtrek langs de buitenste rand des oors	2 - 0 - 0	
langste diameter van het oor	0 - 9 - 0	
geen haaren binnen in aan even		
aan de voorste rand zagten eenig langwerpige /smalle/ rimpels binnen		
lengte van de onder lip waarover de bovenste een duim sluit		6 $\frac{1}{2}$
omtrek der bovenmuil	1 - 6 - 0	
omtrek der ondermuil	1 - 2 - $\frac{1}{2}$	
diameter der neusgaten	0 - 2 - $\frac{1}{2}$	
distantie midden tussen de neusgaten	0 - 5 - $\frac{1}{2}$	

23. (neushoorn)

lengte van het begin der bovenlip tot staart volgens ronte		voet duim 11 - $\frac{1}{4}$
dog tot de uitstekende bont		11 - 4 - $\frac{1}{4}$
lengte der staart	2 - 2 $\frac{1}{2}$	
, der kop, regte lijn na boven	2 - 4 $\frac{1}{2}$	
de bovenlip is 2 $\frac{1}{2}$ duim verder als de onderlip.		
distantie van het midden des oogs tot de rimpel des hals	12 - $\frac{1}{2}$	
distantie van het midden des oogs tot vooraan de snuit		
regte lijn	10 $\frac{1}{2}$ duim	
distantie des /voorste/ hoorns tot het puntje des bovenlips	8 $\frac{1}{2}$ duim	
lengte der voorste hoorn regte lijn	16 duim	
des kleinsten	8 $\frac{1}{2}$ duim	
distantie van vel tussen de twee hoorns	$\frac{3}{4}$ duim	
de voorste hoorns sit in ene kuil net met de onder (...?)		
brete der kop regte lijn /net/ agter het oog	16 duim	
van het oog na onder	10 duim	
van het oog na boven	5 duim	
distantie midden tussen oog en oor	10 $\frac{1}{2}$ duim	
langste diameter van het oor	9 duim	
lengte der neusgaten	2 $\frac{1}{2}$	

(23 neushoorn)

lengte der voorvoet 9 duim, der agtervoet $8\frac{1}{2}$ duim,

der agter $8\frac{1}{2}$

brete van de middelste hoef van boven na onder $2\frac{3}{4}$

des kleinste 3 duim

de agterste hetselfde.

lengte van het hoogte van het lijf tussen de voorpoten

van de gr(ond) 2 voet

midden der poignet tot de grond 1 voet $2\frac{1}{2}$

tussen de agterpoten 2 voet 2 duim

hoogte van voren regte lijn 5 voet $4\frac{1}{2}$

van agteren 5 voet $\frac{1}{4}$

distantie tussen de oren 11 duim

opening van het ooglidt $1\frac{1}{4}$ duim

brete van de muil van voren 9 duim

distantie tussen de neusgaten (? 0 - 8)

24. (neushoorn)

de lieden seggen dat hij weinig zien kan en best bij donker.

de Rhinoceros heeft zijn ogen 3 quart duim van binnen van zijn

oogopening des ooglids $1\frac{1}{4}$ duim boven en onder eenige swarte

hairtjes, onder weinig. een half duim lang, saten seer los.

een grote ronde plooy onder ieder oog een half duim diep.

verscheide andere plooyen - twe lijnen diep van zijn oren -

swart haar 2 duim langste langs de bovenste helft, de buitenste

rand, even binnen en buiten de rand, iets borstelagtig, niet veel.

op de staart veel, als de zeehoe, de langsten $2\frac{1}{2}$ lang, ook

swart borstelagtig. ook rondom een rand, als de zeehoe, weinig

onder aan. zeer enkele swarte 2 lijnen hairtjes hier en daar op

het lijf, en de in alle directies lopende nerv streten (??) even

ondiep als de zeehoe. men moet wel opletten anders ziet men de

hairtjes niet. de couleur van het dier is ligt vaal als klei,

dog wat muisvaaler na beneden. de nerfreten formeren meer rontjes,

de zeehoe meer vierkantjes. op de ribben bij ieder zij heeft hij

als de marques tussen ieder rib $2\frac{1}{2}$ duim vaneen, het diepst en

langst $\frac{1}{2}$ duim. had bosluisen in de plooy die de dye maakt.

- de ballen saten ook in vliesen onder het vel bijde liesen

$5\frac{1}{2}$ duim langste diam: $2\frac{1}{2}$ smalste. -

de /opening/ schamelheid /iets van buiten/ als de zeehoe, dog de

twe tepels 6 duim na boven en voren - van zijn schamelheid -

der opening der penis die ook een vulva gelijkt.

(24 neushoorn)

dog 8 duim lang de kwab en tepels, na beneden formerende een driehoekige gedaante iets scherper als een regthoek. grote der tepels een duim van het midden der ene tepel tot het in der andere. $5\frac{1}{2}$ duim /op zijn middelste langste/, drie duim uitstekende plooy voor ieder dye die op /tegen/ de buik als sluit. scheid uit na de knie en lies, een plooy een $\frac{3}{4}$ diep in het begin der nek. eene soort van continuatie onder den hals dog niet diep, vier duim na agter. weer een dog die gaat van onder tot half den hals uitgenomen de horens di (...?)
 muil en kop in den eersten opslag veel van een schildpad.

+++++

men kan de horens ieder apart iets verwaggelen dog weinig. de voorste horens sit in een linie met de ondermuil. de agterste sit het agterste eind met de agterste hoek des oogs gelijk. de voorste zijde met de grootste rimpel cirkel op de nek de meeste. de navel is toe als de zeekeey dog iets uitstekend en hard met een knobbel. de schamelheids driehoekige kwab loopt met een naad drie duim breed tot bij den anus. dog daar weinig. is tussen de agterbenen drie duim diep. kan geen ballen voelen. de kwab ook los en tussenin incarnaat kleur. een /rond/ kuiltje boven midden voor de borst een duim diep.

+++++

lengte van begin der bovenlip tot begin der staart 11 - 0 - $\frac{1}{4}$
 dog de tot de uitstekende bout (?) 0 - 4
 lengte der staart 2 - 2 - $\frac{1}{2}$

de staart is rond boven op iets plat als de zeekeey, in den midden rond, ook een naad van onder.

onder horisontaal perpend plat omtrent plat als de zeekeey 0 - 8 - 0
 omtrek der staart bij den anus die als een zeekeey is 0 - 11 - 0
 stekel swarte haartjes in den midden 0 - 5 - 0
 enige haartjes voor onder aan de kop en bij de horens 0 - 3 - $\frac{1}{2}$
 breete der staart onderaan 0 - 1 - 0
 smalte 0 - 0 - $\frac{1}{2}$

de haartjes zitten niet in kokertjes.

lengte der kop regte lijn, om de horens wille 2 - 4 - $\frac{1}{2}$
 de bovenlip is na de regte lijn verder uit als de onderlip 0 - 2 $\frac{1}{2}$
 maar tien plooyen op de ribben die agther het blad 0 - 0 - $\frac{3}{4}$

distantie van het midden des oogs tot de muil regte lijn 0 - 10 $\frac{1}{2}$
 van het midden des oogs tot de rimpel des hals 1 - 0 - $\frac{1}{2}$
 lengte der voorste hoorn regte lijn 1 - 4 - 0

(24 neushoorn)		
volgens rondte	1 - 5 - $\frac{1}{2}$	
der kleinste	0 - 8 - $\frac{1}{4}$	
volgens ronte	0 - 9 - 0	
omtrek des /grootste/ horens, bij de basis	2 - 1 - $\frac{1}{2}$	
	in den midden	0 - 11 - 0
des kleinsten	1 - 6 - $\frac{1}{2}$	
in den midden des kleinste	1 - 0 - 0	

het vel bij de borst en naden iets los. onder de agterkin plat. de ondermuil met een uitstekend rondte kwabbig. loopt plat, met de staart: spits toe. drie quart duim distantie van vel tussen de twee hoorn. enige langwerpige kleine barsten in de hoorn dog de voorste boven aan glad. gesleten door de grond te ploegen. distantie des horens vooraan tot het eind des bovenlips onder $0 - 8 - \frac{1}{2}$.

+++++

de tong agter dik. voor driekantig spits met een spitse punt $5\frac{1}{2}$ duim tot de /halve maan of holle plooy/ kuil in de tong. daarvandaan tot in de slokpat 12 duim.

breete der tong op zijn breedst $6\frac{1}{2}$ - omtrek 16 duim - korte fijne /vlesige/ hairen op de tong vooral bij de halve maan holte, sodat de /spits der/ tong op en neer kan gaan. agter aan de zij der tong kleine gaatjes. ietsruigs dat los zit. de hairen als het binnenste der schapenpens maar spits toe. als zij pissen kan men niet sien of zij bul of koey zijn, doordien de kooker de kromte na agter maakt zij agter uit pissen. het geluid van een rhinoster is een geknor en geblaas.

25. (nijlpaard)

lengte van de penis opgekropen in de schede naturelijk

hangende	0 - 4 - 0
omtrek der schede aan het lijf	0 - 9 - 3
boven om	0 - 9 - 9

lengte van de penis sover men dezelve uit kan trekken, met de

dan ook uitgerekte schede, die dan ene gladde machine

maakt. wit gele van de voorhuid af aan 2 - 1 - 6

lengte desr dus uitgerekte schede of voorhuid 1 - 0 - 0

omtrek der dus uitgerekte pesel aan het lijf 0 - 9 - 0

dese penis uitgehaald wilde niet wel de vorige situatie aannemen.

omtrek der penis, op een duim na van de spitse punt, waar in /onder

aan de opening zijnde/ een snede parallel aan de lengte der

penis drie lijnen lang 0 - 3 - 9

(25 nijlpaard)

lengte van de nek   1 - 10 - 0
 grote der ballen die onder het vel saten,
     lange diameter   0 - 4 - 3
     kleine diameter   0 - 2 - 3.

26. (nijlpaard)

de búl geen follicule en de penis in dese gans in leven, als de vulva van een vrouw. het vel agter de poten bij de voeten seer los vooral de voorpoten. de hairtjes op het lijf sijn seer ijl ros een half duim lang, en geen gaan met tot de zijden /meest na de hals/, de staart was stomp en niet so plat. de jonge vaars had maar een kleine knob (?) bij de vulva, de onder wyil is /iets/ convex na boven en de boven muil vice versa, sodat de boven over de onder muil sluit. de kwabben sitten in de bovenkaak voor tegen de eerste drie tanden. als hij doot is vallen sijne grote wangen in, maar als hij leeft sluiten zij in de bovenmuil boven in tegen de boven slag.tanden, sijnde daar een grote holligheid daar ook de onder slag.tand insluit. de top van mijne kleine vinger kon niet in sijn binnenste oorbuis. in dese het oor vol wollig /sagt/ grijs haar en bij het hoofd de oren aan de buiten zijde ook harig, ook wenkbrauwen.

dese bul 11 voet lang. hij heeft veel lukt reservoirs. de couleur misvaal iets blaauwagtig dog ligter na de zijden, een vleescouleur onder de buik. de navel dicht toe gegroeid. dog men siet de plaats duidelijk en is nodig (?) en hard, en iets uitstaand. de tepels der bul even distantie van de navel tot de penis 20 duim /na de ronte/, 30 duim tussen de penis en anus. daar is een sterke /stinkende/ mistlukt uit sijn keel, schoon vers. een voet na de lengte van de anus tot onder na de platte. n:b: men voeld de testicules duidelijk /in de liesen/, het vel is daar los 7 duim agter de penis sijnde, daar ook een kleine verheventheid.

6 d: lange diameter, 2 breedte testiculen.

een jong, gaat dikwils in het swemmen de moeder op het lijf sitten, sij hebben geene schubben, dog de rimpels in het vel der staart doet zulks schijnen te sijn.

+++++

%% van de kleene Koe.

de milt legt na boven miden op de Maag. en een spitte Borst.

de milt legt

de lever legt onder de grotte pens na de cant van den rúg.

de pens op de sac van de regter sij. als het dier staat,

(26 nijlpaard)

is it naadigs dog de nade niet länger als een halv duim.
 de onderste pens die bij de deermen loppt, is voll schlappe lelle
 glijk als een beest. 4 differente saake, de grotse is de digste
 bij de gedeermte. de grotse pens, heft 10 Kaste of ployen.
 de 2te pens is net als de schappe wolle of schape pens.
 de gall blas sitt an de pünt van de lever.
 15 hele Ribe en 3 halve Ribe.
 de loonge is in 2 loobe verdeelt en ider loobe heeft boven
 an 3 lelle. %

27. (nijlpaard)

de bul

lengte der voorpoten $24 \frac{3}{4}$ d. of de borst van de grond.
 der agterpoten $23 \frac{1}{4}$ dog de buik rondlopende moet omtrent 19 duim
 van de grond in den midden komen. omtrek der voorpoten bij de
 borst een maat en 14 duim, bij de poignet $24 \frac{1}{2}$ en onder $22 \frac{1}{4}$.
 agterpoten aan het lijf een maal en $23 \frac{1}{2}$, om de knie 39, onder 23.
 omtrek der staart bovenaan 19, in den midden $14 \frac{1}{2}$, onder $9 \frac{1}{4}$.
 hoogte van de lip tot neus 9 en $\frac{1}{8}$, in den midden $7 \frac{1}{2}$. breete der
 muil van voren 17 d., omtrek der bovenmuil $41 \frac{1}{2}$, beneden muil 42.
 het oog swart blaauw ook als de koei. hoogte der onderlöp 6 d.,
 ook met borsteltjes, grijsros, anderhalf duim, 1 van (?) een drie
 duim lang, dog meest maar een duim. met moeite moest de penis
 uithalen dog naderhand wou niet wel naar binnen.
 van oog tot snuit 22, ook van het midden des oogs tot midden des oogs.
 een wittagtige ring om de basis van sijn oog. omtrekt van midden
 des hals 2 maal en 28. omtrek om de voorpoten 2 maal en 56.
 vier maal en twintig agter de voorpoten, 4 maal en 42 midden om het
 lijf, dog was geswollen, vier maal en elf voor de agterpoten.
 lengte van de nek 22. hij blaast het water omhoog met een pruiet
 als hij opkomt. 2 maal en 15 omtrek van de /kop op het midden der/
 muil. 2 maal en 26 omtrek der kop tussen oog en oor. diameter van
 het hart in langte 12 d., de breete elf. was drihoekig dik en sterk
 gevliest. het foramen ovale toe. de ballen zaten onder het vel
 agter de twe kleine tepels en waren seer groot, diameter $4 \frac{1}{4}$, $2 \frac{1}{4}$
 breedte. de gal lag op de kant van de lever en niet in de midden
 als een koei of schaap. drie kleinen en ene grote aan ene long,
 ene grote en drie kleinen aan de anders. drie zakken en de hele
 grote die in een halve maan om de rest lag. zeer sterke grote
 ingewanden. de bovenste lip sluit /een duim/ ver over de onderste.
 heeft de gehele breete van voren. (.... ? verder onleesbaar)

(27 nijlpaard)

+++++

de poten lopen schuins en niet vlak van onder als wanneer het dier zulks door zijn swaarte maakt, zijnde ook los en quabberig. daardoor is gekomen, de onderste lip niets, een quabachtige muil van binnen, vooral twe groten die tussen de incisiven begin. en de caninen na voren, de muil die als in holtens in de onderste lip sluiten alles om het water dicht te houden. de tong is breed lang met quabbige langwerpige kloven paralel van zijn lengte en niet ruig of haakig, iets agteraan.

+++++

lengte der onder slag tand volgens de kromte $8 \frac{3}{4}$, basis $7 \frac{1}{2}$.

lengte der regte voortand $7 \frac{1}{2}$, alles maar tot het vlees.

lengte der volgende regte $2 \frac{1}{4}$.

in het onderkaak, basis 3.

ses kies en: drie agterste grote, dog de agterste kleiner, de drie voorsten met (...?) kleiner na voren en niet plat, maar puntig dan op de distantie van een en 3 quart een $\frac{1}{4}$ uitstaand puntje, in welkers regte lijn de korte vooruitstekende tand sit. vooruitsteken dog iets na boven gebogen.

die vier sieten in een rij, en de opstaande slag tanden een half duim na voren. distantie die de voortanden en slag:(anden) beslaan $14 \frac{1}{2}$, tussen de kleine puntjes $5 \frac{1}{2}$, tussen de eerste kies en 4, tussen de agtersten $4 \frac{1}{2}$, kies en bij tande naar een paart. bovenkaak. ook zes aan ieder zij kies en. lijken als de boven. dan op de distantie van twe duim /een aan ieder zij staan/ twe beweegbare even sigtbare bene puntjes dan op $1 \frac{1}{2}$ d. distantie aan de ene zijde een punt $\frac{1}{2}$ lang ook las (?) aan de overzijde was iets dog scheen afgebroken. op de distantie van 2 en $\frac{3}{4}$ d. volgden in een regte lijn tog iets na buiten 2 d lang, bijna spits na onder staande tanden, dan twe meer na voren gebogen en een half duim na binnen /en een duim na voren/ twe 2 t lang. basis $3 \frac{1}{2}$.

dan twe slag tanden tussen de kleine puntjes en de beginnende vier voorsten, dog tegen de lip aansluitende, van binnen in den midden gegoot. van buiten glad afgesleten $2 \frac{1}{2}$ lang, basis 5, dus 22 boven en 20 onder.

de dreze (?) der maag verteerde kruiden. de kies en sloten oopen. lengte der breetste kies $1 \frac{3}{4}$, breette der breetste kies 1.

had 19 vleesagtige rimpels in bovenverhemelte. in den midden met een goot gescheiden. de slag tanden sloten de ondersten voor over de bovenste, de twe regt uitstaande ondersten tussen de twe voorste

(27 nijlpaard)

bovensten. de twe kleine vooruit staande raakten aan de twe andere bovenste naar binnen staande.

lengte der gansche tong 0 - 8,

brete vooraan $7\frac{1}{2}$ en plat tot op 9 en $\frac{1}{4}$ van voren, los agter aan dik rauw stekelig en rimpelig in den midden der tong agter aan breet $5\frac{1}{2}$.

+++++

lengte van snuit tot staart 4 maal $26\frac{1}{4}$ en zo van de staart 13 duim, de hairen de langsten onderaan $5\frac{1}{4}$, de staart begon op 9 duim van onderen, doserende perpendicularir plat te worden zijnde het einde heel plat. lengte van de kop 28 duim.

hoogte van voren $26\frac{1}{4}$ 19 en $\frac{1}{2}$ duim, volgend de route. twe maal en 26 en $\frac{1}{4}$ en 7-1 hoogte van agteren $26\frac{1}{2}$ $18\frac{1}{2}$, volgens de ronte $52\frac{1}{2}$ en 9. omtrek agter de voorpoten 4 maal 26 en $\frac{1}{2}$ en 5. op zijn dikste een hand breed voor de navel 4 maal de maat en 32 d: omtrek voor de agterpoten 4 maal de maat en 9, lengte van de voorvoet van teen tot agter $9\frac{1}{4}$ duim, ook de breete. agterpoten $8\frac{3}{4}$ duim.

de poten zijn flodderig los van onder en ook de v'et dat de hiel /zou/ maaken is als het ware een vereelde zoolleer dog gaat niet tot de tenen, hoogte van de voorvoet tot poignet 10, van poignet tot elleboog $15\frac{3}{4}$, hoogte van de borst tot de grond 19 duim.

dikte van den hals agter de oren 2 /maal/ en veertien, in den midden 2 maal en $15\frac{1}{2}$, bij de voorpoten 2 maal en 28. omtrek der kop /om het oog/ 2 maal 18 en een half, /omtrek/ midden tussen de de (sic) snuit en oog 50 d:, omtrek van de snuit bij de neusgaten een maal en 23.

distantie van de snuit tot het midden des oors 18 en een $\frac{1}{2}$,

van het midden des oogs tot het midden des oors 7 en $\frac{1}{4}$.

diameter van den oogappel horisontaal een duim, perpendicularaire diameter 3 quart en een $\frac{1}{2}$ quart, opening des ooglids 1 en $\frac{1}{2}$ en een $\frac{1}{2}$ quart. lengte van het oor 3 en $\frac{3}{4}$ quart duim. omtrek bij de basis 7 en $\frac{1}{4}$, de opening des oors een half d, diameter omtrek van de buitenste opening 9.

omtrek der bovenmuil 39, der onderste 41. brete van de snuit van voren te sien $16\frac{1}{4}$, dist: tussen de neusgaten 6 d., lengte der neusgaten 6 duim. kan se sluiten en opendoen, zijn naturelijk gesloten, lopen paralel met de kop dog voor na de snuit: iets schuins na malkander. dist: der neusgaten van onder tot het end der lippen 7, hoogte van de agtervoet tot de hiel 13 en $\frac{1}{2}$, van de hiel tot onder de bil $8\frac{3}{4}$, hoogte agter van de buik bij de twe tepels $20\frac{3}{4}$, omtrek der agterbenen bij de bil eenmaal de maat $4\frac{1}{2}$ duim.

om de knie $23 \frac{3}{4}$, onder bij de klauwen $20 \frac{1}{2}$.

+++++

omtrek der voorpoten aan den buik een maal de maat en 9, om de poignet 20 d., onder om $20 \frac{3}{4}$, distantie tussen de voorpoten een voet. van het begin der voorpoten tot de snuit een maal de maat en $14 \frac{1}{2}$, van de navel tot de twee tepels 23 d., van de twee tepels tot den anus $28 \frac{1}{2}$, van de navel tot midden tussen de voorpoten een maal de maat en $17 \frac{1}{2}$, dist:/mid/ tussen de agterpoten $13 \frac{3}{4}$ d. van het midden der voorpoten tot midden der agter 2 maal de maat en 17 d., omtrek der tepels bij de basis $2 \frac{1}{2}$ lengte. - der tepels $\frac{1}{2}$, dist: tussen de tepels $\frac{3}{4}$. -

omtrek der staart boven het lijf $16 \frac{1}{2}$, in den midden daar de plas (?) begint $12 \frac{1}{2}$. bij het einde een duim van daar rond eindigt $7 \frac{1}{2}$.

als ik in dese meting /en andere metingen/ de maat noem is zulks mijn maatstok $26 \frac{1}{4}$ duim rijnlands lang.

de kwab $28 \frac{1}{2}$ lang, ook so breed dog seer elastiek, een follicuul onder een duim diep horizontale ligging etc.

+++++

de bul van snuit tot staart 5 maal de maat /hoogte volgens ronte van agteren 2 maal en 15 d, hoogte van agteren twe maal de maat en een duim/ dog het lighaam van en bul en koei doordien de staart diep inschiet tot den anus nog vier duim en gelijk agter met de billen nog 8 d. langer. lengte van de staart $18 \frac{1}{2}$.

lengte van de pissel so ver wij hem uitrekken tot daar de schede of voerhuid eindigt, deselve was puntig vooraan wit geelagtig en als de staart van een slang, omtrek van de pesel bij die plaats $3 - \frac{3}{4}$, lengte der pesel van daar de voorhuid begint tot aan het lijf 12. zo ver wij de pesel uit konden trekken van punt tot lijf $25 \frac{1}{2}$, omtrek der pesel aan het lijf negen d: onder aan de punt, die volmaakt spits was een lankwerpige sne een quart duim, omtrek der penis op 2 duim na bij de punt $2 \frac{3}{4}$ d. lengte van de penis opgekropen in de schede sodat men niet als die kronkelige schede siet vier duim. omtrek aan het lijf 9 en een $\frac{1}{4}$ duim, boven om de /insluitende/ ringen een half d. meer.

lengte van de kop een maal de maat en 6 duim. hoogte van voren twe maal de maat $8 \frac{1}{2}$ d rechte lijn, 14 d twe maal de maat volgens de ronte.

breete van de borst met de twee voorpoten $25 \frac{1}{2}$ d.

half duim en ook duim lengte wit grijse dunne stekelagtige hairtjes hier en daar in die kerven die in alle directies in zijn lijf seer

(27 nijlpaard)

ondiep zijn, dog had enige lange striemen die zij sig door vegten toebrengen. de couleur op het bovenlijf donker bruin blauw tot de helft, dan ligter en onder het lijf het ligtet iets uit den vleescouleur. distantie der navel tot het midden der penis schede 21 d., van die plaats tot den anus 34 en $\frac{1}{2}$. kon geen testiculen van buiten zien of vinden. den anus ook vleescouleur, quabbig. brete bij de agterpoten $23\frac{1}{2}$. grote van voetspoor 10 duim $\frac{1}{2}$, ook een losse quabbige voet, de twe tenen aan sool, dog alleen van onderen, de tenen geheel van een boven. dit heeft ook de agterv(oet) sodat de binnenste teen van het rechterbeen iets na vooren staat. so is het met het voorbeen. de langste hairen aan de staart waren 3 duim, swart ros en met dunne bosjes iets in een koker dog de meesten 1 duim. - alleen saten die hairen rondom een naad van boven, maar tot seven duim ver van onderen tot drie duim. aan de buitenzijden platte staart. -

++++

sijn pat 21 dm breed, paden snijden sig veel in rechte hoeken. een rug van vier vingers. in den midden daar gras groeit een bul en /twe/ koeyen.

de pens van dese dieren is aan het buiten vlees /meest/ vast sodat wij het even als het vel moesten zelfs moeilijker afslagten, dus anders als os of schaaap aan de rug omtrent het blad niet gedeelte der maagen ook met vliessen vast. 15 grote ribben /4 kleine/ aan de weerszijde. het net kan (?) en als een regen. het vet als in masen. vier magen daar de hele grote omloopt alles vol met gekaauwde kruiden of gras, vogels swommen terwijl hij leefde om hem, geen egragopylus of besoar, geen merg in zijn benen voor of agter, dog in het agter dye been boven aan bloederig en de andere beenen wel vogtig van binnen dog geen merg loop. de follicule onder de vagina klep (...?) door soete melk uit de prammen die klein omtrent gelijk met het vel $1\frac{1}{2}$ d van een galblaas aan de zijde der lever, lengte van het dier vier maal de maat en 27 d. grote milt en longen vier in de ene en vijf in de andere lobes. foramen ovale toe. de maag van binnen net als een beestemaag.

28. (nijlpaard)

de bul	rijnlandse maat
omtrek van het midden des hals	6 - 8 - 6
omtrek voor de voorpoten	9 - 0 - 6
agter de voorpoten	10 - 5 - 0

(28 nijlpaard)

(omtrek) midden in het lijf	12 - 3 - 0
voor de agterpoten	9 - 8 - 0
- dog zo als alle uit het water geschotene door het zelve opgeswollen. -	
lengte der voorpoten of de borst van de grond	2 - 0 - 9
der agterpoten of het lijf van de grond	1 - 11 - 3
de buik rond lopende komt in het midden van de grond	1 - 2 - 0
omtrek der voorpoten bij de borst	3 - 4 - 4
bij de poignet	2 - 0 - 6
onder om, bij de hiel	1 - 10 - 6
omtrek der agterpoten aan het lijf	4 - 1 - 9
onder de knie	3 - 3 - 0
onder om, bij de hiel	1 - 11 - 0
omtrek der staart boven aan bij het lijf	1 - 7 - 0
in den midden	10 - 2 - 6
onderaan	0 - 9 - 3
hoogte der onderlip	0 - 6 - 0
hoogte van de lip daar de opening der muil is	
tot de neusgaten	0 - 9 - 6
lengte tot tussen de twee neusgaten	0 - 7 - 6
brete der muil van voren	1 - 5 - 0
omtrek der bovenmuil	3 - 5 - 6
der benedenmuil	3 - 6 - 0
van /midden des/ oogs tot snuit	1 - 9 - 0
van het midden des enen oog tot het midden des anderens	0 - 9 - 0
omtrek van de kop op het midden des muils	5 - 7 - 6
tussen oog en oor	6 - 6 - 6
diameter van hethart in langte	1 - 0 - 0
in brete	0 - 11 - 0

++++

de bul	rijnla	voe:	d:	lij.
lengte van snuit tot /begin/ der staart	11	0	9	
dog en bul en koei hebben tot den anus nog	0	4	0	
doordien de staart diep inschiet.				
en so men tot gelijk met de dikke uitstekende billen rekend nog 0-8-0.				
dus de grootste hippo die ik gesien heb,				
de gehele langte van snuit tot agtereind	11	8	9	
lengte van de staart	1	3	6	
hoogte van voren, rechte lijn	5	1	0	
volgens de ronte	5	6	6	

(29 nijlpaard)

omtrek der agterbenen bij de bil	2 - 6 - 9
om de hiel	1 - 11 - 9
onder bij de voet	1 - 8 - 6
omtrek der voorpoten bij het lijf	2 - 11 - 3
om de poignet	1 - 8 - 0
onder om bij de voet	1 - 8 - 9
distantie tussen de voorpoten	1 - 0 - 0

+++++

de koey	rijnlandse voeten	du	lijn
lengte van snuit tot staart		10 - 5 - 0	
dog als de bil de staart /nog maar 5 duim/ inschietende, dus tot den anus nog 3 duim, tot de uitstekende billen nog 5 duim.			
dus lengte van snuit tot agter billen		11 - 0 - 0	
lengte van de staart		1 - 1 - 0	
derselve onderste negen duim word docerende plat, perpendicular op den horisont.			
lengte van de kop		2 - 4 - 0	
hoogte van voren regte lijn		3 - 9 - 9	
	volgens de ronte	4 - 11 - 6	
hoogte van agteren		3 - 8 - 9	
	volgens de ronte	5 - 1 - 6	
omtrek agter de voorpoten		9 - 2 - 0	
op zijn dikste een handbreed voor de navel		11 - 5 - 0	
omtrek voor de agterpoten		9 - 6 - 0	
lengte van voorvoet onder		0 - 9 - 3	
	ook so breed		
lengte der agterpoten		0 - 8 - 9	
hoogte van de voet tot poignet		0 - 10 - 0	
	van poignet tot elleboog	1 - 3 - 9	
hoogte van de borst tot de grondt		1 - 7 - 0	
dikte van den hals agter de oren		5 - 6 - 6	
	in den midden	5 - 8 - 0	
	bij de voorpoten	6 - 8 - 6	
omtrek der kop om het oog		5 - 11 - 0	
	tussen snuit en oog	4 - 2 - 0	
omtrek om de snuit bij de neusgaten		4 - 1 - 3	
distantie van de snuit tot midden des oogs		1 - 6 - 6	
	van het midden des oogs tot midden des oors	0 - 7 - 3	
langste diameter van den oogappel		0 - 1 - 0	

(29 nijlpaard)

kortste diameter	0 - 0 - 10 $\frac{1}{2}$
lengte der opening des ooglide	0 - 1 - 7 $\frac{1}{2}$
lengte van het oor	0 - 3 - 9
omtrek bij de basis	0 - 7 - 3
diameter der opening des oors	0 - 0 - 6
omtrek der buitenste oorrand	0 - 9 - 0
distantie tussen de navel en de twe tepels	1 - 11 - 0
van de tepels tot den anus	2 - 4 - 6
van de navel tot midden tussen de voorpoten, na de ronte	3 - 7 - 9
distantie /midden/ tussen de agterbenen	1 - 1 - 9
van het midden der voorpoten tot midden der agterpoten	5 - 9 - 6
omtrek der tepels bij de basis	0 - 2 - 6
lengte der tepels	0 - 0 - 6
distantie tussen de tepels	0 - 1 - 6
	0 - 0 - 9
omtrek der staart boven bij het lijf	1 - 4 - 6
in het midden daar de platte begint	1 - 0 - 6
een duim van het ronde begin	0 - 7 - 6
de kwab onder de schamelhuid lang, ook so breed	0 - 2 - 6
seer elastiek de follicule onder een duim diep.	

Op hip

30. (giraf)

I have verified those dimensions upon the skeleton and have found them exact. geschoten anno 1790. skelet van het cameelpaard van Jan Visage soals de maten opgegeven sijn en ik waar bevonden heb 16 voet 2 $\frac{1}{4}$ duim.

high in all from the ground to the top of the head, feet
Rijnlands, given to me on a paper measure, 16 - 2 $\frac{1}{4}$ inches.
Thus should this Cameleopard be 10 inches and a $\frac{1}{4}$ of an inch
taller then my second cameleopard and a foot taller then mij
first of which the dimensions are in my journal.

high before should be 10 - 7

high behind 9 - 3

N:B: this Cameleopard was shot on the 28 south latitude in the
longitude of Cape town by Jan Visage a lad thirteen years old.

R:J:Gordon.

31. (giraf)

Cameelpaard.

buffon zegt

Beschrijving in Buffon tom.13 pag.11 is dat hij onnut is uit hoofde dat de voorpoten eens so lang zijn als de agtersten. dat dit obstacle aan het gebruik sijner forcen maakt. dus dat zijn lighaam geen assiete heeft, een waggelende gang, en sijne bewegingen langzaam en stijf zijn. kan dus zijn vijanden niet ontlopen in sijne vrije staat, nog zijn meesters dienen in domesticiteit.

Oppien zegt. dat het vel getigreerd is als een panther, en dat zijn hals so lang is als een cameel, dat hij het hoofd en ooren klein heeft en de voeten breed, lange benen maar van seer onegaal. de voorsten veel hoger als de agtersten die seer kort zijn en de croup des diers schijnen tot aan de aarde te brengen, verder heeft hij op het hoofd bij de oren twe kleine rechte horens. de bek als een hart, de tanden klein en wit, ogen brilliant, korte staart met swart hair op het eind.

Heliodorús zegt de ambassadeur uit Ethiopien bragten een dier van de grote van een cameel, wiens vel met levendige vlakken en brillante couleuren gemarqueert was, en van wien de agterste gedeeltens des lighaams veels te laag waaren of de voorste delen veels te hoog; den hals was dun schoon hij kwam van een tamelijk dik lighaam, het hoofd was gelijk, voor de gedaante, aan het hoofd des cameels. en desselfs grote, was weinig /guère/ meer als het dubbelt dien van den struisvogel, de ogen schenen van differente couleuren geverft, zijn mars was onderscheiden van alle andere viervoetige dieren, dewelke allen diagonaal /((over het kruis))/ gaan. daar het Cameelpaard natuurlijk den ambel gaat (namentlijk de twe regter of linker te gelijk), het is een goedaardig dier men kan hem met een dun touwtje an het hoofd te leiden.

Strabon. zegt in Ethiopien is een groot dier genoemt Camelopardalis. schoon hij niets na den panter lijkt, want zijn vel is niet op deselvde wijze gevlakt. die van den panter zijn rondagtig en dien van het cameelpaard zijn lang en bijna gelijk aan dien van een faon of van een jong hart dat zijn livrée nog heeft, hij heeft de agterdelen des lighaams seer veel /beaucoup plus/ lager dan de voorderdelen sodat hij op de croupe /het kruis/ hij niet hoger als een Os is, en op de schouders of schoft hij hoger als een cameel is. om nu van sijne snelheid /legerete/ te oordelen uit die disproporties, so moet hij niet seer hard kunnen lopen. voor het overige is het een goedaardig dier, die in het geheel geen kwaad doen. en die van gras en kruiden leeft.

(31 giraf)

den eersten der modernen, die, daarna, een goede beschrijving van den Giraffe gegeven heeft is een Bellon. ik heb zegt hij in het Casteel te Grand Cairo het dier gesien hetgeen men gemeenlijk Zúrnapa noemt. de latijnen hebben het van ouds camelopardalis genoemd. van een samengestelde naam van cameel en leopard want hij is gevlakt met de vlakken van een leopard en heeft den hals lang als den cameel. het is een seer fraay en goedaardig dier, bijna als een schaap, en aimabelder als enig ander wild dier. heeft het hoofd bijna als een hart, uitgenomen de grote, /dus so groot niet/ maar dragende kleine horentjes. mousses (nb. wat is dit?) ses vingeren lang, met hair bekleed. en mannelijk en vrouwelijk geslagt hebben horens dog de wijfjes korter, maar de wijfjes en mannetjes hebben de ooren so groot als een koe. de tong als een os en swart. geen incisiven boven in den mond. den hals lang regt en grelé, wat is dit?, de manen /crins/ déliés /wat is dit/ en rond, de beenen grelées, hoog en so laag van agteren, quelle semble etre debout, hetgeen ik denk dat betekent dat dit dier als op de agterste poten schijnt te staan. hij heeft de beenen als den os. de staart hangt boven sijn jarrets, is rond, hebbende hair eraan driemaal so dik als dat van een Paart.

het is seer grelé op het lijf, sijn hair is wit en rood, sijn vlugten is gelijk aan den loop eens cameels. gaan de twee voorpoten tegelijk van de grond. hij legt sig met den buik op de aarde en heeft een hardigheid aan de borst en aan de cuisses /billen of dijen/ als een cameel, hij kan niet van de grond eten als hij opstaat, sonder dat hij sijne voorpoten ver van een zet, en dan is het nog met moeite, daarom is het ligt te geloven dat hij in het veld niet als van bladeren der boomen leeft. hebbende den hals so lang sodat hij kan reiken arriver de la tete a la hauteur d'un demi pique.

de beschrijving van Petrus Gellius schijnt Buffon nog beter als dien van Belon. ik heb gesien, zegt P: Gellius, cap.ix, drie giraffes in Cairo, sij dragen op hun hoofd twee horens ses duim lang en op het midden des voorhoofs een hoogte /tubercule/ omtrent twee duim hoog. dewelke aan een derde horen gelijk. dit dier is sestien voeten hoog als hij sijn hoofd opbeurt. sijn hals heeft alleen seven voet. en er is twee en twintig voeten van het uiterste des staarts tot aan het einde der neus. de voorbenen en agterbenen sijn bijna van egale hoogte maar de dijen /cuisses/ van /de/ voorbenen sijn so lang in comparatie van die der agterbenen, dat

(31 giraf)

de rug van het dier schuins schijnt te staan als een dak. zijn hele lijf is gemarqueert van grote fauves /wat is dat?/ vlakken. bijna van vierkante gedaante: hij heeft de hoof gespleten als een os. de bovenlip meer geavanceert als de onderlip. hij herkauwt als den os en eet, als den os, gras, hij heeft een maan als een paard. van de top des hoofds tot op de rug als hij gaat schijnt hij niet alleen mank te gaan met de benen maar met de sijden /flange/ eerst rechts en dan links /a droit et a gauche alternativement/ en als hij wil drinken of van de aarde eten moet hij zijne benen prodigieus van een setten.

Gesner zegt dat belon gesegt heeft dat de horens van den cameelpaardalis vallen als van den daim, dog buffon kan dit niet bij hem vinden.

32. (giraf)

maten en observaties van de cameel die wij bij de grote namacquas schoten.

de borst is uitstaande en diep gespleten. de bovenmuil is over de onderste. en is hol van binnen na voren saksgewijse. zij zijn vol /bonte poot/ bosluisen.

van de grond tot tussen de benen bij de borst is eelt. en 5 voet - $7\frac{1}{2}$ duim na de liesen als in een hartebeest opgaande. van de kuil in de borst tot midden des oors, 6 voet - $6\frac{3}{4}$ duim, schuinse /regte/ lijn van borst na de schoft 2 voet 6 duim. van de schoft begin tot oog vier voet, $4\frac{1}{2}$ duim.

1 voet 6 duim continuatie der schoft van 't midden der schoft tot midden der kruis. /schoft/ hoogte 5 voet 3 d. perpendiculaire brete der staart, seven duim, van kruis tot staart 1 voet.

lengte langs t lijf volgens ronte van snuit tot staart begin 13 voet. van de snuit tot midden des oogs 1 - $7\frac{1}{2}$ d.

van 't midden des oogs tot begin der oorgat 9 duim, van daar tot tip ook 9, langte der hoorns 8 duim.

lengte der kop tot agter knop 2 voet 7 duim, brete voor 't oog over voorknop, $14\frac{1}{2}$ duim, over het oog 13.

hele lengte regte lijn van de knop tot de grond 15 voet drie en drie quart duim, van de grond tot de schoft 10 voet 1 duim.

hoogte /regte lijn/ van de grond, tot schoft 10 -1.

schijnbare brete van 't lijf bij de schoft 4 voet $5\frac{1}{2}$ duim.

- qua bergen - de spleet der voorschouders even schuins met borstholte. borstholte en anus gelijke lijn. van /de knop op de/

(32 giraf)

kop tot midden borstholte, en vandaar tot de grond egaal lengte horisontaal.

voor van de borst tot agter billen regte lijn 5 voet 10 duim.

boven aan den hals 10 duim, bij de oren $11\frac{1}{2}$, midden hals 1 - 2. der hals horisontaal midden schoft 2 voet drie en een half.

hoogte van agteren van 't kruis schoft regte lijn seven voet $11\frac{1}{2}$ duim, boven de staart 7 voet $3\frac{1}{2}$.

/den anus/ 't gat van de grond seven duim minder. de knop voor de ogen in dese cameelbul met haair begroeit, dog twe eeltige kaale plekken boven de neusgaten.

+++++

de Cameelpaard klimt als een bok met zijn voorpoten tegen de /hooge/ doornboomen /mimosa/ op, en drukt de takken met zijn lange hals om neer, en steekt zijn kop als een slang tussen de openingen der doorns in en vreet dus so ver hij kan alles kaal. vreet egter ook gras dog meer doornboom bladeren en is vooral liefhebber van de vrugt of peul.

33. (giraf)

(NIET GORDON)

Pr 't Retour Schip 't Zeepaard

Zijn door ons onderget.^{de} gecommitt., ingevolge politicque raadsbesluit van den 17. deesen maand, ten versoeke van den Capitain Militair d'E: Robbert Jacob Gordon gebrand en genommert

twee kasten waarin afgepakt zijn de huyt en 't scelet van een Camiliopardalis sijnde de eene kas lang $5\frac{1}{2}$ en breed en hoog $3\frac{1}{2}$ /voeten/ genommert No.1.

En de tweede kas lang $7\frac{1}{2}$ voete breed en hoog 3 /voeten/ gemerkt No.2.

en voorts beschreeven d'eerste scelet van het Cameelpaard, en de tweede vel van 't Cameelpaard om door Professor Allaman aan zijne doorlugtigste Hoogheid gepraesenteerd te werden.

In 't Casteel de Goede Hoop, den 21. April 1780,

(get) R. Neethling

Reede van Oudshoorn (?)

34. (gazellen)

De gazellen van Africa bonderen in hun lopen veel, de grote soort als Canna's en bubalis coedoe soort gemsbok bondeert niet maar springt wel op als er onder geschoten word. nb. sijn se allen wit onder de buik en is de scheidstreep overal?

35. (gazellen)

Antilopes souden van Gasellen verschillen om de dubbelde drayen in de horens en doordien sij gene bruine streep hebben dewelke de couleur van het onderlijf met de flankrig (?) afscheid.

36. (gazellen)

hebben de gasellen hier op de kieses een vortre noiratre avec des tintes luisantes de couleur de bronse doré ou de certaines pyrites? hebben steenbokken, grijsbokken, duikers etc. stijve borstels omtrent neus of ogen? is swart en altijd vogtig. sijn de neusgaten en forme des croissants. is de bovenlip gespleten? krijgen maar een Jong, en meest twemaal s'jaars. is de neus so ver geavanceert als de bovenlip? so als de harten, daim en chevreuil en niet teruggeset /reculé/, na agteren als de neus der bokken beliers en gasellen. tussen de tweede Phalange des doigts (vooral van de agtervoet) een klein ondiep gat, als de Gaselle, de chevrotine heeft in de bovenkant twe lange caninen. het hart heeft crochets. chevrotin heeft maar vier kieses in ieder kaak die in figuur met gasellen verschillen en meer na die van een animal carnussier lijken.

37. (klipspringer)

aanmerkingen over de klipspringers. de ram alleen maar horens. spits als een steenbok, dog korter oren en gedrongene kop, ook dikker benen. hoogte 1 voet 10 duim /rijnl./ van voren ..* 1 - 11½ van agteren. galblaas, vier spenen, larmiers en brede klaauwtjes, geen follicules als de rietrebok. wit grijs en ros op de kop. - het hair is goet voor kussens en matrassen. - het hair dik platagtig los en seer bros, dikst in het midden, wit onderaan, dan vooraan swartbruin en grijs even aan de spits. - wel geformeert dog wrijft het veel af tegen de klippen. - de horens onderaan met ringen en iets voorover. het vlees witagtig en seer lekker. het vel seer fijn en excellent tot broeken. hij hout sig /alleen/ in steile gebergens en klippen even als de gems in Switzerland. bij de navel der ram /al is hij seer jong/ sit een blaasje waarin hair vet of uitsweetsel. dog bij de oog niet. hij springt met wonderlijke snelheid van de ene klip op de andere, en houd sig op de gevarelijkste plaatses des berges voor sijne veiligheid dog men jaagt er hem vast, sijn bloed /gedroogt/ kan voor de pleuris hetselve effect als dat der gems van Switzerland doen.

(37 klipspringer)

krijgt meest maar een jong. leeft van de kruiden der bergen.

38. (duiker)

Duiker is bijna eens so swaar als een steenbok, heeft groter /en/ als een half maan traanbuis. en heeft geen galblaas ook niet bitters van smaak in de stukgesneden varse lever. is /so dik/ van haar als een grijsbok, dog bruin en wit agter bij de billen. is onder het lijf bleek en wollig van haar, heeft een breed sterk spoor, sijn wijfje is groter als het mannetje. dat in de twee vorigen (steenbok, grijsbok) en het overige wild hier net contrarie is. de meeste wijfjes hebben geen horens dog enigen hebben horens. de horens sijn dikker en iets korter als van de steenbok en hebben onder vier a vijf ringen, staan ook als bij de steenbok /dog iets regter op/. hij loopt laag met de kop na de grond en hobbeld of springt meer over de bosjes in sijn lopen, hij loopt hard en houd het langer uit als de steenbok, schoon die harder loopt. is ook goed wilt om te eten. en is ook in digte bosjes te vinden en in droge streken. /krijgen/ ook maar een jonk. in de hette van den dag legt al dat wilt onder de bosjes en kunnen ook als dit meeste soort wild lang sonder water leven. hebben allen /so ram als ooy/ een lange pluim tussen de horens, dog men houd hier twee soorten dier dieren, den enen hiet men kuifduikers, schoon de anderen die iets kleinder syn, ook kuiven, dog kleinder, hebben. allen dese dieren houden niet bij malkanderen, en alleen in paren. dit is de regte grimme het welk de heer grim aan de Caap jong gesien heeft, en niet het dier het welk men er van gemaakt heeft.

39. (duikers)

er sijn twee soorten van duikers, de ene heeft een kuif en de andere niet. die sonder kuif sijn, sijn kleinder en hebben de wijfjes nooyt horens maar de ram wel. alle kuifduikers hebben de wijfjes horens dog klein. de kuifduiker heeft sterke ergots en vier spenen. heeft geen traangaten maar een iets circulair swarte gladde streep + / de tong glad en dun vooraan agter en ruig/ + daar kleine sponguleuse openingen in sijn sodat als men er opdrukt, dat iets als terpentijn ruikt en bitter smaakt. dit seggen onse inwoonders is sijn gal.

40. (steenbok)

de steenbokken vegten de rammen seer vinnig.

41. (steenbok)

den ii Oct. 1788

beschrijving eenen volwassen steenbok ooy van de Caap,

heeft ook galblaas	v	d	ly
lengte van de snuit tot agter de oren volgens rondte	-	6	- 3
lengte van de hals	-	6	- 3
lengte van snuit tot staart	2	- 6	- 0
dog dan steken de billen wat verder uit			
de staart met het haar sover men hem voelt	-	4	- 6
dog schijnbare lengte van het agtervel gerekent	-	2	- 0
van snuit tot midden oog	-	3	- 5
van midden oog tot midden oor	-	2	- 6
lengte van t'oor	0	- 4	- 6
br̄te van t'oor op sijn breedst	2	- 6	
hoogte van voren	1	- 7	- 0
hoogte van agteren	1	- 9	- 0
in de midden lijf , dus gearkeert	1	- 10	- 0
hoogte der borst tussen de benen van de grond	1	- 1	- 6
hoogte van agteren tussen de benen van de grond	1	- 4	- 0
agter van de grond of agter klaauwtjes tot midden			
eerste gevrigt of knie agter	0	- 9	- 0
voorpoot tot elleboog	0	- 7	- 0
omtrek agter voorpoten	1	- 4	- 0
voor de agterpoten	1	- 3	- 0
midden om den hals	0	- 6	- 6
om de kop voor de ooren	0	- 9	- 0
om de snuit voor de oogen	-	6	- 6
oog opening	0	- 1	- 0

haar meest een duim lang. agter voor de billen wel twe duim lang, schietende daar het rosse haar over het lange witte die dang (?) lang wit, het agterlijf tussen de beenen wit is. Gladhairig voor de borst iets langer tot halverwege tussen de dijen na binnen. Steenbok agter wat hoger als voor, vier spenen, ooy geen horens, hebben larmiers en galblaas, lighaam ligt ros, poten wat donkerder ros. lange oren drie witte ribben haar in de ooren behalven de witte haarige rand die binnen rond loopt. - het haar formeert een kleine uitstaande naad voor de borst als een chabeau.- scherpe spitse klaauwtjes seer ver na boven gespleten tot aan het eerste gewrigt. daarna gladhairig. een vel en voelt men het verder gespleten bijna tot aan de knie. swarte strepen formerende als een grieksche π op het hoofd tussen de oren de /twe/ punten na

(41 steenbok)

de zijde der muil. de snuit of neus maak bijna een regthoek met de opening der muil. egter bovenmuil een /seer/ weinig langer dan onder. oren van buiten iets swartagtig en bijna kaal met een witte kleine cirkel streep /digt/ boven het oog. groote schone en bijna ronde ogen, twe traangaat circa een half duim iets lager als de ooghoek (...?) /lopen niet in het oog./ swarte neus kaal. egale lijn met het neusgat. een klein witplekje /voor/ boven en agter even boven het oog. - enige ijle swarte borstelige haaren om de oogleden en boven en onder muil. een dunne fijne en fraaye hals. de ooren zitten ver agter aan het hooft en zijn lang, staande wat na agteren schuins op. -

onder de kin even wit, de ruimte tussen het breedste van de onderkaken een grote witte plek. de rest van hals en borst rood. de poten ros uitgenomen het wit dat agter de twe voorpoten begint. tot halverwege den elleboog. dan onder het hele lijf wit tot aan de vier spenen daar swart vel tot daar de witte broek tot onder het agterlijf begint. kale plekjes voor de voor elleboog als van t'leggen. de /voor/poten veel dikker en ook geen ergots. de hoefvjes dun en spits en die der agterpoten veel langer en swaarder als die der voorpoten. dit is niet in de grote gasellen. korte plat staartje met ros haar een /en $\frac{1}{2}$ / duim lang boven op en op sij beset alwaar iets wit haar dog onder kaal en het hair iets hardagtig. swart vel. agt incisiven onder ook los als alle gasellen, de voorste twe breed de twe volgende smal, de vier agtersten seer smal, dog alleen bijna egaal lang en seer scherp boven aan. - geen kaken als geen gaselle heeft, en kiesn. -

++++

beschrijving eener volwassen steenbok ram.

het hair op het lijf was iets wreder als van de ooi en circa anderhalf's duim lang en bij de wortel witagtig, boven de helft ros. had twe /scherp spitse/ horentjes. 3 en $\frac{3}{4}$ duim lang die regt omhoog stonden dog even een bogt na voren over hadden of liever die van de basis tot de helft iets ^{na} agter hielden en dan verder regt op gingen. sij waaren donkerbruin of bijna swart, -rond- en glad dog men kon tot omtrent de helft de horisontaale ringen even bekennen. de horens waren bij de basis $1\frac{1}{2}$ duim omtrek of van de dikte eens menschen kleine vinger, aldaar $1\frac{1}{2}$ duim vaneen, boven 2 duim vaneen. de ooren /5 duim dus/ langer als de horens. de horens stonden anderhalf duim voor het oor en boven het agterste deel des oogs waarvoor twe kleine larmiers. de ooren ook seer aan

(41 steenbok)

het agterste deel des kops. en ook bijna kaal egter waren als de wortels van het hair boven op de swarte oorhuid. ook drie hairige witte ribben in de ooren dewelke met de twe van de buitenrand binnen in vijf uitmaken, dog die buitenrand gaat niet rond maar omtrent tot /iets meer als/ de helft der ooren. van de basis na boven. en de drie binnen ribben /wit/ hair sijn ook een half duim boven van de binnen rand des oors na beneden toe, en eindigen iets verder na beneden als de helft des oors sodat sij schijnen het grote oor des dier van het /instuivend/ stof te beschermen. de neus tot onder de oogen swart en kaal dog bij de ogen /dese kaalte/ seer spits en kaal eindigende en de gansche neus onderaan kaal. het hair voor de horens op de kop was ros en iets langer van voor de ooren en tot de horens was het ook als even een swart kuifje dog seer kort en maakte als een V. swart hair welkers voeten agter tegen de horentjes eindigde. de horentjes stonden bijna exact den enen als den anderen egter was de regter in dit individu meer na den linker gebogen als den linker na den regter. tanden als bij de ooij. boven breed en agter iets concave na boven gebogen en halve cirkelagtig sodat de wortel digter na de kiesse staat als het bovenste der tanden, de voorste twe ook breed boven aan, onder aan smaller seer wit, de twe volgende veel kleiner, de twe agtersten seer klein. niets tussen de kiesse en incisiven. veel minder dat na kaken gelijkt. de kop bij het agterste der oogen breed. bij de voorste hoek des oogs smalder en /wel/ als voor de ooren. onder bij de onderkaken weer smal sodat dit een fijn /en fraay/ diertje is. dog niet de Grimme dewelke de kuifduiker van de Caap is en dus veel groter als dit beschreve dier.

hoogte van voren 1 v 9 duim

hoogte van agter 1 v 11 duim

$1\frac{1}{2}$ duim spoor voorvoet

$1\frac{3}{4}$ duim spoor agtervoet, had geen agter klauwtjes, en ver gespleten tot het eerste gewrigt. en de agterbenen ook veel forser als de voorbenen.

lengte van snuit tot staart 2 v $6\frac{1}{4}$ duim. volgens de rondte.

42. (steenbok)

Gaaps wild. een steenbok /word ook bleekbok of vlakke bok genoemd/ is /bleek/ rood dog /enig/ witagtig hair, onder heeft wit onder de buik en kin en ogen en kin. heeft vier spenen en galblaas. Ram alleen twe kleine spitse even na voren gebogen gladde horentjes

(42 steenbok)

egter onderaan iets als horisontaal ringagtig. is een der hardlopendste dieren in dit land, dog houd niet heel lang aan. - houd in droogagtig bosjes veld. -

43. (grijsbok)

de grijsbok. is rood met veel /geheel/ wit hair /dat plat wreed en bros is/ eronder vermengt, is wat dikker en groter /en langer/ van hair, is korter op de poten en dikker /en gedrongener/ van horens, ook het wijfje niet, ook /larmiers, galblaas en vier/ spenen en houd sig in valeyeagtige en vogtige grond. het vlees is /bijna/ egaal van smaak, dog de meesten prefereren de grijsbok, ook omdat hij vlesiger is. is minder wit /of vaal/ onder het lijf. heeft kleiner spoor als een steenbok. krijgen ook maar een jong eens of enkeld twemaal in het jaar. loopt niet hard en is makkelijk te vangen met honden en komt weer op zijn plaats terug - als hij opgejaagt is - als een haas. dog een steenbok doet sulks niet.

44. (reebok)

(NIET GORDON) Beschrijving van de Caabse Reebok.

(4 pp.)

45. (blaaubok)

de blaaubok van de Caap is niet de tzeiran. Want die word beschreven in Buffon rood van kleur te zijn. nb: heeft de blaaubok de loup onder de keel. nb: is de basan of pasan van Koepfer wel ons gems ... of het dier daar de horens van in buffon zijn.

- nb: onse pasan is niet van de grote van de (...?? onleesbaar, ca. 3 regels...). -

46. (blaaubok)

Pag.99 van het selfde volume (buffon 12) toont ook dat de Zeiran onse blaaubok niet is, wordende daar duideljk rood beschreven, en dat de horens glad zijn, daar de onsen ringen hebben.

nb: dog dit kan van verren so schijnen. nb: hebben sij /Caapse de blaaubokken en gemsbokken/ knoppen onder de keel en bullen en koeyen.

47. (pasan)

de Pasan is absoluut niet de Gemsbok van de Caap daar de horens van zijn in buffon, seggende buffon selfs, /pag.101 vol.12/ na al de anderen dat de Pasan, dat den Pasan (sic) niet groter als onse bouc domestique is. hoe sou ook een diergeljk kleindier sulke grote horens dragen dewelke duideljk van de sogenaamde Caapse gemsbok zijn, sijnde een geheel ander dier.